

Lluc

REVISTA DE CULTURA I D' IDEES

GENER - FEBRER 2004

4,5€

837

ARNAU COMPANYY

La premsa d'opinió a Mallorca.
Des dels inicis a la transició
democràtica

PERE FULLANA

Els xuetes, des de la
intolerància a la llibertat

JOAN MELIÀ

El català
a la Unió Europea

DOSSIER:

EL PERIODISME D'OPINIÓ

Ferran Aguiló, Antoni Alemany, Camilo Cela
Conde, Guillem Frontera, Andreu Manresa,
Miquel Payeras, Joan Riera, Cristina Ros,
Miquel Segura, Sebastià Verd

H
10

AJUDAM A IMPULSAR "SA NOSTRA"

cultura

LA CULTURA IDENTIFICA ELS POBLES, ELS UNEIX I ESTABLEIX VINCLES ENTRE LES PERSONES. LA CULTURA ÉS UN LLENGUATGE UNIVERSAL QUE ENS SERVEIX PER CREAR UNA CONVIVÈNCIA MILLOR. PER AIXÒ, "SA NOSTRA" IMPULSA INICIATIVES I PROJECTES PER CONVERTIR LES ILLES BALEARS EN UN REFERENT CULTURAL.

"SA NOSTRA"

CAIXA DE BALEARS

Lluc

REVISTA DE CULTURA I D'IDEES

NÚMERO 837 · ANY LXXXIII
GENER · FEBRER 2004
REVISTA BIMESTRAL

EDITA

L'espurna
edicions

DIRECTOR

Damià Pons i Pons

DIRECTOR EDITORIAL

Pere Fullana i Puigserver

CONSELL DE DIRECCIÓ

Lleonard Muntaner i Mariano
Andreu Ramis i Puigrós
Gabriel Seguí i Trobat
Daniel Torres Consuegra

CONSELL DE REDACCIÓ

Josep Amengual i Batle
Joan Arrom Nadal
Nadal Bernat i Salas
Francesc Bujosa i Homar
Francesca Comas i Rubí
Miquel Deyà i Bauzà
Josep Lliteras i Vidal
Gabriel Janer Manila
Bartomeu Martínez i Oliver
Antoni Mas i Forners
Joan Mas i Vives
Joan Mir i Obrador
Rosa Planas i Ferrer
Antoni Salamanca i Pericàs

REDACCIÓ, ADMINISTRACIÓ,
PUBLICITAT I SUBSCRIPCIONS
I DISTRIBUCIÓ

L'espurna edicions, s.l.
C/ Joan Bauçà, 33 - 1er
07007 Palma de Mallorca
Tel. 971 25 64 05
Fax: 971 25 61 39

CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA

Agustí Aguiló i Llofriu

DIRECCIÓ D'ART

Coc 33 Serveis Editorials

IL·LUSTRACIÓ DE LA COBERTA

Ferran Aguiló i Casabona

ESTAMPACIÓ I FOTOCOMPOSICIÓ

Gràfiques Mallorca
(Inca - Mallorca)

ISSN: 0211-092 X

Depòsit Legal: PM - 276 - 1958

AQUESTA ÉS UNA PUBLICACIÓ PLURAL QUE NO
COMPARTeix NECESSÀRIAMENT LES OPINIONS
EXPRESSADES EN ELS ARTICLES SIGNATS. L'OPINIÓ
DE LLUC S'EXPRESSA MITJANÇANT ELS EDITORIALS.

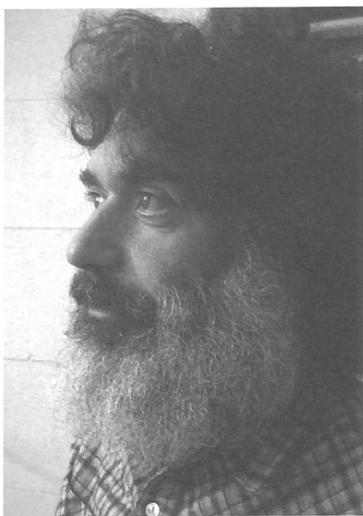
Universitat de les
Illes Balears

Servei de Biblioteca i
Documentació
Edifici Guillem Cifre
de Colonya

SUMARI

· Enguany, l'escultor Ferran Aguiló	2
· Nota editorial	2
EDITORIAL	
· Un nou impuls	3
D'ARA, DEL PAÍS I DEL MÓN	
· Joan Melià: <i>El català a la Unió Europea</i>	4
· Martí X. March Cerdà: <i>La construcció de l'espai europeu d'ensenyament superior. Reptes, dificultats i perspectives</i>	9
· Josep Moll Marquès: <i>L'autonomia possible. L'exemple de Baviera</i>	12
DIÀLEGS	
· Pere Antoni Pons Tortella/Damià Pons i Pons: <i>Sebastià Alzamora, el rebuig de la contenció</i>	15
TORRE DEL RAM	
· Joan Francesc López-Casasnovas: <i>La cançó de les balances</i>	21
· Isidor Marí: <i>La rialla que salva</i>	23
DOSSIER: EL PERIODISME D'OPINIÓ	
· Arnau Company: <i>La premsa d'opinió a Mallorca. Des dels inicis a la transició democràtica</i>	25
· Baltasar Porcel: <i>La columna d'opinió</i>	31
· Enquesta: Ferran Aguiló, Antoni Alemany, Camilo Cela Conde, Guillem Frontera, Andreu Manresa, Miquel Payeras, Joan Riera, Cristina Ros, Miquel Segura, Sebastià Verd	33
L'OPINIÓ DE...	
· Biel Mesquida, escriptor	39
HISTÒRIA, CULTURA I SOCIETAT	
· Pere Fullana: <i>Els xuetes, des de la intolerància a la llibertat</i>	40
L'ESGLÉSIA NOSTRA	
· Gabriel Seguí i Trobat: <i>El Missal mallorquí de 1506</i>	43
EL LECTOR VIRTUAL	
· Miquel Bezares: <i>Entre Lletra i papallones</i>	48
CALENDARI TEATRAL	
· Joan Arrom Nadal: <i>Collita del 2003 (gener-juny)</i>	49
EL POEMA	
· Miquel Cardell: <i>Com un acord de vidre...</i>	53
A LA CIUTAT DELS LLIBRES	
· Nicolau Dols: <i>Antoni M. Alcover de dins estant</i>	54
NOTES DE LECTURA	
· Damià Pons i Pons: <i>Miquel Àngel Limón Pons. Josep Pla i Menorca. Els cants de sirena d'un illòman</i>	57
· Pere Fullana i Puigserver: <i>Josep Massot i Muntaner. Església i societat a la Catalunya contemporània</i>	58
· Joan Melià: <i>L'Espill, 15. Present i futur de la llengua catalana</i>	58
MOSTRADOR	
· Novetats editorials	61

Enguany, l'escultor Ferran Aguiló

Una de les prioritats de la revista *Lluc* en aquesta nova singladura que acabam d'iniciar, ha estat la d'adequar els continguts a l'estètica del segle XXI. Per aquest motiu, durant mesos, els nostres dissenyadors gràfics, dirigits per Daniel Torres, han treballat de valent per aconseguir un producte que donàs una resposta satisfactòria als nostres lectors, tant pel que fa al nou format, les tipografies, les caixes i els titulars, com a la tria d'imatges que acompanyaran la nostra publicació. Hem pensat un producte auster per lectors avesats que reclamen idees i més idees, en un món estandarditzat de *papier couché*. D'aquests lectors, a partir d'avui, dependrà l'acceptació de *Lluc* i també la seva continuïtat.

Durant tot l'any, incorporarem a la revista –tant en coberta com en els interiors– les obres més significades d'un reconegut artista plàstic de Balears, amb la finalitat de promocionar el patrimoni artístic i cultural, entre nosaltres mateixos i arreu del món. Per al 2004, tenim previst il·lustrar *Lluc* amb l'obra de l'escultor Ferran Aguiló i Casabona (Palma, 1957). De formació autodidàctica, es donà a conèixer a Palma el 1985. De llavors ençà ha realitzat nombroses exposicions individuals i col·lectives a distintes ciutats d'Europa: Palma i Berlín (1988), Madrid, Sardenya i Amsterdam (1989), Madrid i Felanitx (1990), Barcelona i Palma (1991), Barcelona i Corea del Sud (1992), Palma (1993), Alacant (1994), Santiago de Compostela (1995), Santanyí (1997), Berlín, Alacant i Pollença (1998), Palma (1999), Campos (2000) i Palma (2003). La seva obra, caracteritzada per la utilització de metalls de desfeta, desenvolupa una gran varietat d'elements zoomòrfics i, molt recentment, en la seva darrera exposició *Torn* (2003) a la Sala Pelaires de Palma, elements naturalistes, molt relacionats, però, amb la seva curiositat per la filosofia de les grans civilitzacions històriques.

Nota editorial

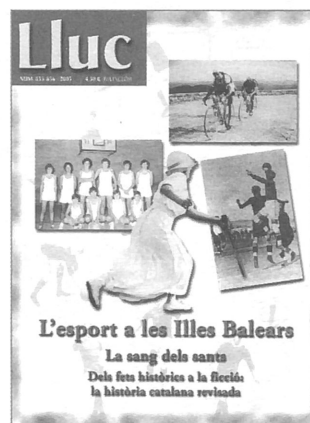
A partir del present número, per un acord entre la congregació de Missioners dels Sagrats Cors i *L'espurna edicions s.l.*, l'edició de *Lluc. Revista de cultura i idees*, estarà a càrrec de l'esmentada empresa. Aquesta cessió de capçalera, no de la propietat de la revista, es fa perquè assegurarem d'una manera més eficaç la continuïtat de la publicació i la seva difusió, gràcies a la infraestructura tècnica amb què compta la dita empresa editora.

Naturalment, un canvi semblant, comporta un recanvi en el consell de redacció de *Lluc*. Per això, vull expressar l'agraïment de la congregació al consell de redacció que fins ara ha estat a càrrec de la revista, particularment al director, Dr. Antoni Marimon Riutort, que ultra la seva competència intel·lectual i el seu esforç de treball, ha demostrat una fidelitat i una transparència amb la Congregació que l'honoren com a persona.

Aquesta nova etapa de la revista *Lluc* s'obre amb la plena garantia de continuar essent un referent per a la construcció d'un projecte de país, que inclou des de la defensa i la promoció de la llengua a la protecció de la natura, des d'una perspectiva integradora de totes les ideologies polítiques i socials, amb les soles condicions de la defensa de la unitat de la llengua i de la capacitat de diàleg.

Som un poble amb un passat dolorós, amb un present ple de dificultats i d'ombres, però el futur és nostre: la revista *Lluc* hi aportarà reflexió, diàleg i propostes. Comptam amb el compromís i la solidaritat de què sempre han fet gala els seus subscriptors, lectors i col·laboradors.

*Gabriel Seguí i Trobat, MSSCC
Consell de direcció*

Advertiment

La darrera entrega de la revista *Lluc* (número doble 835-836) correspon als mesos de juliol-desembre de 2003, i no als de juliol-octubre, com erròniament consta als crèdits de la portada interior.

Un nou impuls

La llarga història d'aquesta revista, fins al punt de ser la tercera publicació periòdica més antiga de Mallorca, només per darrera el "Butlletí" de la Societat Arqueològica Lulliana i del diari *Última Hora*, la converteixen en una referència ineludible a l'hora de parlar del fet religiós i del fet cultural a la nostra terra. Al llarg de més de vuitanta anys, han estat milers i milers els articles publicats, amb els quals s'ha pretès promoure uns determinats valors i treballar per assolir uns determinats objectius, canviant segons els contextos de cada moment. El compromís amb la manera d'entendre l'espiritualitat cristiana que es va derivar del Concili Vaticà II i la voluntat d'arrelament en la llengua i la identitat del propi poble per ventura haurien estat les dues característiques més rellevants de les últimes dècades.

Els milers i milers de pàgines d'aquesta revista són un gran magatzem de memòria col·lectiva, dins el qual qualsevol estudiós que hi accedeixi hi podrà trobar materials molt valuosos per a l'estudi del fet religiós, de la societat, de la cultura popular tradicional, de la literatura, de l'educació, de la llengua, de la història, de la política, de les arts, del món de les idees... No hi pot haver una major satisfacció per a una revista que la certesa que de totes les pàgines que ha anat publicant se'n poden treure múltiples profits per a l'autoconeixement col·lectiu.

Als inicis del tercer mil·lenni, *la postmodernitat i la globalització demanen una reflexió novella a l'humanisme, per capir els reptes que se'ns presenten*, va escriure Gabriel Seguí, el conseller-delegat de la revista, en el número de gener-febrer del 2002. Igualment, en l'àmbit de la nostra llengua i cultura encara estam molt lluny d'assolir la fita del que podríem considerar una plena normalitat: l'ús social predominant de la llengua catalana, uns índexs elevats de creativitat i d'innovació en tots els àmbits artístics i científics, una ciutadania que manifestàs, de manera permanent i amb naturalitat, l'adhesió activa a la llengua i la cultura del propi país. Així mateix, la societat, sotmesa a un ver-

tiginós ritme de creixement demogràfic i de canvis socioculturals, necessita reforçar tots els instruments, del tipus que siguin, que puguin contribuir a incrementar la seva cohesió. No podem quedar-nos mans plegades veient com la nostra ciutadania es fragmenta en grups humans diferents, bé sigui pel seu origen o bé per la seva identitat lingüísticocultural, o també perquè acaben essent víctimes dels mecanismes d'exclusió que sempre acostuma produir una societat altament competitiva, com és el nostre cas. Aquests diferents grups, a més, viuen tancats dins ells mateixos i donant-se l'esquena els uns als altres. Les coses que comparteixen són, de vegades, poc més que el territori, les infraestructures i determinats serveis públics. A més de garantir que la nostra llengua ha de ser coneguda progressivament per la totalitat de la nostra nova gent, la qual, a mesura que vagi posant arrels a la terra que l'ha acollida, l'ha d'acabar sentint i usant com a pròpia, també necessitam que entre tots els qui vivim a Mallorca, a les Balears, s'estableixin vincles de solidaritat, d'amor patriòtic per la terra que ens acull, de projecte civil de futur, d'aspiracions compartides per una societat que disposi d'uns serveis de qualitat i d'una total igualtat d'oportunitats per accedir a la cultura, al benestar i a la construcció de la pròpia personalitat.

Amb aquella gent que des de sempre és del país, amb la gent novvinguda, és necessari afrontar els reptes del nostre futur amb un nou impuls. Sense renunciar a la llengua i a la identitat que ens caracteritzen com a personalitat col·lectiva diferenciada, la vigència de les quals s'ha d'enfortir perquè puguin realitzar la funció de ser el punt de trobada i l'element cohesionador de la diversitat, ens hem de sentir compromesos, aspirant a ser-ne constructors, en el projecte de fer possible un altre món. I aquest altre món, a més d'exigir uns majors paràmetres de justícia i de llibertat, política i econòmica, i a més d'apostar per l'humanisme de la solidaritat enfront de la inhumanitat del consumisme depredador, requereix l'existència d'un intens debat d'idees,

© Ferran Aguiló

de reflexions lliures, a la recerca de les bases polítiques, socials, culturals i morals que el podran fer possible.

La revista *Lluc*, amb un nou impuls, hi vol participar activament, tant en el debat sobre aquelles idees que podran engendrar les noves realitats, sense utopies però també sense conformismes, com en la realització d'un projecte de país cohesionat i solidari, sostenible i de qualitat, amb un autogovern i un finançament que garanteixin el benestar de tots els ciutadans, amb la llengua i la cultura pròpies plenament normalitzades.

El català a la Unió Europea

Joan Melià*

1. Ja ho sabem: el català, un cas únic.

El contrast que presenta la llengua catalana entre les dimensions de demografia i de producció cultural i la situació legal que pateix, és únic en el conjunt de llengües dels països que fan part de la Unió Europea (UE) i dels que s'hi integraran a partir d'enguany: és l'única llengua de les dotze més parlades a la UE que no és oficial a les institucions europees i tampoc té aquest caràcter en el marc estatal.

El català és oficial per a 11,8 milions (M) de ciutadans de la UE (sense incloure els andorrans, que no pertanyen a la UE, ni els ciutadans d'Aragó, França i Sardenya que la parlen però no la tenen reconeguda com a llengua oficial). Per tant, de les onze llengües oficials i de treball de la UE, només sis la superen en nombre de ciutadans que la tenen com a oficial en el seu territori: alemany (90,5 M), francès (64,5 M), anglès (64,1 M), italià (58 M), espanyol (40,2 M, entre els quals hi compten els 16,6 M que viuen a Galícia, el País Basc i els Països Catalans) i neerlandès (21,5 M). Les altres cinc llengües en tenen més pocs: grec (10,7 M), portuguès (10,1 M), suec (9,3 M), danès (5,2 M) i finès (5,1 M).

Per altra banda, el català també és equiparable o superior a bona part d'aquestes llengües pel que fa a l'equipament lingüístic (nivell de codificació, recursos, diccionaris de tot tipus, actualització terminològica, etc.), a la producció cultural a què dóna lloc (creació literària, musical, teatral, etc.), a la difusió a través dels mitjans de comunicació (televisió, ràdio i premsa) i a la presència fora del seu territori (hi ha oferta formativa de català en 118 universitats fora del nostre domini lingüístic, se situa entre les vint llengües del món amb més obres traduïdes i amb més presència a Internet, etc.).

En relació amb les altres llengües de la UE (anomenades, amb més o menys encert, "minoritàries o

regionals"), el català és la de més parlants. De les trenta-sis existents (veg. l'informe Euromosaic: <http://www.uoc.edu/euromosaic/index.html>), només sis superen el mig milió de parlants i totes se situen molt lluny dels més de 7,3 M del català: gallec (2,4 M), occità (2,1 M), sard (1,3 M), irlandès (1,2 M), basc (0,6 M) i gal·lès (0,5 M).

2. Algunes actuacions per al reconeixement europeu del català.

Les dades que acabam de veure fan evident la singularitat del català en el marc de la UE. La seva exclusió d'entre les llengües oficials s'explica en part per l'oficialitat secundària que té dins el propi estat i el poc interès que aquest demostra a potenciar-la. La proposta d'oficialitat a la UE d'una llengua ha de partir de la petició de l'estat interessat; Espanya

només va demanar l'estatut de llengua oficial per al castellà.

Així i tot, a petició del Parlament de Catalunya (1988) i del Parlament de les Illes Balears (1989), la resolució A3-169/90 (DOCE-C19 de 28/1/91) del Parlament Europeu demanava al Consell de la UE que adoptàs una sèrie de mesures que donaven al català un cert reconeixement (publicació dels tractats i dels textos fonamentals, difusió en català de la informació pública relativa a les institucions europees per tots els mitjans de comunicació, la inclusió del català en els programes elaborats per la Comissió per a l'aprenentatge de les llengües europees i l'ús del català a les oficines de la Comissió de les Comunitats Europees que hi pogués haver a Catalunya i a les Illes Balears); fins ara ben poc s'ha fet en aquest sentit.

En ocasió de la celebració de l'Any Europeu de les Llengües (2001), els consellers de cultura de Catalunya i de les Illes Balears, coincidint amb el Dia Europeu de les Llengües (26/09/01), van enviar, juntament amb l'opuscle *El català, llengua d'Europa*, un escrit a tots els membres del Parlament europeu explicant la necessitat que el català fos reconeguda com a llengua oficial. Posteriorment (05/12/02), els mateixos consellers trameteren una petició al president del Parlament europeu, Pat

LES LLENGÜES OFICIALS DE LA UE I EL CATALÀ
Valors relatius actuals (A) i després de l'ampliació (B)

LLENGUA	A	B
Alemany	24,2%	20,1%
Francès	16,8%	14,0%
Anglès	16,7%	13,9%
Italià	15,4%	12,8%
Espanyol	10,7%	8,9%
Polonès	-	8,6%
Neerlandès	5,7%	4,7%
Català	2,9%	2,4%
Grec	2,8%	2,5%
Hongarès	-	2,3%
Txec	-	2,3%
Portuguès	2,6%	2,2%
Suec	2,5%	2,1%
Eslovac	-	1,2%
Danès	1,4%	1,2%
Finès	1,4%	1,1%
Lituà	-	0,8%
Letó	-	0,5%
Eslovè	-	0,5%
Estonià	-	0,3%
Maltès	-	0,1%

Cox, perquè la web d'aquesta institució fos accessible en català, ja que ho era en les onze llengües oficials, en les onze dels dotze estats que, aleshores, eren candidats a incorporar-se a la UE i en turc. La resposta del senyor Cox va ser que encara no era possible accedir a la petició, però afegia que estava previst que es publicàs en català la revista del Parlament, *Focus on Europe* (*Europa a debat*), que fins aleshores només s'editava en les onze llengües oficials, cosa que ha succeït a partir del número 1/2003 (també és accessible per Internet:

http://www.europarl.eu.int/press/trim/ca/trim2003_1_e_ca.pdf).

Entre les nombroses accions populars a favor del reconeixement de l'oficialitat del català a la UE, a més de la resposta que ha tingut l'aparició d'*Europa a debat*, que ja té més de 35.000 subscriptors, hem de recordar l'acció reivindicativa protagonitzada per Joves de Mallorca per la Llengua el desembre del 2000 a Brussel·les.

3. El paper de l'estat en la reivindicació de l'oficialitat del català.

La recuperació de l'ús social de la llengua catalana en condicions òptimes necessita, a part de la col·laboració de les institucions i els ciutadans, el compromís de l'estat. Malauradament, fins ara des dels governs de l'estat l'actitud que ha predominat ha estat la bel·ligerància contra els avanços de la llengua catalana. En relació amb la possibilitat que el català sigui reconegut en el marc de la UE, hi ha un cas recent que exemplifica aquesta actitud contrària: el passat mes de setembre (4/9/03) tots els parlamentaris del PP al parlament europeu amb el seu vot en contra impediren l'aprovació d'una proposta que propugnava que les llengües oficials en un determinat territori europeu i d'ús majoritari en aquell indret –cas del català– obtinguessin "una forma d'incorporació en el règim lingüístic de la UE", amb la qual cosa obstaculitzaren una vegada més l'avanç del català –una de les llengües que la Constitució espanyola diu que s'han de protegir–, en el reconeixement europeu.

L'actitud del PP en relació amb l'oficialitat del català a Europa, una vegada més, posa de manifest l'arbitrarietat de les seves decisions i el tractament desigual que rebem els ciutadans de l'estat segons quina sigui la nostra llengua.

La gestió d'una societat democràtica ha d'implacar l'aplicació de nor-

mes semblants a situacions semblants; però aquest no és el comportament del govern central ni de les institucions estatals.

A part d'evidenciar l'actitud en contra de l'oficialitat del català a Europa, és bo observar quina ordenació general regula els usos lingüístics a les institucions europees. En el marc de la UE el castellà és llengua oficial i de treball: la població que viu en territori on el castellà és oficial (tot l'estat espanyol) representa el 10,7% del total de ciutadans de la UE i ocupa la cinquena posició. Després de la propera ampliació hi representarà el 8,9%.

LES LLENGÜES DE L'ESTAT ESPANYOL	
Valors relatius	
Castellà	59,3%
Català	27,3%
Gallec	6,8%
Eusquera	6,6%

A l'estat espanyol els qui viuen en territori castellanoparlant representen el 59,3% i ocupen la primera posició quant a demografia; mentre que la població que viu en territori català representa el 27,3% i ocupa la segona posició. Les institucions i organismes comuns de l'estat només tenen el castellà com a llengua oficial. Queda clara, per tant, la asimetria entre la regulació lingüística europea i la de l'estat espanyol.

També és bo tenir en compte que succeeix en altres estats que tenen voluntat d'aplicar model lingüístics igualitaris, per exemple, Suïssa o el Canadà. A Suïssa, el francès (20,1%) i l'italià (4,5%) són oficials de l'estat juntament amb l'alemany (73,6%). Al Canadà, el francès (22,7%) és llengua oficial de l'estat juntament amb l'anglès.

Des de posicions democràtiques no és defensable que una llengua que representa més d'una quarta part de l'estat i ocupa la segona posició no sigui oficial en les institucions comunes, mentre que una altra que dins la UE no arribarà al deu per cent i ocupa la cinquena posició sigui oficial en les institucions europees. De fet, cap llengua europea no té en el conjunt de la UE el pes relatiu que el català té en el marc estatal. En aquest sentit, l'impuls que des de l'estat es dona a la secessió del valencià també es deu poder explicar per la voluntat de disminuir artificialment el pes

relatiu de la segona llengua de l'estat.

Sens dubte, el reconeixement del català com a llengua oficial dels organismes estatals seria una passa segura per aconseguir l'oficialitat europea. Però, així i tot, és injustificable que parlamentaris espanyols del mateix partit que governa l'estat s'oposin al reconeixement de l'oficialitat del català a Europa, quan cinc llengües de dimensions inferiors ho són i, ben aviat, ho seran dotze; aquesta negativa és privar d'un dret totalment raonable a una quarta part de la població de l'estat.

4. Efectes lingüístics de l'ampliació de la UE.

El Tractat de Roma (1957), que se situa com l'origen de la UE, no tenia cap finalitat lingüística, sinó la de construir un espai econòmic comú. Però, per a aquesta construcció, va ser necessari determinar el règim lingüístic de funcionament de les institucions europees i es va acordar que les *llengües oficials i de treball* de la, aleshores, Comunitat Econòmica Europea (CEE) fossin les llengües oficials dels estats membres (en aquells moments, per tant, el francès, l'alemany, l'italià i el neerlandès). Posteriorment, amb l'ampliació d'estats membres es va anar incrementant el nombre de llengües oficials fins a les onze actuals (a part d'aquelles quatre, l'anglès, el danès, l'irlandès, el grec, l'espanyol, el portuguès, el suec i el finès). L'irlandès té un grau d'oficialitat relatiu, no s'esmentava en el Reglament núm. 1 però el Tractat es signà també en aquesta llengua. El luxemburguès no va ser llengua oficial de Luxemburg fins l'any 1984 i mai no ha demanat que s'incorporàs com a llengua oficial de la UE.

És molt probable que amb l'ampliació, serà necessari una nova recomposició dels conceptes de llengua oficial i llengua de treball en el marc de la UE, que fins ara han coincidit. El nou Tractat, de moment, no fa distincions; hi ha 21 versions oficials (les 11 llengües oficials i de treball, l'irlandès, les 9 noves llengües), i es reconeix el dret dels ciutadans de la UE a adreçar-se a les institucions i organismes de la Unió en una d'aquestes 21 llengües i ser-hi atès. És difícil imaginar-se però que es pugui funcionar amb un sistema que, en tots els casos, tenguí al mateix nivell d'ús 20 o més llengües. Sembla raonable que unes poques llengües (el nombre pot variar d'una a quatre o cinc, segons les institucions i usos)

tenguin el tractament de llengües de treball i que siguin les que s'usin sempre (ja passa ara en la pràctica amb el francès, l'anglès i, en menor grau, l'alemany) i que les altres, com a oficials, tenguin un ús més restringit (els principals documents, la relació amb els ciutadans, les campanyes informatives, etc.).

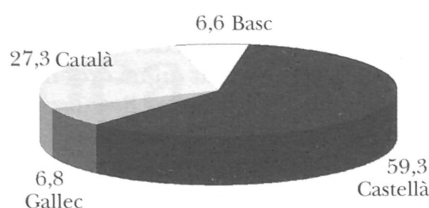
La incidència de la UE en les llengües i la seva regulació es pot dividir en tres àrees: a) els usos com a llengües de treball i llengües oficials; b) la participació en programes de promoció de l'aprenentatge i perfeccionament; c) la regulació de l'ús públic i comercial que afecta l'estatus de cada llengua en el seu territori (etiquetatge, normes d'ús per a professionals, mitjans de comunicació, productes culturals, etc.). Sens dubte, en la primera àrea és on més gradació en el tractament de les diferents llengües hi haurà d'haver i en la tercera és on més s'hauria d'anivellar el tractament de totes les llengües, fins i tot amb independència que siguin reconegudes com a oficials per les institucions europees.

La llengua catalana, en la segona i en la tercera àrea hauria de tenir el mateix tractament que la resta de llengües que s'hi incloguin. En la primera àrea, la presència que li correspondria seria la mateixa de qualsevol llengua que tenguí unes dimensions demogràfiques, de vitalitat social i de producció cultural semblants.

Com hem vist, fins ara, la consideració d'oficial depèn dels estats corresponents, la qual cosa fa que llengües com el català no siguin oficials. Una interessant proposta de canvi en aquest aspecte apareix en un document elaborat per la Convenció catalana per al debat sobre el futur de la UE (<http://www.infoeuropa.org/convenciocatalana/>). En aquest document es proposa que el reconeixement d'oficialitat de les llengües europees sigui automàtic si, per una banda, la llengua és oficial en una o més regions que tenguin poder legislatiu i, a la vegada, aquesta llengua és parlada per un nombre de persones superior al de la llengua oficial de la UE amb menor nombre de parlants (actualment el finès, amb 4 M; amb l'ampliació, el maltès amb 0,4 M), la qual cosa, si ara fos aplicable, implicaria que el català seria llengua oficial de la UE de manera automàtica (amb l'ampliació, ho podrien també ser l'euquerà i el galleg).

Aquesta oficialitat, i la d'altres llengües semblants al català, hauria

PROPORCIÓ DEMOGRÀFICA DE LES PRINCIPALS ÀREES LINGÜÍSTIQUES DE L'ESTAT ESPANYOL (2000)

EL CATALÀ A LA UNIÓ EUROPEA

LES LLENGÜES A SUÏSSA Valors relatius

Alemany	73,6%
Francès	20,1%
Italià	4,5%
Romanx	0,6%

LES LLENGÜES AL CANADÀ Valors relatius

Anglès	59,3%
Francès	22,7%
Altres	17,6%

d'assegurar que: a) els principals documents de la UE (tractats, textos fonamentals...) s'editassin en català; b) els ciutadans poguessin adreçar-se en català a les institucions europees i aquestes hi responguessin; c) en totes les actuacions de la UE en territori de llengua catalana o bé es fessin en català (campanyes de publicitat i informatives, funcionament de les oficines pròpies, etc.) o bé hi fos present com a llengua d'ús normal (celebració de fòrums, reunions, etc.); d) el català estigués inclòs en els programes europeus per al foment del coneixement i perfeccionament de llengües; e) qualsevol representant de les institucions d'àmbit català pogués intervenir en els fòrums europeus en llengua catalana; f) les institucions europees garantissin la capacitat de les institucions d'àmbit català de regular l'ús públic de les llengües en el territori propi.

5. La importància de l'oficialitat del català en el marc estatal i europeu per a la seva supervivència.

En contrast amb la seva relativa vitalitat, la situació legal (en el marc estatal i europeu), la diversitat de situacions que presenta al llarg del territori (des d'indrets on no és reconeguda oficialment fins a llocs on és l'única llengua oficial i des de llocs on és fortament present en la vida social fins a altres on pràcticament ha desaparegut) i els importants canvis demogràfics d'algunes zones, fan que estigui entredit la seguretat de la pervivència del català. De fet, el reconeixement del català com a llengua oficial de la UE (i també de l'estat), a part d'importants efectes positius, com la possibilitat d'exercir el dret dels catalanoparlants d'usarlo en relacionar-se amb les institucions comunes o l'impuls que significaria en relació amb la difusió exterior, tendria com a conseqüència principal el reforç de l'autoestima i la valoració objectiva a l'interior de la comunitat lingüística catalana, i el major respecte i interès d'integració dels ciutadans que escullen els territoris de parla catalana per viure-hi.

Els objectius explicitats per la Decisió 1934/2000/CE del Parlament Europeu i del Consell de la UE, en la qual es declarava l'any 2001 Any Europeu de les Llengües, la Resolució de Nyon de l'Assemblea de Regions Europees (26/10/2000) o la Declaració Universal de Drets Lingüístics (6-9/6/1996), entre moltes altres directrius, indiquen la necessitat d'articular estratègies per assegurar el manteniment de les comunitats lingüístiques i la diversitat i donen clarament suport a processos de normalització lingüística com el que volem per a la llengua catalana.

En aquests moments sembla oportú i necessari continuar amb més intensitat que mai la reivindicació de l'oficialitat del català a les institucions europees. La imminència de l'ampliació de la Unió Europea aquest mateix any finalment a deu nous estats (la incorporació dels altres dos inicialment prevists, Romania i Bulgària, ha estat ajornada), l'increment del nombre de noves llengües oficials deixant al marge el català podria dificultar en el futur aquest reconeixement i veure'ns privats de tenir el mateix tracte que altres comunitats lingüístiques de semblants característiques demogràfiques i de vitalitat social. Els deu estats que s'incorporaran a la UE representen nou

noves llengües que esdevindran oficials. D'aquestes nou llengües, només n'hi ha una que és oficial en una població superior a la del català –polonès (38,7 M)– i nou tenen una població inferior –hongarès (10,5 M), txec (10,3 M), eslovac (5,4 M), lituà (3,7 M), letó (2,4 M), eslovè (2,0 M), estonià (1,4 M) i maltès (0,4 M).

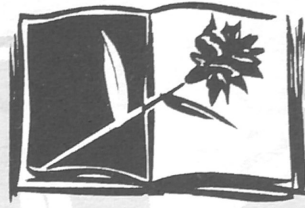
En el marc d'un estat que defensa els interessos de tots els seus ciutadans, seria d'esperar que no negàs a un col·lectiu que representa més del 25% del total i que tenen el català com a llengua oficial la possibilitat d'assolir uns drets i un reconeixement, a les institucions europees, de què gaudeixen comunitats lingüístiques quantitativament inferiors. Però, veient els precedents, és clar que continuarà essent necessari impulsar iniciatives de la societat civil, la coordinació amb les altres comunitats amb què compartim llengua i la difusió –amb la finalitat de ser-hi reconeguts– de la nostra realitat lingüística i cultural a l'àmbit internacional, ja sigui difonent-la entre els milions d'estrangers que anualment visiten els territoris de parla catalana o fent-la present en fòrums internacionals.

L'avanç de posicions en la UE, no sols afecta perquè és una manera de garantir els drets lingüístics dels catalanoparlants en l'àmbit de les seves institucions, sinó també –i principalment– perquè aquest reconeixement té efectes sobre la consideració dels propis ciutadans i dels externs, en l'increment de l'autoestima i del respecte dels altres.

El català també pot fer-se un lloc en el marc europeu, contribuint en el camp de la normalització lingüística a afavorir les comunitats que estan en procés de recuperació de la seva llengua transferint l'experiència en aspectes com un sistema escolar que asseguri la integració lingüística, la construcció d'uns mecanismes de normalització terminològica, la presència en els noves tecnologies, etc.

Però, la millor contribució des de l'àmbit català a la diversitat lingüística europea, a més de la defensa dels drets de totes les comunitats lingüístiques, és assegurar la continuïtat de la llengua catalana; perquè la diversitat lingüística i cultural es mantindrà si es mantenen les comunitats que les produeixen. ■

* Professor del Departament de Filologia Catalana i Lingüística General. UIB.

BIBLIOTEQUES MUNICIPALS

CORT

Pça. Cort, 1
Cp 07001

EL TERRENO

Nigul, 1
Cp 07015

BLANQUERNA

Sant Joaquim, 9
Cp 07003

COLL D'EN RABASSA

Albuera, 1
Cp 07007

S'ARENAL

Gaspar Rul-lan, 5
Cp 07006

POLÍGON DE LLEVANT

Ciutat de Querétaro, 3
Cp 07007

MOLINAR

Xadó, 7
Cp 07008

CASAL SOLLERIC

Passeig del Born, 27
Cp 07012

RAFAL VELL

Pere Ripoll i Palou, 9
Cp 07008

L'OLIVAR

Mercat de l'Olivar, 104
Cp 07002

SANTA CATALINA

Fàbrica, 34
Cp 07013

SON XIMELIS

Cap Enderrocat, s/n
Cp 07011

ESTABLIMENTS

Pça. Immaculada, 3
Cp 07010

GABRIEL LLABRÉS

Antoni Planas i Franch, 4
Cp 07001

SON RAPINYA

Catalina March, 4 A
Cp 07013

SON CLADERA

Cala Serena, 3
Cp 07009

SON FORTEZA

St. Isidre Llauredor, 25
Cp 07005

SA INDIOTERIA

Gremi de Tintorers, 2
Cp 07009

SON GOTLEU

Regal, 105
Cp 07008

SIOPJ

Pere d'Alcàntara Penya, 11
Cp 07006

GÈNOVA

Barranc, 22
Cp 07015

Ajuntament de Palma

COORDINACIÓ DE BIBLIOTEQUES DE BARRIADA DE L'AJUNTAMENT DE PALMA:
C/ DE L'ALMUDAINA, 7 A - CP 07001 - TEL. 971 71 87 95

CAFÈ DE SA PLAÇA

El cafè de Lluc

Plaça Pelegrins, 14 • Tel. 971 51 70 24 • LLUC

Bar Restaurant

CA S'AMITGER

Especialitat en menjars mallorquins

07315 LLUC (Mallorca)

Tel. 971 51 70 46

SA

SON AMETLER IMPRENTA

OFFSET
IMPRESSIÓ DIGITAL
DISSENY GRÀFIC

Ci. Aragó, 302
07008 Palma de Mallorca
Tel. y Fax: 971 47 37 94
graficametler@infonegocio.com

Gràfiques Mallorca

Ferrers, 2 - Polígon Ind. d'Inca - Tel. 971 50 14 02 - Fax 971 88 10 01 - 07300 INCA - Illes Balears

La construcció de l'espai europeu d'ensenyament superior.

Reptes, dificultats i perspectives

Martí X. March Cerdà*

La Unió Europea i les declaracions institucionals sobre la convergència universitària.

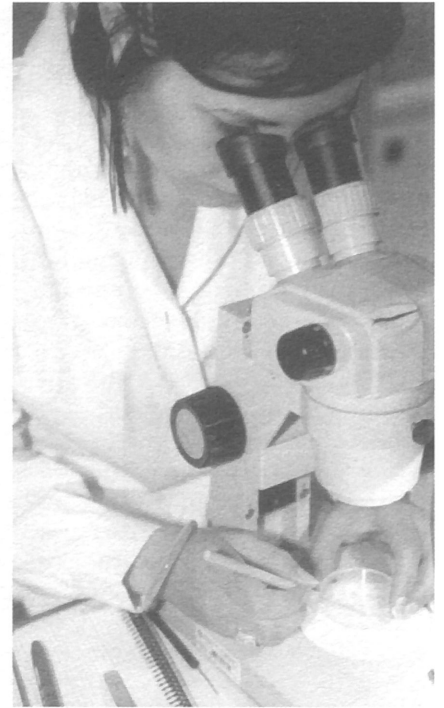
No hi ha cap dubte que el procés de construcció de la Unió Europea s'ha centrat, fonamentalment, en mesures de caràcter econòmic, monetari i institucional, posant-se de manifest no només la existència d'un important dèficit democràtic, sinó també la manca d'iniciatives i de mesures polítiques, socials i culturals que possibilitessin l'existència d'una Europa forta, potent i amb capacitat real d'influència a tots els nivells. Tanmateix és evident que només l'impuls decidit de mesures de caràcter polític, social, cultural i educatiu poden institucionalitzar, d'una forma clara i explícita, una Unió Europea real i una ciutadania europea. En aquest context, les successives declaracions i acords de la Sorbona (1998), de Bolonya (1999), de Praga (2001) o de Berlín (2003) estant suposant un avanç significatiu amb relació a l'objectiu abans esmentat i una aposta decidida, malgrat sigui complexa, en la construcció de l'espai europeu d'ensenyament superior.

Efectivament, la necessitat de potenciar una Europa del coneixement, de possibilitar la lliure circulació de professionals universitaris i d'apostar per una universitat competitiva i capdavantera, capaç de donar resposta a la globalització universitària, obliga a harmonitzar els sistemes universitaris europeus, respectant, emperò, les diversitats universitàries existents a

l'actualitat, a través d'una convergència universitària europea, de caire real i no només formal. Es tracta d'aconseguir unes universitats europees amb capacitat de poder competir dins un mercat universitari cada vegada més globalitzat i més complex; la necessitat de disputar l'hegemonia universitària als Estats Units, amb tot el que aquest fet implica des de la perspectiva tecnològica, de la productivitat econòmica i la producció cultural, és un altre factor que cal tenir en compte alhora de contextualitzar aquesta reforma universitària.

Tot i que la construcció d'aquest espai universitari europeu necessita de temps, de consens, de finançament específic i de complicitats a tots els nivells, els punts i les actuacions més importants i significatives que, d'acord amb les diverses declaracions esmentades, s'intenten tirar endavant per a poder aconseguir aquesta convergència universitària d'Europa, són, d'entrada, les següents:

1. La implantació del suplement europeu al títol. Es tracta d'una iniciativa impulsada per l'Associació Europea d'Universitats, el Consell d'Europa i la UNESCO, que té com a objectiu fonamental proporcionar una informació transparent, unificada i personalitzada sobre les característiques dels estudis universitaris cursats al llarg de tota la vida. Tot i que pot semblar una mesura de caire burocràtic, la realitat és que aquesta iniciativa pot tenir efectes interessants

a l'hora de fer possible la lliure circulació d'estudiants i de professionals i les convalidacions transparents de les titulacions –juntament amb altres mesures legislatives i polítiques. En aquest sentit, cal senyalar que aquesta mesura ja ha estat implantada a Espanya, malgrat sigui, encara, de forma teòrica i a través d'un decret específic; ara manca el seu desenvolupament real, i que els diversos països europeus ho posin en marxa, ja que si bé alguns ho han aprovat, encara n'hi ha d'altres, com Grècia i Portugal, que o bé van retardats o bé, com el cas de Bèlgica, la seva implantació és voluntària.

2. La implantació del sistema de crèdits europeu. El crèdit europeu té com a característica més significativa el d'ésser la unitat de valoració de tota l'activitat acadèmica que l'estudiant ha de desenvolupar al llarg de tota la carrera i per a cada una de les matèries cursades. És a dir, el crèdit europeu, a diferència del crèdit universitari espanyol, implica un nou model d'ensenyança-aprenentatge centrat sobre l'alumne, i no sobre el professor. Es tracta, per tant, d'un nou paradigma educatiu que posi l'èmfasi sobre l'aprenentatge de l'estudiant, i no sobre la docència, l'ensenyança que realitza el professor. En qualsevol cas, el desenvolupament real del crèdit europeu implicarà canvis substancials en la vida quotidiana de les universitats a nivell d'organització, a nivell d'horaris, a

nivell d'espais, a nivell del treball del professorat, o de les activitats de l'estudiant. Així doncs, és evident que cal un canvi d'actitud de tota la comunitat universitària en relació al tipus de procés d'ensenyança-aprenentatge que s'està aplicant a l'actualitat. En qualsevol cas, i en la meua opinió, els canvis que implicarà la posada en marxa del crèdit europeu s'haurien d'aplicar malgrat no existís aquest procés de convergència europea. En tot cas, el procés d'implantació del crèdit europeu resulta prou desigual, ja que, si bé els països nòrdics i anglosaxons tenen un sistema universitari semblant al que es vol implantar, altres, com Espanya, estan en fase teòrica, ja que la implantació és purament a títol experimental a algunes universitats; a més, altres països o estan més endarrerits o la seva implantació és, de moment, voluntària.

3. *L'establiment d'un nou sistema de titulacions.* Es tracta d'aprovar titulacions competitives i lligades al mercat de treball, a través de dos nivells principals. Un primer nivell de tres o quatre anys. I un segon nivell, amb el requisit d'haver superat el primer, que ha de conduir a titulacions de postgrau, a nivell de màster o de doctorat. Aquest nou sistema de titulacions, una qüestió difícil i problemàtica, tindrà importants efectes econòmics, professionals i laborals, sobretot en el si de les administracions públiques i, també, del mercat de treball. No hi ha cap dubte que si la implantació del crèdit europeu té importants efectes en la vida quotidiana de les universitats, tal com hem posat de manifest, l'establiment de les noves titulacions tindrà importants conseqüències en el si dels diversos països i, també, en la intensificació de la mobilitat real de professionals que faci possible el reconeixement mutu de les titulacions existents i, per tant, la lliure circulació dels titulats universitaris dels diversos graus. A l'Estat Espanyol –actualment s'està en procés de negociació dels decrets del grau i del postgrau– assistim a un debat sobre la conveniència, els problemes i les contradiccions per a la posada en marxa d'aquestes noves titulacions: per una part, assistim a un debat en el que es posa de manifest la desaparició o la fusió de diverses titulacions, amb tota la problemàtica social, professional i corporativa d'aquest fet, i per altra part, es posa de manifest els efectes que pot tenir la implantació

de titulacions de quatre anys –en lloc de les diplomatures– des de la perspectiva de l'accés als estudis, dels costos a nivell de l'administració pública o de les conseqüències per als actuals titulats. Es tracta, doncs, d'un nou model de titulacions que tindrà, com a primera conseqüència, l'existència d'un nou catàleg de titulacions. En qualsevol cas, la posada en marxa d'aquesta mesura tindrà en el si de les universitats espanyoles –i dels diversos països europeus– importants efectes des de la perspectiva de la modificació del catàleg de les titulacions de grau i de postgrau a implantar, de la reconversió del professorat actual, dels processos de transició a posar en marxa, etc. Per tant, cal, en aquest aspecte, caminar amb tranquil·litat, de no córrer ni de prendre decisions precipitades; la complexitat del tema exigeix evidentment reflexió, diàleg, consens i pactes no només en el si del conjunt de la comunitat universitària, sinó també a nivell dels diversos agents socials i econòmics, dels col·legis professionals, de les administracions autonòmiques, de l'administració central, dels consells socials, etc. I això es pot fer extensiu al conjunt dels diversos països de la Unió Europea i de les seves universitats.

4. *El foment real de la mobilitat universitària a nivell de professors i estudiants, que faci possible un autèntic espai universitari europeu en totes les dimensions, funcions i activitats universitàries, que faciliti una cooperació europea de debò.* Efectivament, la construcció d'un espai europeu d'ensenyança superior, perquè sigui real, necessita de l'existència de programes finançats i reals que facilitin la mobilitat del conjunt de la comunitat universitària, ja que l'harmonització universitària farà possible que hi hagi intercanvi de professors entre diverses universitats, o que es construeixin xarxes universitàries europees per a la implantació de titulacions específiques, o que els estudiants puguin acabar les seves carreres a una universitat distinta de la que varen començar. Segurament aquesta convergència universitària europea implicarà l'existència d'una autèntica universitat transeuropea, amb titulacions interuniversitàries, amb projectes de recerca que agrupin a universitats de diversos països o de programes d'extensió i de difusió cultural que facilitin la construcció d'una autèntica ciutadania europea.

5. *L'aposta real per la qualitat i l'excel·lència universitària com a característica fonamental del sistema universitari europeu.* Efectivament, la construcció de l'espai europeu d'ensenyança superior seria un fracàs si amb ella només es possibilita l'harmonització europea de titulacions, la implantació del nou paradigma de l'aprenentatge o l'existència d'un sistema més transparent d'informació universitària de cada ciutadà; es tracta d'objectius necessaris, però que necessiten del complement necessari de la qualitat i de l'excel·lència, tant a nivell docent com a nivell de la recerca. I per això cal dur a terme els canvis necessaris perquè aquest objectiu sigui una realitat, però cal també un programa d'inversions que, tot prioritant accions concretes, sigui capaç de posar a l'abast els recursos necessaris per a fer possible aquesta qualitat. A més a més, a tot això se li ha d'afegir l'existència d'agències de qualitat universitàries, perfectament acreditades, de caràcter europeu, de caràcter espanyol o de caràcter autonòmic. L'existència d'aquest tipus d'agències obligarà a la necessària coordinació entre elles, definint rols i funcions, possibilitant acords i treballs compartits, fent possible l'intercanvi d'experiències de tot tipus, etc. Tanmateix, és evident que caldrà canviar l'actual política de l'ANECA (Agència Nacional de Evaluación de la Calidad y de la Acreditación), professionalitzar al màxim les agències autonòmiques i construir entre totes sistemes de qualitat i d'excel·lència, perfectament homologats. I aquest és el reptre real, en la meua opinió, de la convergència universitària europea: l'existència d'un sistema universitari europeu que es defineixi per la seva marca de qualitat docent i investigadora reconeguda a tot arreu.

Reptes, dificultats i perspectives per a la Unió Universitària Europea.

En aquest context plantejat és evident que un canvi de les característiques de les plantejades necessita d'un acord entre totes les administracions implicades i del conjunt de les universitats; així, es tracta de tenir en compte que la competència educativa és quelcom que els Estats no han volgut transferir a la Unió Europea, que, en el cas d'Espanya, d'Alemanya i d'altres països, existeix una important descentralització educativa i que les universitats, amb diversos graus, tenen un important nivell d'autonomia. Per tant, la necessitat d'arribar

a acords és fonamental si es vol aconseguir que els objectius plantejats siguin una realitat. Des d'aquesta perspectiva, la Direcció general d'Universitats del Ministeri d'Educació va presentar en el seu moment un document-marc sobre la integració del sistema universitari espanyol a l'espai europeu d'ensenyament superior, que podem qualificar de suggerent i d'obert. Aquest document, presentat a la comissió acadèmica i a la comissió de coordinació del Consell de Coordinació Universitària per tal de començar un debat públic sobre aquesta qüestió, implica, per una part, un canvi inicial de tarannà del ministeri sobre política universitària, modificant la postura tancada que va tenir en el procés de tramitació de la LOU, i per altra part, suposa la fixació flexible de la postura de l'administració educativa de l'Estat amb relació a una qüestió clau per al futur del sistema universitari. Les passes que s'estan seguint fins el moment posen de manifest un tarannà més dialogant del Ministeri, tot i que es nota una actitud de massa rapidesa en la modificació legislativa que faci possible la convergència europea, per raons de caràcter electoralista. Amb tot, les comunitats autònomes han de tenir una presència més clara en tot aquest procés, tenint en compte que són els competents en matèria universitària i els que, en definitiva, financen les universitats del seu territori.

Tanmateix, aquesta aposta per la convergència universitària europea no es pot reduir a un canvi formal, estètic o retòric; els canvis han d'anar més lluny. I en aquest sentit, cal que la comunitat universitària i totes les administracions educatives siguin capaces d'aprendre dels errors que l'aplicació de la LRU va tenir en determinades situacions i en temes com els plans d'estudis o la política de professorat. Es tracta, en aquest sentit, de dur a terme canvis reals en el si de les universitats a través de micropolítica i microcirurgia universitària: noves funcions i rols del professorat; canvis en els programes i en la metodologia pedagògica; reorganització interna i acadèmica dels estudis; redefinició del paper de l'estudiant des de la perspectiva d'usuari clau de la universitat; major coordinació entre professors que imparteixen docència en cada una de les diverses titulacions; impuls decidit cap a l'aprenentatge i l'ús de les terceres llengües; realització de convenis reals amb les universitats europees per tal de fer pos-

sible l'intercanvi de professors i estudiants; reorganització administrativa de la universitat; impuls clar de les noves tecnologies dins la docència, etc. Es tracta d'una sèrie de canvis que, fins i tot, seria necessari dur a terme si no existís aquesta convergència universitària europea, tal com he manifestat anteriorment.

L'èxit, emperò, en la construcció real d'aquest espai europeu d'ensenyament superior dependrà, en darrer terme, d'una sèrie de condicions:

1) La voluntat política real de la Unió Europea en el procés de tirar endavant amb decisió totes les accions que un procés d'aquestes característiques està implicant des de totes les dimensions i perspectives. A vegades cal posar de manifest no només una certa debilitat en les decisions que es prenen, sinó l'absència real de les polítiques i els recursos necessaris que la facin possible.

2) L'existència d'una complicitat, d'una confiança institucional i d'un acord entre el Ministeri d'Educació, les Comunitats Autònomes i les universitats, que faciliti aquesta convergència real a través de canvis legislatius consensuats i dels recursos necessaris. Una situació que cal fer extensible al conjunt dels països que

conformen en l'actualitat la Unió Europea.

3) L'establiment d'uns objectius i d'uns terminis realistes, evitant les presses per raons electoralistes i estètiques per part de tots els implicats en les reformes. Cal tenir en compte que, si bé l'horitzó és el 2010, cal començar a caminar sense presses, però sense pausa.

4) L'existència en cada una de les instàncies institucionals implicades de lideratges reals, d'idees clares i de voluntats de canvis assumides, que orientin adequadament aquest nou repte de la universitat i la presa de decisions ferma i flexible.

5) La posada en marxa dels programes de finançament necessaris per tal de donar el suport institucional necessari en les mesures que els Estats, les Comunitats Autònomes i les Universitats han de començar a desenvolupar.

6) L'actitud positiva de tota la comunitat universitària, especialment del seu professorat, de tirar endavant un canvi profund en la vida quotidiana de les universitats en aquells aspectes de canvis abans esmentats.

7) La col·laboració i la implicació del conjunt de les administracions, dels diversos sectors professionals i empresarials i de tot el conjunt de la

societat –a través, fonamentalment, dels Consells Socials–, ja que els canvis universitaris tindran un impacte significatiu a nivell social, professional, laboral, de l'administració, de l'economia, etc.

La finalitat de tot aquest procés és clara, malgrat el camí sigui complex: Europa ha d'ésser una potència en coneixement i, per tant, en progrés econòmic i benestar social; per això cal impulsar la posada en marxa dels mecanismes i processos de certificació i acreditació universitàries comunes com a garantia de qualitat.

A més, la consecució d'una ciutadania europea necessita, entre

d'altres, de l'instrument de l'educació; i aquest procés de convergència pot ésser prou útil per a la creació d'aquesta consciència europea, sense la qual la construcció d'Europa serà parcial. Sense consciència europea i sense institucions polítiques autènticament democràtiques, Europa serà la dels mercaders, la dels buròcrates i la dels interessos parcials, corporatius i sectorials. Europa, per ésser una potència política, per tenir una ciutadania activa i participativa, per tenir un lideratge econòmic i en la societat del coneixement, per tenir una societat cohesionada i vertebrada socialment, per posar en marxa la idea de

l'aprenentatge al llarg de tota la vida, necessita d'un sistema universitari de primer nivell, amb universitats reconegudes a nivell mundial com les millors en el seu terreny. En aquest context plantejat, és evident que les Illes Balears, malgrat els seus condicionants i les seves dificultats, ha de fer un esforç conjunt per a construir un sistema universitari de la màxima qualitat i amb la màxima integració en el context de la Unió Europea i del sistema universitari europeu. ■

** Catedràtic d'Universitat de Pedagogia Social i de Sociologia de l'Educació del Departament de Ciències de l'Educació de la UIB.*

D'ARA, DEL PAÍS I DEL MÓN

L'autonomia possible. L'exemple de Baviera

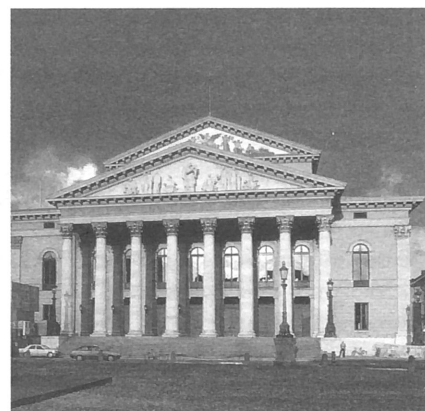
Josep Moll Marquès*

Un dels estereotips que més ha repetit el senyor Aznar, i amb ell tots els seus escolans d'amèn, cada vegada que s'ha plantejat l'exigència de major autonomia per part d'algunes Comunitats Autònomes, és que Espanya és el país més descentralitzat del món. Això no deixa d'ésser una sortida per les bardisses que no dona resposta a res, perquè per molt descentralitzat que sigui l'Estat espanyol, sempre seria possible descentralitzar-lo encara més, sense que deixàs d'ésser un sol Estat, que és la gran preocupació que tenen aquests senyors del PP. Però és que, a més, no és cert, per no dir que és una mentida. Hi ha altres Estats més descentralitzats que l'Estat espanyol, és a dir, Estats composts d'ens que disfruten de més autonomia i de més autogovern que les Comunitats Autònomes de l'Estat espanyol.

En podríem posar molts d'exemples, però si volem parar atenció a Baviera és perquè en aquest Estat federat alemany conflueixen tota una sèrie de circumstàncies que fan que sigui un exemple molt clarificador de moltes coses. Per començar, s'ha

de dir que la República Federal d'Alemanya fa mentiders els que diuen que un Estat federal no pot néixer de la descentralització d'un Estat unitari, sinó que només pot sorgir de la federació d'ens estatals preexistents, que renunciïn a una part del seu autogovern per federar-se amb uns altres. Els alemanys tenien històricament una munió d'Estats, que durant segles varen ésser independents uns dels altres, però com tots els altres països europeus varen tendir a la creació d'un Estat unitari, en base a una consciència nacional compartida, com va passar també a Itàlia, curiosament gairebé en el mateix any. I aquest Estat unitari, que va passar per l'Imperi centralista creat pel canceller Bismark, per la República de Weimar, i finalment per la dictadura supercentralista d'Hitler, és el que després de la Segona Guerra Mundial no sols va recuperar la llibertat, sinó que es va descentralitzar, adoptant l'estructura federal tradicional alemanya, que Hitler havia abolit totalment, per formar la República Federal d'Alemanya.

Aquest Estat federal, després de

El Teatre de l'Òpera de Munic.

la reunificació de 1990, està format per 16 Estats federats (dels quals tres, Hamburg, Brema i Berlín, són Ciutats-Estat) que tenen una clara consciència de pertinença a una nació comuna, per bé que amb matisos prou interessants. I és a Baviera on aquests matisos són més marcats. Per començar, Baviera no va aprovar la Constitució de la República Federal, elaborada per una Assemblea Constituent i que havia d'ésser ratificada pels Parlaments regionals que s'havien anat creant a les diferents zones d'ocupació militar de les potències aliades. Baviera hi va votar en contra, però no perquè no volgués formar part del nou Estat, sinó perquè considerava que la Constitució no era prou federalista. Per això, el President de Baviera va justificar la negativa dels bavaresos dient que "a pesar d'aquest no, ens consideram pertanyents al conjunt que s'ha creat amb la Constitució com a inici d'un Estat federal alemany". Això era precisament la previsió que es feia a la Constitució de Baviera, aprovada l'any 1946, quan encara Alemanya seguia dividida en zones d'ocupació militar

estrangera, a la qual es preveia, a l'article 180, la futura creació d'un Estat federal democràtic alemany basat en la unió voluntària dels diferents Estats alemanys que haurien de tenir garantit el seu autogovern i al qual s'integraria Baviera.

Això vol dir que els Estats federats alemanys tenen cada un d'ells la seva Constitució, que equivaldria a l'Estatut d'Autonomia de les nostres Comunitats Autònomes, si no fos per un petit i importantíssim matís: cada Estat federat alemany té plena potestat per donar-se la Constitució que consideri més convenient. Això, traslladat a l'Estat espanyol, voldria dir que cada Comunitat Autònoma podria modificar el seu Estatut d'Autonomia sense tuteles de l'Estat, mentre que ara, com tothom sap, el Govern central no sols ofega i impedeix tot intent de modificar els Estatuts d'Autonomia, sinó que qualsevol modificació que s'arribi a poder fer ha d'esser ratificada per les Corts Espanyoles. La modificació de la Constitució de Baviera, per entrar en vigor, només s'hauria de sotmetre a referèndum dels ciutadans bavaresos, mentre que aquí el Govern del PP tremola de tal manera davant la possibilitat de donar la paraula als ciutadans en referèndum que es treu de la màniga una disposició legal que preveu enviar per cinc anys a la presó qui s'atreveixi a organitzar una tal consulta popular sense permís de l'autoritat central.

Certament aquí entra en joc la famosa disputa sobre el titular del dret de sobirania, que la Constitució Espanyola defineix a l'article 1.2 dient que "la sobirania nacional resideix en el poble espanyol, del qual emanen els poders de l'Estat". La Constitució alemanya, en canvi, només diu, a l'article 20.2, que "tot el poder estatal emana del poble", i especifica: "que l'exerceix a través d'eleccions i votacions", és a dir, preveient explícitament la possibilitat de la consulta popular en una votació que no seria una elecció. La Constitució alemanya només preveu la consulta popular per decidir sobre una reestructuració dels Estats federats, però les Constitucions de cada un d'aquests Estats preveuen la celebració de consultes populars sobre temes de la seva competència. Concretament, a Baviera, l'any 1972, es va fer un referèndum, que per cert es va guanyar, per introduir a la Constitució bavaresa la prohibició de la televisió privada a Baviera. Fins a

La Marienplatz de Munic.

quin punt seria "de la seva competència" una consulta per decidir si es separaven o no de l'Estat federal, no queda massa clar. Però el motiu és evident: a cap alemany no li passa pel cap quin motiu hi podria haver per aspirar a fer-se independents de la República Federal d'Alemanya, que tots ells consideren com la seva pàtria natural.

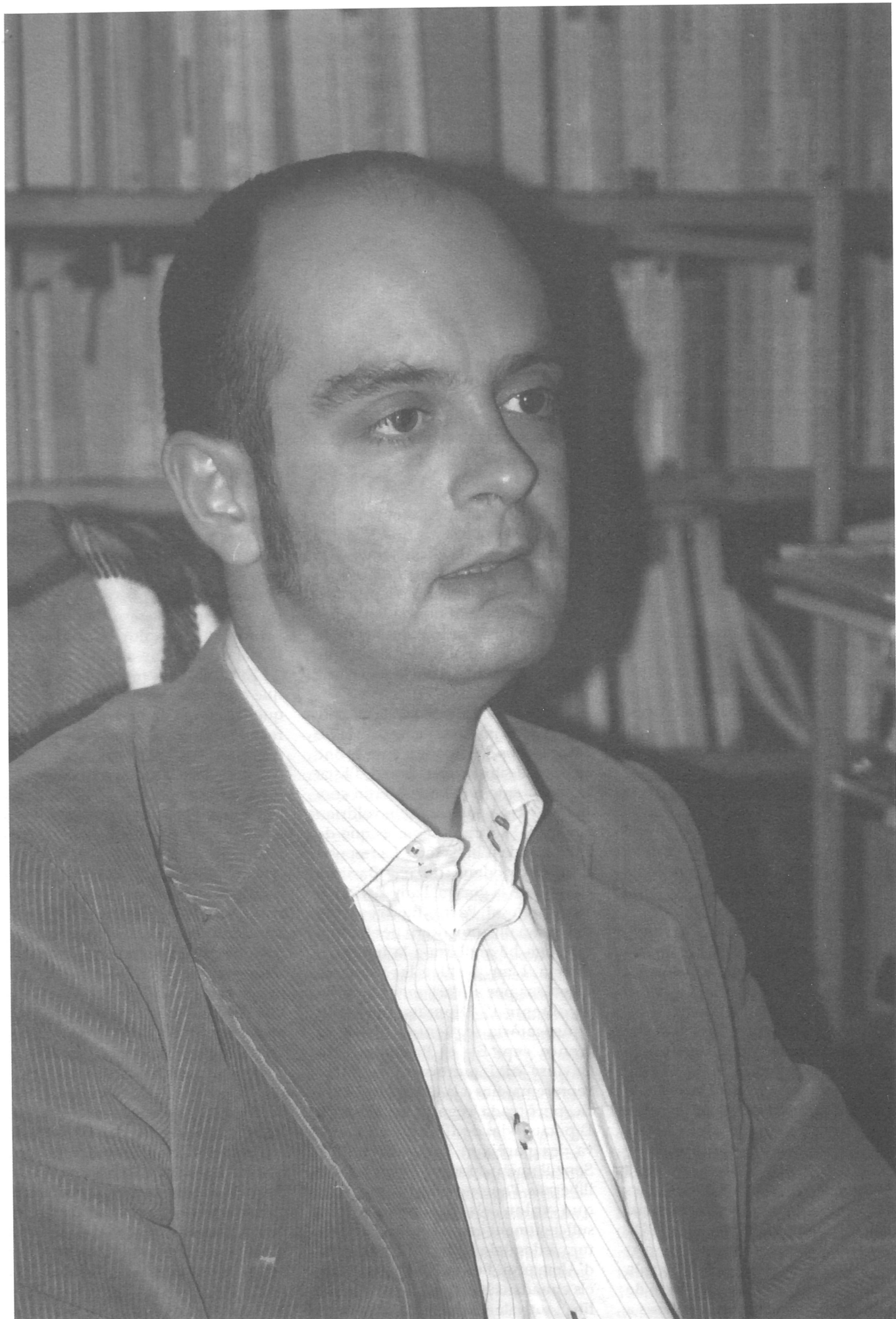
Arribam així al bessó de la qüestió, que el senyor Aznar i companyia no són capaços d'entendre: com és que hi ha tantíssims de ciutadans de l'Estat espanyol que no el consideren com la seva pàtria natural i se'n voldrien separar? I sobretot: com és que de cada vegada n'hi ha més? La resposta també la podem trobar a Baviera: després de la guerra, l'any 1947, s'hi va fundar el Partit Bavarès, que defensava un autogovern per Baviera que ben bé arribava a la independència. L'any 1949, a les primeres eleccions per al Parlament federal, va obtenir 17 Diputats, però a la convocatòria següent ja no en va treure cap. En el Parlament de Baviera així mateix hi va estar representat fins a la tercera legislatura, però cada vegada amb menys Diputats, i des de 1962 pràcticament va desaparèixer. Per quin motiu? Senzillament, perquè els drets, les llibertats, l'autonomia i l'autogovern que volen els bavaresos estan suficientment garantits dins l'estructura federal de la República Federal d'Alemanya. Per què, idò, són tants els ciutadans bascs, catalans, illencs, fins i tot valencians i gallecs, que es

voldrien separar d'Espanya? La cosa és massa clara: perquè troben que l'Estat espanyol no respecta prou els seus drets i llibertats, ni culturals, ni econòmics, ni polítics; perquè consideren que la seva autonomia és insuficient, la voldrien millorar i l'Estat espanyol no els ho permet.

Encara hi ha moltes més coses que podríem aprendre de Baviera i que farien que la nostra autonomia fos més perfecta, i fins i tot potser podrien fer que ens sentíssim còmodes dins l'Estat espanyol. Baviera invoca en el preàmbul de la seva Constitució la seva "més que mil·lenària" història nacional, com també podríem fer els pobles de nissaga catalana, altrament anomenats Països Catalans. A Baviera els socialdemòcrates estan integrats dins el SPD com a la resta de la República Federal, però els demòcrata-cristians tenen el seu propi partit, el CSU, que forma grup parlamentari propi en el Bundestag, i no tolerarien de cap manera que el partit demòcrata-cristià de la resta de l'Estat, el CDU, anàs a Baviera a presentar candidatures pel seu compte.

El poder judicial té la seva darrera instància a la mateixa Baviera. I moltes altres coses que demostren que a casa nostra l'autonomia i la descentralització podrien arribar molt més lluny del que sospita el senyor Aznar. Però bé, ell passarà, i l'autonomia que volem arribarà, tan si ell ho creu com si no. ■

* Periodista

Sebastià Alzamora, el rebuig de la contenció

Nascut a Lluçmajor l'any 1972, als seus trenta-un anys té publicats quatre reculls de poesia –*Rafel* (1994), *Apoteosi del cercle* (1997), *Mula morta* (2001) i *El benestar* (2003)– i dues novel·les, *L'extinció* (1999) i *Sara i Jeremies* (2003). Ha guanyat una bona partida de premis: el Salvador Espriu (1993), el Documenta (1998), el Llorenç Villalonga dels Premis Ciutat de Palma (2002) i el del Jocs Florals de Barcelona (2003). També és autor d'un llibre de converses amb l'escriptor Gabriel Janer Manila: *L'escriptura del foc* (1998). Els darrers anys ha mantingut una presència constant a la premsa diària o a diferents revistes culturals, sobretot amb articles de crítica literària, amb entrevistes a escriptors o amb articles de temàtica cultural més general. Els diaris "Avui" i "Diari de Balears" i les revistes "Serra d'Or" i "Lluc" són els mitjans que amb més freqüència han acollit les seves col·laboracions. La seva veu, impetuosa i desacomplexada, és una de les que més contribueixen dins la literatura catalana actual a promoure debats sobre qüestions candents i a crear uns determinats estats d'opinió.

EL BENESTAR, LA DARRERA OBRA PUBLICADA

P. A la teva obra hi ha molts de canvis. Tots els teus llibres, tant les novel·les com els llibres de poemes, tenen l'aparença de diferents, és premeditat això?

R. Aquests canvis són en realitat de registre, són molt més superficials del que pugui parèixer. Pot semblar que hi ha una distància molt gran entre *L'extinció* i *Sara i Jeremies*, les meves dues obres narratives, però per a mi la distància no és tan gran. A *L'extinció* hi trobam un registre que a mi sempre m'ha cridat molt l'atenció, l'al·legòric, el fantàstic i especulatiu. Mentre que a *Sara i Jeremies* és un registre molt més realista. Però en el fons són novel·les que, quant a construcció interna i ideologia estètica, estan molt més a prop del que podria semblar. I jo crec que passa el mateix en la resta dels meus llibres. A mi m'agrada pensar que hi ha una coherència profunda, que fa que de qualche manera tots els llibres formin un sol discurs, una sola obra. I en tot cas seria un discurs articulat per diferents veus.

P. Hi ha coherències i coherències, però.

R. Sí, més enllà de la repetició dels

temes, hi ha una manera d'acostarse a la literatura, concebuda com un territori inexplorat. A mi m'agrada molt una frase, no sé de qui, que diu que no hi res sobrenatural sinó únicament coses inexplorades. I de la literatura, el que a mi m'agrada més és tot el que té de misteri, tot allò que encara no has explorat, i que, a més, saps que al llarg de la vida no tindràs capacitat per explorar del tot. Estèticament jo crec que hi ha una sèrie de constants que es repeteixen, i que fan que tant per l'estil com per la temàtica com pel tractament de determinades qüestions, que sempre són les mateixes, totes les meves obres estiguin bastant a prop, bastant més a prop del que pugui semblar externament.

P. La teva obra poètica va començar essent molt mesurada i cerebral (Rafel i Apoteosi del cercle). Ara, en canvi, és més esqueixada i terrible. Per què aquest canvi?

R. Per diversos motius. En certa manera és lògic que quan comences a escriure intentis tenir agafadors que et garanteixin una part dels resultats. I en el meu cas varen ser agafadors molt formals, molt formalistes. Que hi continuen essent, però d'una altra manera. Aparentment més es-

queixada, però bàsicament el que passa és que segurament són llibres més viscuts. Abans quan tenia vint anys o vint-i-dos, que era quan escrivia *Rafel* o l'*Apoteosi del cercle*, podia contemplar la literatura com un fet purament intel·lectual, ara la veig com un fet absolutament vital, i que, a més a més, si no està posada al servei de la vida no té cap sentit ni un. D'aquí supòs que ve que els llibres darrers, sobretot de *Mula morta* cap aquí, hagin agafat aquest to més visceral.

P. És estrany el que dius. El que acostuma passar és que a la joventut hi sol haver menys barreres entre el que s'és i el que es fa, en canvi, a mesura que et vas fent gran, hi vas posant les traces de l'ofici. Com és que en el teu cas ha estat al revès?

R. Precisament per això. Com que havia llegit a qualche lloc que això acostumava passar, jo procurava posar-ne, de barreres, i les posava mitjançant la construcció molt formal dels llibres i dels poemes. Abans hi havia, sobretot a *Apoteosi del cercle*, unes certes ganes de fer exhibició del maneig de les eines, ara el que hi ha és una actitud més pragmàtica de posar les eines al servei d'allò que vull dir, i anar més directament al gra. A això ho vaig fer d'una manera molt conscient a *Mula morta*. Havia pres consciència que *Apoteosi del cercle* era un llibre inflat, excessiu des d'aquest punt de vista, una mica com de l'alumne aplicat que intenta demostrar quantes coses ja ha après a la seva edat. Segurament hi ha coses allargassades, fragments o poemes que no faria falta que hi fossin, o que podrien haver estat d'una altra manera. I a *Mula morta* vaig decidir, de manera molt conscient, que això no havia de passar, que no hi havia d'haver greix, que el llibre havia de sortir molt tensat i molt fibrat. I a partir d'aleshores he anat en aquest sentit.

P. Has escrit poesia i novel·la, d'El benestar has reconegut que podria haver estat una novel·la, que té molt de novel·lístic, que és molt narratiu. Perquè ha acabat essent un llibre de poesia, com és que decideixes que allò que tens entre les mans s'ha d'explicar en vers i no en prosa?

R. En aquest cas perquè em va venir allò que Riba deia el primer vers. La veu de Roberto se'm va aparèixer, la vaig imaginar en vers. Així és com va sortir. El començament del llibre, allò

de "Jo em dic Roberto i he perdut el seny", va aparèixer talment. I aleshores vaig estirar aquest fil. La preocupació per la unitat de la meua obra passa també per aconseguir una unitat de discurs entre els diferents gèneres que vaig treballant. Hi ha una zona de frontera, de perifèria literària, i m'agrada dir perifèria perquè per a mi no té les connotacions pejoratives que acostuma a tenir, sinó al contrari, crec molt en la idea que és de les perifèries d'on tot sovint surten les aportacions més interessants en tots els ordres. Una perifèria literària, deia, que va per aquest camí de trobada entre el lirisme, tal com l'entendem en la modernitat, i la narrativa. Una cosa que ve de molt antic. Dins l'època moderna segurament el primer és Puskin, amb l'*Eugen Oneguïn*, i després trobaríem infinitat d'exemples, fins arribar als *Omeros* de Derek Walcott. De fet, si he escrit narrativa i poesia lírica és perquè totes dues m'atreïen, i sempre m'ha preocupat o m'ha interessat molt trobar un punt en què es poguessin unir. Per això també les meves novel·les tenen elements molt propis de la construcció d'un poema, sobretot *L'extinció*. Aquesta obra, quant a construcció, és més un poema que no una altra cosa. I als llibres de poesia hi sol haver també un deixant narratiu més o menys present. A tots hi és, fins i tot a *Mula morta*, que és el més líric. Hi ha el que podria ser un embrió de poema llarg, és la *Preghèria del sant bevedor*. Quan em va venir al cap aquest personatge, Roberto, el discurs va començar a sortir en vers, i llavors vaig voler comprovar si seria capaç de desenvolupar una història en termes poètics. Jo crec que *El benestar* és un llibre de poesia, abans que qualsevol altra cosa. Ho és, però, més que per una estructura novel·lesca premeditada, perquè s'organitza per justaposició de les distintes peces, amb la lectura de les quals et queda més o menys el dibuix o l'esbós d'una història, dins el cap, que és la història que s'estableix entre els tres personatges. No consider que aquesta experiència sigui un procés acabat. Si tot va bé, *El benestar* hauria de ser una primera passa dins aquesta línia.

P. Tu coneixes molts de Robertos, Jaumes i Martes?

R. En conec bastants. A Roberto, Jaume i Marta els conec perfectament. Un lector que s'havia llegit el llibre

em comentava: quin llibre més amarg i quins personatges més tristos i més acabats!. Record que li vaig dir, acabats no hi estan, estan bé. I han continuat. Al llibre no passa cap tragèdia terminal. Simplement passen una mala temporada. Jo sempre dic que jo som aquests personatges. Salvant totes les distàncies, allò que deia Flaubert: "Madame Bovary c'est moi". No vol dir que a mi m'hagin passat totes i cada una de les anècdotes que s'expliquen al llibre, però sí que he viscut aquesta part fosca d'*El benestar* de bastant a prop, cosa que no és cap cosa excepcional perquè qui més que menys s'hi ha trobat, em sembla.

P. Tal volta tot això és molt característic de la generació que va dels vint als trenta-cinc anys, aquesta buidor, aquesta desmotivació absoluta, quines són les causes que expliquen que estiguin així? En molts de casos ho tenen tot i, en canvi, pareix que tenen les mans buides.

R. No ho sé. És molt mal de dir. El llibre, però, no pretén contestar-ho, a això, més aviat mostrar-ho. Jo supòs que hi concorren diverses causes, i molt complexes, i tenen parts subterrànies que s'haurien d'anar a cercar, però jo diria que el que ha passat és que som una generació que ha nascut i ha crescut amb aquesta idea del benestar, amb aquesta idea d'un món més o menys acabat, més o menys equilibrat, harmònic, que més o menys funciona, que ofereix oportunitats i que és confortable. I a la infància i a l'adolescència la passes en l'estat de tranquil·litat que se'n deriva, del benestar, i en arribar a una edat més o menys adulta descobreixes una forma d'intempèrie de la qual ningú no t'havia avisat. Segurament tota aquella protecció que ens havia envoltat desapareix de cop i descobrim una cosa que no per sabuda deixa de ser sorprenent, quan t'hi trobes davant, que és que estàs tot sol, i que ets responsable del teu destí i dels teus actes. Posat dins un món que després també descobreixes que a nivell social i a nivell estructural és molt més fals i de cartró pedra del que semblava, i que totes aquelles seguretats amb les quals havies crescut resulta que amagaven tota una sèrie d'elements molt més decebedors: la destrucció de la llibertat individual, la necessitat d'haver-te de sotmetre a tota una sèrie de pautes socials i morals que en principi semblava que no eren importants però que al final resulta que són essencials, la hipocre-

sia, la doble moral, el doble llenguatge... Tot això, que és extern, afegit al pànic interior de descobrir la pròpia solitud, jo crec que és el fet que causa aquesta desorientació que d'alguna manera els personatges d'*El benestar* volen retratar. Volen retratar i en certa manera se'n volen riure. També hi ha un cert sarcasme al llarg de tot el llibre. I la idea era que hi hagués també una certa tendresa. Jo no volia que es tractàs d'un autor que se situàs per damunt els personatges i jutjant-los, sinó que el lector percebé una simpatia de l'autor cap a ells.

P. Has dit que només passaven una mala temporada, aquests personatges, però al llibre només es deixa entreveure al darrer vers, això. Als pròxims llibres proposaràs sortides. No creus que la literatura ja ha arribat a un moment en què per ventura comença a ser hora que proposi, que aposti per algunes coses, perquè ja fa molts d'anys que es diu que tot és un desastre, que tot és buit... No convendria apostar per alguna cosa?

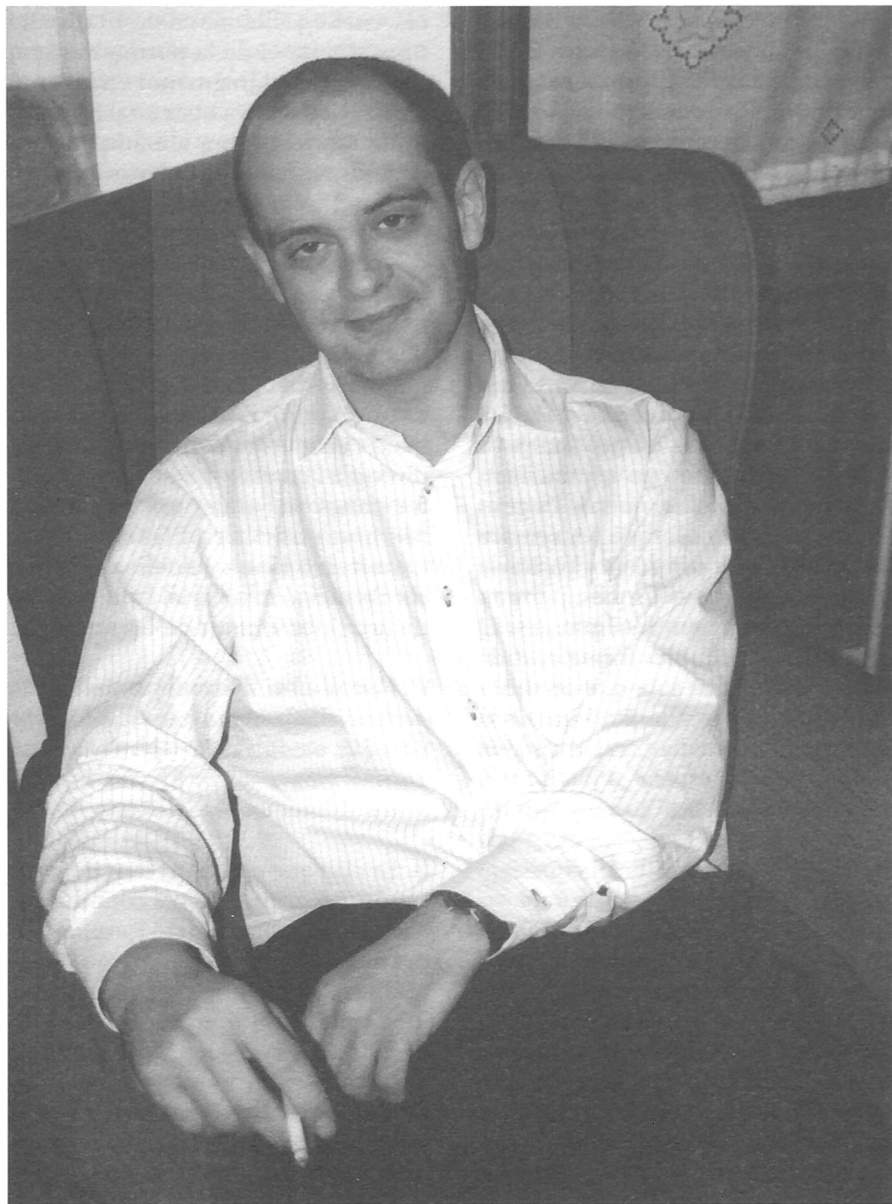
R. És possible que sí. Les coses que estic escrivint ara és ver que són molt més afirmatives, i segurament és com a reacció a haver escrit *El benestar*. En tot cas jo crec que als meus llibres hi ha una constant, un cert vitalisme. Fins i tot en aquells que semblen més amargs, com puguin ser *Mula morta* o *El benestar*, no hi l'actitud del personatge o de l'escriptor que es queda playent-se de com és de dolorosa la vida, sinó que l'actitud més aviat ha de ser la d'assumir el dolor i assumir el mal com a part de la vida, com un fet que alimenta el propi fet de viure. Una vegada assumit tot això, sí que em fa ganes de parlar de l'altra part, la que té més a veure amb la força i amb la necessitat de tirar endavant.

P. Fas befa de la novel·la Les partícules elementals de Michel Houellebecq, però El benestar hi té molt a veure, molt.

R. Sí. Hi ha moments en què els personatges van malparlant de diferents coses, i algunes d'aquestes dejeccions més aviat volen ser picades d'ullet. Vull dir amb això que els personatges d'*El benestar* han llegit *Les partícules elementals*, perquè era el llibre que tocava llegir en un determinat moment, i l'han estat comentant. I un moment en què perden una mica els estreps, diuen, mira, ni això no ens serveix. Sense que jo deixi de tenir bastant de respecte per Houellebecq i la literatura que fa.

P. A *El benestar n'hi ha tota una sèrie, de clucades d'ull. A Bukovski, a Celan, al Dant... Són només clucades d'ull o també serveixen per acabar de polir el significat i la intenció del llibre?*

R. En alguns casos són molt significatives, aquestes picades d'ullet, o almenys ho volen ser. Al Dant, per exemple, a qui li afusell l'estructura de la *Divina Comèdia*, així com bonament puc, per a fer el segon poema del llibre. És que aquesta és una obra que m'ha obsedit sempre, des que la vaig llegir. Representa un dels moments més alts que ha assolit l'espècie humana. És un intent d'aplicar una idea que jo he dit moltes vegades: a l'hora de posar-te a escriure, mesura't amb els més grans. Si t'has de posar a escriure per un motiu que no sigui ser Dant, aleshores deixa-ho córrer. Evidentment, després hi arribaràs o no, quasi segur que no, però almenys imposa't aquesta fita. Celan és un poeta que m'interessa molt, m'agrada molt, que crec que ha tengut una recepció estranya dins la literatura catalana. El problema que els veig a alguns celanians és que els trob excessivament mimètics, respecte de la veu de Celan, que com a veu em sembla una veu tancada. És a dir, no em sembla un poeta que obri camins, a nivell d'estíles diguéssim, sinó que més aviat els tanca a darrera seu. El que obri són perspectives estètiques. A mi em recorda poetes com César Vallejo, que si els imites se't veu tot d'una, tenen una veu tan reconeixible que si tu la impostes tot d'una es coneix. Ara bé, va aconseguir dur la poesia lírica cap a un àmbit que segurament abans s'havia explorat poc. Va obrir un nou camí a partir d'altres que ell havia pres bé. I m'interessava incorporar-lo per això, per a dir a Celan se'l pot mirar des d'altres punts de vista. Jo en teoria no estic gens dins l'ortodòxia celaniana, i tampoc m'interessa estar-hi, sí que m'interessa Celan i m'interessa incorporar-lo. Respecte a alguns altres autors, aprofito l'ocasió perquè els personatges se'ls carreguin en nom meu, perquè em carreguen moltíssim. Un d'ells és Bukovski, mai no el m'he pogut empassar. Supòs que és una mania personal meva. Un altre és Habermas. Hi ha un moment que l'envien a pastar fang, perquè és un pensador que, si bé té uns inicis interessants, ara ja ha arribat a aquesta espècie de pensament més o menys filosòficament correcte, a més emparat en una autoritat tan gran com és la d'haver estat

© L'espurna edicions, 2004

deixeble d'Adorno, que sempre diu allò que s'espera sentir, un humanisme fet a la carta de la vida burgesa urbana moderna, que serveixi més o menys consolador d'aquest malestar que vivim tots plegats. És un tipus de pensador que no m'interessa gens ni mica.

ELS IMPARABLES, QUI SÓN I QUÈ PRETENEN

P. Ara podríem parlar d'aquest grup anomenat Els Imparables. Quis seríeu els escriptors que en formariéu part?

R. Els Imparables més que un lobby de poder, que és el que els detractors ens han dit més vegades, o una generació literària, jo diria que és un grup de persones, fins i tot de generacions

diverses, que hem coincidit en compartir una actitud davant la literatura, i fins i tot en alguns casos davant la vida. Que és una actitud, per dir-ho aviat, de rebuig de la contenció. Jo crec que el que li ha sobrat moltes vegades a la literatura catalana moderna ha estat precisament això, contenció, molt de fer passar l'artesa per davant de l'artista, un excés d'una determinada idea de la humilitat i de l'anar fent, d'herència noucentista en el pitjor sentit de la paraula. És a dir, aquell gust per l'obra ben feta, entenen per ben feta una cosa ben construïda però innòcua. Aleshores la nostra reacció ha sorgit de manera espontània, i senzillament ens hem anat trobant, pel simple fet d'haver coincidit en època i espai. I que alguns de nosaltres hem fet amistat. En el meu cas, especialment amb Hèctor

Bofill i Manuel Forcano. Però, després hi ha hagut gent diversa que d'una manera o l'altra s'ha vist vinculada o s'ha vist reflectida en aquesta actitud, i també ens hem anat aproximant. Avui en dia des de poetes de la nostra edat, com Joan Elies Adell, de Tarragona, o Lluís Calvo o Susanna Rafart, per dir-ne alguns, o Txema Martínez Inglés, de Lleida, o gent més jove, com Marc Masdeu, que és un poeta de Matadepera que va publicar el seu primer llibre l'any passat, fins a gent més gran, com Miquel de Palol, que més d'una vegada s'ha pronunciat a favor d'aquesta nova manera d'entendre les coses, que no és gens nova!, pareix nova perquè per ventura feia temps que ningú no ho havia plantejat en aquests termes, però en realitat no ens hem inventat res. El nom d'Els Imparables forma part de l'anècdota, és una cosa que no va ser ni volguda ni cercada, sinó que és la típica gracieta mediàtica que apareix quan menys la t'esperes, i va ser arrel de quan Hèctor Bofill va guanyar el Premi Josep Pla. Llavors, com a crit d'eufòria se li va acudir dir que feia partíceps del premi als seus companys de generació que estaven imparables. I a partir d'aquí va quedar. I arriba un moment que, com que te'l refreguen una vegada i una altra, decideixes fer com els modernistes, i dius: idò sí, serem els imparables. I, a més, ens presentarem com a tals. Moltes vegades han dit que ens hem autodenominat Imparables, i no, no ens hem autodenominat res, ni en cap moment hi havia la idea d'organitzar-nos. Tot plegat, però, ha servit per a produir un debat. I més enllà de les anècdotes i de les estirades de monyo més o menys gratuïtes, i qualque vegada lamentables, s'ha acabat produint un debat estètic, i això ha estat molt bé.

P. Tal volta heu exhibit una certa aparença d'ambició creativa que ha pogut no ser ben entesa?

R. Jo crec que nosaltres ens caracteritzam per reivindicar una literatura que vol tendir cap a obres de gran abast. És tractaria de dur a terme una assumptió des de la modernitat dels postulats més clàssics i més antics de la història de les idees estètiques, que podrien anar des dels poetes alexandrins, per entendre'ns, fins al romanticisme. Aquella idea tan romàntica d'arribar a elaborar una dicció sobre allò que no es pot dir, a una construcció literària que en certa manera sigui no un reflex de la vida sinó una crea-

ció vital en ella mateixa. El discurs oposat seria el de la posmodernitat, que creu en el fragment i en la partícula aïllada, com a obra en si mateixa, i que tendeix cap a temàtiques més de costumisme urbà dels nostres dies, a contemplar la realitat quotidiana des d'un punt de vista psicològic i des d'una certa ironia. Cosa que pot estar molt bé, no dic que no, però jo crec que aquest és un model que s'ha anat descafeïnant a força de repetir-se, i que ha acabat apuntant cap a nivells d'autocomplaença una mica alarmants, en què qualsevol cosa una mica divertida i en el fons banal s'ha volgut fer passar per una obra important. Aleshores nosaltres, Els Imparables, davant això hem coincidit a reivindicar l'ambició totalitària, l'ambició del discurs globalitzador en literatura.

P. Podem estar d'acord que això de la postmodernitat és una cosa molt desgastada i que no duu enlloc, però encara és possible creure en un absolut literari? Estam davant un precipici?

R. És clar que estam parlant de presupòsits teòrics, després com dus tot això a la pràctica... En el fons parlem del món de les idees i del món de les realitats. Jo dic que crec en aquesta idea total de la literatura, però a la vegada som conscient que cap dels meus llibres ni tots ells agafats en conjunt, no hi arriben. La idea seria arribar-hi, algun dia. I a mi em sembla que el fet d'intentar-ho és una resposta vàlida davant el desgast de les nocions de la dita postmodernitat i davant un món que joestic convençut que està abocat al col·lapse i a la desaparició. I no vull ser apocalíptic. Ara, el model de societat occidental tal com el vivim està reproduint tots els tics i tots els comportaments frenètics dels imperis quan inicien el moment del seu declivi. I això sí que és imparabile. Ho estam veient. L'onze de setembre era l'entrada dels bàrbars a Roma, de qualque manera. De paral·lelismes històrics d'aquests, és clar que sempre en pots trobar de molt lluïts i de molt discutibles, però en qualsevol cas sí que em sembla que tot plegat va cap a un canvi d'estructures molt important, encara no sé si nosaltres el veurem, però en tot cas s'està preparant de manera radical. I jo crec amb aquesta idea que proclama que la literatura ha de donar resposta al seu temps, que ha de ser absolutament moderna, com deia Rimbaud, i l'única manera que se m'acudeix de fer una literatura

digna del temps que vivim, és aquesta, intentar copsar la magnitud de la tragèdia, la globalitat de tot l'espectacle, que és una idea també, a més de romàntica, barroca.

P. T'hem demanat abans si en el teu proper llibre ja començaves a apostar per alguna cosa, a fer algunes propostes. Els personatges d'El benestar són fills de l'era postmoderna, ja estan desgastats i no tenen res entre les mans. Aquest afany d'absolut, encara que sàpigues que és pegar pals de cec, representa apostar per alguna cosa que pot ser il·lusiónant?

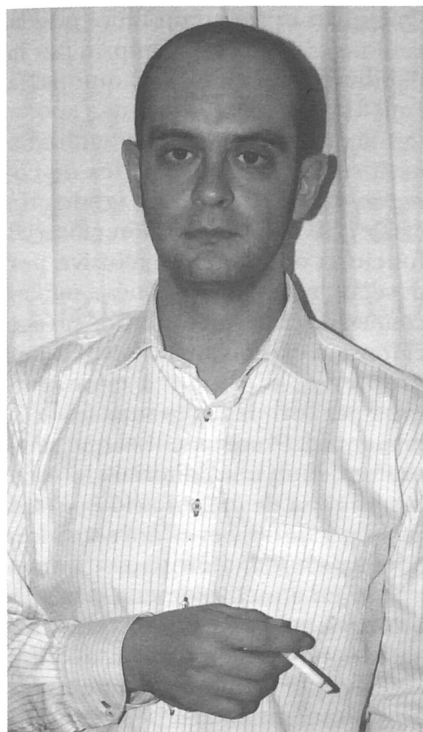
R. És una arrancada vital, no se sap ben bé cap a on, però cap a la vida mateixa. Per això deia abans que jo crec que la literatura ha d'estar completament al servei de la vida. Jo com més temps passa més nietzscheà em torn, en aquest aspecte. I més crec que tota la idea cristiana de la compassió, de la feblesa, etcètera, socialment pot ser molt desitjable però en art i en literatura no ens duu cap enlloc. Com més va més em sembla que tot allò que no és convenient a la vida política i social dels individus, en canvi sí que és bo i convé per a la literatura i l'art. És a dir, convenen les ambicions totalitzadores, convé l'agressivitat, convé la insolidaritat, convé el menyspreu per allò que és feble, perquè és l'única manera que les obres s'enrobusteixin.

P. És molt bèstia compartimentar-ho, és fer una mica de trampa: sí a la biblioteca però no al carrer.

R. Si ens posam a parlar de la vida també ho crec, és a dir, també crec que com més fidels siguem a l'impuls de la vida mateixa millor. Al final és una qüestió de desig, és a dir, si tots ens atrevíssim més a complir el nostre desig, en tots els ordres, segurament ens estalviariem molta ferramalla, en la literatura i en la vida.

P. Una de les proclames d'Els Imparables és una aposta per l'ambició i l'excel·lència, concretar l'ambició i l'excel·lència vol dir això apostar per l'absolut, cercar l'absolut?

R. Vol dir apostar per escriure les millors obres possibles, això és tot. Evidentment dins les possibilitats de cadascú. Jo he dit abans que voldria ser Dant, si no ho som, paciència. Ara, insistiré una vegada i una altra en aquest objectiu, i després els altres tendran l'oportunitat de dir que he fallat en les meves pretensions. Però

© L'espurna edicions, 2004

jo crec molt en l'escriptor desmesurat en les seves ambicions, perquè, a pesar que no les compleixi, sovint pel camí fa troballes que d'una altra manera no hauria pogut fer. Per exemple, els *Cantos* d'Ezra Pound són una obra fallida, i són una obra fallida des del seu mateix plantejament, perquè ja és impossible per una pura qüestió biològica, ningú viu prou com per a fer el que Pound s'havia plantejat amb aquesta obra. I els passa, com a obra magmàtica, el que sol passar sempre amb el magma, que arrossega escòria, hi ha parts dels *Cantos* que no valen gaire la pena, però després hi ha autèntiques epifànies, hi ha moments d'il·luminació, als quals Pound no hi hauria arribat si no s'hagués plantejat una empresa tan desmesurada com aquesta. A un nivell molt més proper podríem parlar de Blai Bonet. Quan jo vaig tenir ocasió de tractar-lo era l'època que estava escrivint els *Sonets*, que ja varen sortir com a pòstums, i record que em deia que serien com els de Miquel Angel o els de Shakespeare, i seran cent i seran perfectes. Clar, ara lleixes els que va tenir temps d'escriure i segurament no són com els de Miquel Angel o els de Shakespeare, però entre ells hi ha alguns dels millors poemes de Blai Bonet. A la darrera part de la seva vida encara estava en un moment creatiu àlgid. I era per això, perquè tenia dins ell un estímul que el duia cap aquí. En canvi,

tornant a la qüestió de la postmodernitat, si plantejges la teva obra en termes de resignació, ja no és possible contar segons que, ens hem de conformar amb els trossets petits, jo no som un artista sinó que som un artesà... Una mica aquesta literatura que demana perdó per ser literatura, faig literatura però no vull esser avorrit ni pesat, ni massa dens, etcètera, acaba passant el que ens ha passat, acabes pegant de ple dins la banalització. I hi ha gent que es molesta molt quan dius això, per aquesta raó Els *Imparables* hem resultat ser polèmics, i que hi hagi certa gent que no ens estimi gaire, però és una cosa que és fàcilment constatable i que no té res a veure amb voluntats de poder polític ni res de tot això, sinó que és una pura qüestió estètica.

P. Al darrer paràgraf de la Errata de George Steiner s'hi reproduïx la frase següent de Martin Heidegger: "El que pensa en gran ha d'errar en gran". Aquesta frase és genial.

R. Efectivament.

SOBRE L'ESTAT DE LA LITERATURA CATALANA

P. Quins creus que són els factors que s'haurien d'introduir dins la dinàmica de la literatura catalana perquè s'aproximàs, més o menys, a la proposta que tu estàs fent?

R. Per una banda hi ha l'actitud del creador o de l'escriptor, de la manera com afronta la seva obra, de la qual cadascú n'és responsable. Després hi ha aspectes objectius que poden afavorir o frustrar aspiracions d'aquest tipus. Es a dir, si la presència de la literatura catalana als mitjans de comunicació o si el prestigi de la literatura catalana fossin els que haurien de ser, si no presentassin un dèficit de presència o de prestigi tan baix, fets que repercuteixen en un coneixement escàs per part del públic, si no hi hagués aquesta confusió de valors tan proverbial entre el que és alta literatura i el que és literatura de consum... En sentir aquesta divisió, hi ha molta gent que s'escandalitza, però el cas és que altres cultures la tenen ben establerta. Fins i tot a la castellana. Encara que els canals de difusió en un determinat moment puguin ser els mateixos, tothom té molt clar quan es troba davant una novel·la de Vargas Llosa i quan es

troba davant una novel·la d'Arturo Pérez-Reverte. A pesar que aquí ja s'ha produït una certa confusió perquè l'han fet *académico*, a Pérez-Reverte. Podem mirar la cultura anglosaxona, que sempre ho ha tengut claríssim. Si tots aquests factors externs abans esmentats fossin favorables, si la presència de la literatura catalana als canals de difusió internacionals, com a mínim europeus, fos més forta, jo crec que els escriptors ens sentiríem molt més segurs i molt més tranquils a l'hora de plantejar debats estètics d'aquest tipus. A mi em va passar particularment que quan vaig questionar l'herència del Noucentisme a través de l'obra de Carner, algú em va dir, molt seriosament i amb una gran preocupació, que estava fent un gran mal a la literatura catalana perquè encara no era prou forta ni prou sòlida per a poder resistir dissidències internes d'aquest tipus. Estam ben arreglats, i podem tancar la barraca, si resulta que encara estam en aquest punt. Aquí fins i tot les avantguardes han estat amables i contingudes. Reivindicar que la literatura pugui ser un element de trencament i de dissensió, de ruptura, sona molt i molt estrany dins una tradició com la catalana. Quan ho dius en veu alta, fins i tot aquells que se suposa que són transgressors, se'n sobten i ho atribueixen a una febrada de joventut, que no és tal, perquè l'època de les febrades adolescents ja ens ha passat. Avui, fins i tot un Enric Casassas, que és un suposat transgressor, en el fons fa una assumció de la tradició literària catalana tan excessivament respectuosa que no és possible. No és possible voler ajuntar tantes coses dins una sola coctelera perquè aleshores et sortirà un discurs literari erràtic, que després en la concreció podrà ser més o menys bo, però que ideològicament serà diluït. Per tot això, jo per començar a afirmar una postura estètica vaig començar per dir tot el que rebutjava, que és tota l'herència del Noucentisme. Tornant a la pregunta, què hauria de passar perquè la literatura que pretenem fer fos possible? Diria que haurien de passar totes aquestes coses. Estam malament quant a mercat, quant a canals de difusió, quant a autoestima, i quant a prestigi, tant de la producció literària catalana com de la pròpia llengua.

P. En parlar d'alta literatura i de literatura de consum, estam parlant de jerarquies literàries. I l'establiment d'aquestes no pot ser, ni molt menys, un dogma de fe.

R. No. És una qüestió opinable. Es tracta d'establir uns paràmetres que després puguin ser discutits. És evident que les obres s'han d'avaluar pels resultats. És claríssim. Si jo vull fer *La muntanya màgica* i el que faig és un nyerro, serà un nyerro. I en canvi si un altre fa allò que jo dic costumisme urbà però resulta que és un excel·lent escriptor i transcendeix les seves pròpies expectatives estarà fent una gran aportació. Evidentment, l'alta literatura pot venir de totes bandes, a això no ho neg. Però el que crec és que hi ha una actitud que és prèvia al registre que adoptis a l'hora de fer la teva obra, i que és l'actitud que jo, i els dits Imparables, hem trobat a faltar sobretot en molts dels nostres immediats antecessors. Pensa més aviat en gent que ens ha vituperat bastant, des de Jaume Subirana fins a Narcís Comadira, passant per Toni Sala, aquest que ha fet la biografia de Floquet de Neu, o Empar Moliner... D'amics, en cursiva, ens n'han sortit de totes bandes: Julià Guillamon, Jordi Gàlvez, tota la caverna d'"El País", que són una colla d'incompetents, exceptuant Jordi Llobet, que ja està completament divorciat de la realitat i viu dins el seu món, tots aquests individus s'han sentit amenaçats per allò que nosaltres dèiem, i no era cap amenaça, era senzillament dir que trobàvem a faltar tot això. Màrius Serra, un altre d'aquesta colla. I tot s'acaba plantejant com una qüestió de nyics i nyecs. Però, en el rerafons hi ha una qüestió d'actitud davant la literatura. I ja veurem com acaba. Jo no tenc la voluntat d'imposar cap model a ningú, però sí que hem de poder dir que hi ha un altre model, que hauria de ser viable, i que hauria de tenir més aleanada i més espai, a dins la literatura catalana, i no que quan plantejges que vols fer una obra que sigui ambiciosa la resposta immediata sigui que en fan befa.

LA VINCULACIÓ A L'EDITORIAL MOLL

P. Recentment t'has vinculat professionalment a l'Editorial Moll, com a director literari, quina nova orientació li voldries donar?

R. Jo el que voldria serien dues coses. Trencar aquest prejudici absurd segons el qual una editorial mallorquina ha de ser una editorial local. Precisament l'Editorial Moll va ser, en altres

èpoques, un exemple del que vull dir, era una editorial que publicava autors valencians, autors catalans, i que es caracteritzava per un segell de qualitat. I ho feia des de Mallorca amb tota naturalitat, i no passava absolutament res. El que no era natural era l'entorn, que era molt difícil i molt dur, però l'editorial té un catàleg que demostra que funcionava, sense cap complex, podríem dir. Al Principat ja està passant que a allò que en diuen comarques s'està fent una feina molt bona i que, a més, els llibres que s'hi editen estan arribant amb força a les llibreries, als suplementes de llibres, etcètera. I a partir d'aquest plantejament el que jo voldria fer és una editorial literària i de pensament, petita, petita vol dir per volum de producció, jo no vull fer molts de títols a l'any, no vull contribuir a la inflació que ja patim del mercat en català, sinó que m'agradaria fer vint-i-cinc o trenta llibres a l'any, i que en tots els casos fossin llibres d'alta qualitat. Crec que existeix un públic per a l'alta literatura en català, que no és un públic molt nombrós, però suficient, per a mantenir un projecte i fer-lo viable. Segons els meus càlculs això és absolutament possible i no hi hauria d'haver cap més dificultat que les inèrcies que s'han anat creant durant tots aquests anys en què tot això no s'ha fet, no s'ha fet des de Barcelona, que no ha actuat certament com a centre aglutinador de les propostes de la perifèria, però sobretot no s'ha fet des de Mallorca, en què el món editorial, em sap greu dir-ho, s'ha conformat a fer un paper en alguns moments important o significatiu però molt testimonial. Han fet molt poc d'editors, han publicat llibres però després no els han donat vida. I d'això és del que s'ha de preocupar un editor. Hi ha una frase del vell Lara que, amb tots els llums i ombres del personatge, tenia molta raó: "La cosa difícil d'un llibre no és publicar-lo, és molt fàcil. És tan senzill com agafar un original i dur-lo a impremta, el que és difícil és escriure'l i vendre'l". L'autor ha de fer la primera part i l'editor ha de fer la segona. Jo crec que això és bastant possible, i vull que torni a passar el que passava abans, és a dir, que els autors de l'editorial siguin catalans, siguin valencians, siguin balears, tots ells perquè són bons, no perquè sigui un autor de Mallorca ja ha de tenir les portes obertes. I que l'Editorial Moll sigui un segell que a mig termini pugui ser identificat com a fiable.

Que quan es tregui un llibre que la gent no conegui, se'l comprin per la fiabilitat del segell. És el que passa amb les editorials que fan una aposta mínimament coherent. M'agradaria molt recuperar aquesta idea de coherència en el catàleg, i la idea de catàleg. Avui en dia el món editorial funciona de manera exclusiva per novetats, novetats que a més a més es cremen de cada vegada més de pressa, el fons no existeix, se'l destrueix per problemes d'estoc i d'emmagatzament. Tot plegat és una situació demencial. Precisament el que sempre ha definit una editorial i ha estat la seva carta de presentació és el seu catàleg i no les seves novetats. Les novetats són el que t'interessa promocionar en aquell moment, però ho promociones en la mesura que tu ets aquell que també ha publicat allò i allò altre. El problema és universal i no únicament català, però sí que a d'altres països, a Europa i als Estats Units, que són els primers que varen començar a patir aquesta degradació, estan mirant de solventar-ho, una mica. I una altra vegada et tornes trobar amb política de fons, amb la racionalització de les propostes editorials, i amb una certa aposta per la qualitat, i quan dic qualitat vull dir qualitat de tot, no únicament del contingut de les obres, que és l'essencial, sinó de tot el que les acompanya, des del disseny dels llibres fins a les correccions de proves, passant per les traduccions, que les traduccions són importantíssimes i d'un temps cap aquí estam llegint moltes traduccions dolentes. També és un problema estès a tot arreu perquè les editorials funcionen amb uns calendaris de planificació absolutament demencials, i això fa que s'encarreguin traduccions d'un dia per l'altre, mal pagades, al final s'acaba agafant qualsevol cosa i fent-la de qualsevol manera. En fi, tenir cura de totes aquestes coses i confiar que hi hagi un contingent d'uns dos mil lectors que estiguin disposats a suportar-ho.

P. Quan començaria aquesta nova etapa que ja seria de la teva responsabilitat?

R. La idea és presentar-la la propera tardor. A més coincidirà amb el setantè aniversari de l'editorial, cosa que és un fet bastant insòlit. ■

*Pere Antoni Pons Tortella
Damià Pons i Pons*

La cançó de les balances

Joan Francesc López-Casasnovas

Rato creu "estèril i negatiu" usar balances fiscals per fer política. Ho va dir després de fer-se públic l'estudi de la Fundació de Caixes d'Estalvi (Funcas) que quantifica els dèficits fiscals de les diferents zones de l'Estat el 2002. Em sembla ben lògic que el ministre espanyol vulgui passar *de mec de mec* damunt aquesta estora plena de punxes, perquè el centralisme nacionalista d'Estat, que ell representa, és el gran beneficiari dels espolis fiscals que d'anys ençà representen una injustícia distributiva de dimensions brutals. És com aquell futbolista que està segur que el penal que ha donat la victòria al seu equip és injust, però es nega a fer tornar arrera la moviola, encara que sap que el reglament no en permetrà corregir l'error. Senzillament, s'estima més no alimentar cap polèmica respecte al resultat del partit, que li és favorable, tirant terra damunt les causes de la polèmica. Coses del futbol? No només del futbol, és clar.

La ignorància del que està passant a l'Estat autonòmic del regne d'Espanya és la seva gran victòria: la del ministre d'Economia, Rodrigo Rato; la del ministre d'Hisenda, Cristóbal Montoro, la del govern Aznar en bloc, i la dels presidents castellano-

lleonès i extremeny, J. V. Herrera i J. C. Rodríguez Ibarra, per raons òbvies de beneficiats de la cosa.

Al caliu d'aquest problema, Montoro ha manifestat que els qui, com el govern català d'esquerres, denuncien la injustícia, cauen en el "deliri polític", i encara rebla el clau amb una frase de contingut franquista: "les balances fiscals són molt difícils de realitzar i ofereixen hipòtesis metodològicament discutibles". O sigui, que els disconformes deixin de molestar perquè això és molt complicat i no estam per perdre temps en càlculs. Els franquistes deien que el poble no estava preparat per a la democràcia.

No és cap novetat que la Funcas estableixi la diferència entre la recaptació i la despesa pública en 3.983€ per càpita a les illes Balears, de 2.608€ a Madrid i de 2.263€ a Catalunya; o sigui que en el *hit parade* de la pretesa solidaritat, on els balears som els primers (de la qual cosa el president Matas se sent molt satisfet), els madrilenys estarien per davant del catalans...

Però això és una fal·làcia. Diuen que les comparacions són odioses i més encara quan aquestes es fan sobre dades falses, fictícies i adulterades. Tenia raó Pasqual Maragall quan, en

sortir de la primera entrevista amb el rei, va dir que Esperanza Aguirre no tenia ni idea de les xifres. En efecte, la flamant presidenta de l'autonomia madrilenya havia explicat que els madrilenys eren quatre vegades més solidaris que els catalans. Ara queda clar que la diferència és la que va dels 11.343 milions de Madrid als 10.826 de Catalunya. Comenta el misteriós *Col·lectiu J.B.Boix*, que escriu al diari Avui (15/01/04): "L'error és, doncs, manifest en termes absoluts, però encara més si no es depura l'aportació de Madrid de l'artificial i ortopèdic efecte-seu que imputa com a tributació madrilenya els impostos que recapten les empreses domiciliades a Madrid que ens exploten a tots com a mercat captiu, verbigràcia: Telefònica, Repsol, Endesa, Transmediterrànea, Iberia, Renfe, etc., que ens espremen via tarifes i, a sobre, cotitzen a la insadollable *villa y corte, rompeolas de todas las Españas tributarias*". Potser sí que Rato i Montoro podrien explicar a l'aristocràtica senyora Aguirre com és possible que Madrid, amb el 17% del PIB espanyol, s'apunti al 43% de la tributació, gràcies a la titularitat dels grans negocis monopolistes que facturen a tot Espanya; així com diguin també les inversions estatals per garantir-se les infraestructures que la fan capital administrativa i les inversions que s'hi fan, però que no es diuen perquè es consideren "de tots els espanyols", com és el cas del Museu Reina Sofia.

El Govern espanyol sap perfectament que el debat sobre el dèficit fiscal és absolutament inviable si el ministeri d'Economia no subministra les dades econòmiques que ell i només ell té. Les balances fiscals oficials han estat reiteradament silenciades, malgrat incomplir una mandat del Congrés dels Diputats en l'anterior legislatura. Però ara que acaba aquesta, la majoria absoluta del PP ha estat una barrera insalvable.

Certament, no serà parlant d'economia ni de justícia o de solidaritat com aconseguirem evitar que ens facin veure del blanc negre. En el fons és un problema de sobirania. La que, en aquesta matèria i per la via del concert econòmic, tenen el País Basc i Navarra, que constitucionalment poden decidir el tipus de relació fiscal que volen mantenir amb el govern de l'Estat. No així les illes Balears, ni Catalunya, ni el País Valencià, (o l'Aragó i la Rioja) que no tenim la més mínima possibilitat de

Nom d'una torre de guaita, actualment amb un casal adossat, al nord del terme municipal de Ciutadella, a prop d'on jo visc, a la zona marítima de Cala'n Blanes, Cala'n Brut, Calespiques, Cala'n Forcat, es Pont d'en Gil i es Pou de sa Cigonya. Situada a la falda rocosa i pelada d'un turó de cinquanta metres, té una vista esplèndida cap a migjorn (tota la plana de Ciutadella) i cap a ponent (la mar amb l'horitzó retallat per les muntanyes de Mallorca). Segons explica el savi Cosme Aguiló, a Sòller també hi va haver, el 1560, una Torre del Ram; un topònim semblant a Formentera se situa en els espadats de migjorn de la Mola; i a 833 metres d'altura, al capdamunt del massís divisor dels termes d'Esporles i Puigpunyent, hi ha sa Fita del ram, des d'on s'atalaia una àmplia panoràmica.

Tot i que J. Coromines i J. Mascaró Pasarius, tot partint de l'àrab, li donen el significat de "Torre del Misericordiós". I tanmateix, l'explicació pot ser més senzilla. Documents sobre les fortaleses costaneres valencianes i mallorquines deixen ben clar que els antics torrers penjaven un ram, confeccionat amb la vegetació que creixia espontàniament pels voltants de les torres, per indicar que la costa estava neta de perill de naus enemigues¹. Jo hi afegiria que, segons el codi de senyals visible de lluny estant, molt probablement aquest ram devia ser cremat per fer fum quan hi havia "moros a la costa". [J.F.L.C.]

¹ Vid. Cosme AGUILÓ: "Una hipòtesi de treball: la paraula *Ram* a la toponímia de les Balears", dins *Toponímia i etimologia*. PAM, 2002 (pp. 127-130).

decidir la durada en el temps i el nivell de solidaritat que volem tenir amb la resta d'Espanya. Alemanya, per exemple, que és contribuent net a les finances de la UE, sí que té la capacitat de consensuar el seu grau de solidaritat i de decidir en cada moment com la vol exercir. I és que, com diuen els experts, la solidaritat a l'espanyola no és cooperació, sinó administració centralitzada de la riquesa en mans de l'administració estatal. Açò no és cap fet natural, sinó producte d'una voluntat política i d'unes determinades lectures de la Constitució (ara del PP, com abans del PSOE).

S'equivoca qui interpreti aquest debat com a victimisme irredent dels nacionalistes. No sols perquè exigim que cantin papers i mentin barbes; també perquè en aquest tema ens jugam molt més que presumptes solidaritats. Ens hi jugam una millora real de l'economia (ultradependent del turisme en el cas de les Illes, però totalment lligada a les inversions en transport, medi ambient, etc.) i del benestar, en clau de competitivitat i obertura a l'entorn europeu per la via de l'eix o arc Mediterrani. Un tema tabú per als actuals governants del PP. Un tema principal que hauria de ser present en els debats d'aquesta campanya electoral (i de totes). Tan-

© Ferran Aguiló

mateix, els focs encesos pel PP, entorn a l'ensenyament del català o les apel·lacions constants al terrorisme, no fan més que aixecar cortines de

fum per desviar l'atenció dels ciutadans de les coses que importen al futur de la nostra societat.

Ovidi Montllor tenia en el seu repertori la *Cançó de les Balances*. M'agradava molt sentir-la-hi cantar en la seua fonètica d'Alcoi; ara, el desgavell de balances (fiscals) me l'ha recordada. La lletra, de Josep M. Carandell, comença així: "Açò era un rei que tenia / un castell a la muntanya, / tot el que es veia era seu: / terres, pous, arbres i cases..." Després ve que "un dia un noi del seu regne / vora el castell va posar-se / i va dir aquesta cançó / amb veu trista, però clara: / -Quan serà el dia que a l'home (...) / (...) no se'l pesi amb les balances". Però aquell al·lot atrevit que gosava plantar cara al poderós era agafat: "El rei, quan va sentir allò, / el va fer agafar i amb ràbia / va ordenar que li donessin / cent cinquanta bastonades / i a la torre el va tancar / castigat a pa i aigua". El resultat de la protesta és, doncs, descoratjador; malgrat tot, la cançó acaba amb una esclatxa a l'esperança: "...Però el poble encara sap / la cançó de les balances / i quan s'ajunten els homes, / rient i plorant, la canten". (Aquí n'Ovidi repetia dues o tres vegades aquesta estrofa darrera aixecant cada cop més la veu).

Crec que no cal donar les claus interpretatives de la cançó, que són prou clares. ■

BOLLETÍ DE SUBSCRIPCIÓ

Nom i llinatges:

Adreça:

C.P.: Població:

Tel.: Fax: e-mail:

Professió: Edat:

Es fa subscriptor de la revista **Lluc** per un any, prorrogable si no hi ha ordre en contra i per un import de 21€

PAGAMENT DE LA SUBSCRIPCIÓ:

XEC BANCARI

DOMICILIACIÓ

CODI ENTITAT			

CODI AGENCIA			

D.C.	

NÚMERO DE COMPTE							

OMPLIU AQUESTA TARJA I ENVIU-LA A:

Lluc

C/ Joan Bauçà, 33 - 1er
07007 Palma (Mallorca)
e-mail: coc33@infonegocio.com

DATA I SIGNATURA:

La rialla que salva

Isidor Marí

En vaig parlar fa uns mesos amb un bon amic mallorquí, i com més va, més convençut estic que no és una mala idea, vist com evolucionen les coses: hem de recórrer al sentit de l'humor, a *la rialla que salva*, manllevant el títol d'un conegut llibre de Peter L. Berger¹.

Estic convençut que no hi hauria res més saludable que les rialles, davant d'un entorn en què els disbarats proliferen a un ritme vertiginós, amb una capacitat il·limitada de superar-se constantment, tant en els àmbits més immediats com a nivell d'Estat o en la situació mundial. Sense anar més lluny, a les nostres illes, alguns dels arguments amb què els nostres impagables governants populars pretenen justificar les seves polítiques lingüístiques o mediambientals són una autèntica mina de material humorístic. La propaganda ideològica i el material tertulià que circula per determinades clavegueres radiotelevisives estatals són certament infumables i està demostrat que en dosis massa sovintejadades provoquen impotència mental crònica, però amb un bon tractament humorístic podrien ser reciclables i fins i tot beneficiosos, igual que els fangs i les aigües de les depuradores. En el món mundial, les atrocitats verbals de determinades argumentacions imperialistes –tant en el terreny polític, com en el militar o en l'econòmic i el cultural—tenen efectes més desoladors que les famoses i introbables armes de destrucció massiva. Però ja se sap que fins i tot l'energia nuclear, ben aprofitada (amb una adequada “fusió” còmico-atòmica), allibera una força positiva capaç de fer rodar en la bona direcció moltes turbines mentals ara deprimides i anquilosades.

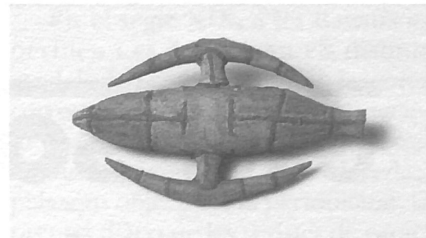
A més, estam davant d'uns filons de creativitat humorística d'una puressa tan gran que gairebé no tindrien rebuig. Vull dir que molt sovint les mateixes frases i els mateixos fets que ens proporciona la realitat, gairebé intactes o amb una petita contextualització interpretativa, ja servirien com a material humorístic de difusió directa, sense necessitat de refineries

ni manufactures posteriors. Segons com, podríem dir que és un mineral sense ganga (sense rebuig). I segons com, que aquest material és una ganga per als humoristes.

El tractament humorístic de la negra realitat que ens envolta (sense oblidar que encara queden algunes llums prou visibles: no estam tan desesperats, tampoc) tindria diversos efectes benefactors. Personalment, cadascú podria descarregar tensions i malestars estressants, cosa que al capdavall –de mica en mica s'omple la pica—podria donar lloc a una societat més relaxada, amb el cap més clar –menys capficada en les adversitats—i en condicions de dissenyar i emprendre projectes interessants. L'humor, a més, igual que la música i la festa, té una capacitat impressionant de construir complexitats socials: un poble que riu, canta, balla i es diverteix en grup, és un poble cohesionat, àgil i fort. Passar-se el dia tot sol davant d'una pantalla, per maleir o per evadir-se, dóna lloc a una societat molt incapaç i molt poc atractiva. “Veniu a riure en català” sempre serà més bon eslògan que “Veniu a plorar en català” –ei, sempre que les rialles siguin lúcides! I en definitiva, l'humor –la ironia, la sàtira, el sarcasme— fa temps que han demostrat la seva eficàcia com a arma defensiva i destructiva davant de tota mena de poders abusius.

Per si en aquest punt de la meva argumentació hi ha algú que comença a estar convençut, vull completar i concretar la proposta amb una capçalera de tradició i prestigi, que em sembla especialment adequada al moment i als qui ens governen, més a prop o més lluny: *La Ignorància*. Amb perdó (o sense perdó, és igual).

L'Ignorància (en aquell temps, sense apòstrof, però carregada d'apòstrofes), com deuen saber la major part dels lectors d'aquesta revista on escric, va ser un popularíssim setmanari humorístic de Palma que aparegué de 1879 a 1883. Les seves pàgines eren plenes d'agudes ironies sobre la vida local d'aquell moment, i va comptar com a col·laboradors amb les millors plomes d'aleshores: Mateu

© Ferran Aguiló

Obrador –que n'era el director–, Pere d'Alcàntara Penya, Bartomeu Ferrà, Gabriel Maura, etc. Hi havia prosa i vers –sense oblidar l'humor gràfic— i hi bategaven tots els registres de la llengua, des dels més populars i locals fins als més refinats i cultes. El subtítol de la revista –*Orgue i xeremies d'una societat de mallorquins*— i els noms de les seccions –*xeremiades, porros-fulles*, etc.— ja eren un bon exercici de creativitat humorística. Els qui la van fer, s'hi van divertir d'allò d'allò, i els qui la llegien tant o més que ells. La realitat social que van fustigar amb les seves ironies –que mai van ser massa ofensives ni fora de to— segur que va millorar, desfent-se de moltes ridícules crítiques. I la llengua literària, com deia en Josep Maria Llompart, en les seves pàgines va fer uns exercicis estilístics de gran transcendència per a superar el to medievalitzant de les poesies i discursos dels Jocs Florals.

Aquesta no és la primera vegada que algú proposa que reneixi *La Ignorància*. Després de la seva primera etapa, la publicació va reaparèixer el 1892 i de 1918 a 1921. Ja sé que la meua idea no és gaire original: de fet, la premsa satírica ha tingut una llarga tradició en totes les terres de llengua catalana –benèfica per a la llengua, la literatura, la caricatura gràfica, el debat ideològic i la resistència davant les adversitats. Només volia recordar-ho: és un remei d'eficàcia provada.

Ah! I abans que me n'oblidi: també sé quin subtítol es podria posar a *La Ignorància*, si reapareix: *No hi ha res més atrevit*. No sols perquè així ho recull la dita popular (*No hi ha res més atrevit que la ignorància*), sinó perquè la realitat que ens envolta no es cansa de confirmar-ho mil voltes cada dia. Que pugueu riure de gust!

¹ Peter L. Berger, *La rialla que salva. La dimensió còmica de l'experiència humana*. Barcelona: La Campana (1997). Una lectura i una manera d'entendre la vida altament recomanables.

GRUP SOCIAS Y ROSSELLÓ

ELÈCTRICA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.

**DISTRIBUÏDOR MATERIAL ELÈCTRIC
I IL-LUMINACIÓ**

LA INDUSTRIAL Y AGRÍCOLA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.

**MAQUINÀRIA PER A LA INDÚSTRIA,
CONSTRUCCIÓ, EINES, PERNS,
ACER...**

MENORCA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.

**DISTRIBUÏDOR MATERIAL
ELÈCTRIC
I IL-LUMINACIÓ
DEPARTAMENT TÈCNIC**

EIVISSA
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.

CENTRAL MAYORISTA ELECTRODOMÈSTICOS
SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.

**ELECTRODOMÈSTICS,
IMATGE I SO**

MAIPRET
SUMINISTROS INDUSTRIALES, S.A.
QUADRES ELÈCTRICS

**CENTRALITZACIÓ COMPTADORS,
QUADRES DISTRIBUCIÓ, QUADRES
PROTECCIÓ, EQUIPS AUTOMÀTICS,
P/COMPENSACIÓ ENERGIA REACTIVA**

MAIPRET
SUMINISTROS INDUSTRIALES, S.A.
LLAUNERIA

**DISTRIBUÏDOR LLAUNERIA,
AIRE CONDICONAT, SANITARIS
I MOBILIARI DE BANY**

El millor servei a la seva disposició

ELÈCTRICA SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.

Magatzem General i Vendes:
Gran Via Asima, 3 - Tel. 43 00 34
Nureduna, 3
Tels. 46 23 00 - 46 28 00
Sucursal a Manacor:
Ctra. Palma-Artà, km 47,200
Tel. 84 31 31

MENORCA SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.

Poligon Industrial
Cap Negre
Tel. 36 68 15

EIVISSA SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.

C/. Bisbe Abad y Lasiera, 48
Tel. 31 09 93

LA INDUSTRIAL Y AGRÍCOLA SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.

Nureduna, 3 - Tel. 46 23 00
Gremi Ferrers, 38 - Tel. 43 14 12
Sucursal a Manacor:
Ctra. Palma-Artà, Km 47,200
Tel. 84 31 31

CEMESA SOCIAS Y ROSSELLÓ, S.A.

Gran Via Asima, cant. Gremi Ferrers
Tels. 43 23 74 - 43 23 75

MAIPRET SUMINISTROS INDUSTRIALES, S.A.

Gremi Ferrers, 38
Quadres elèctrics:
Tel. 43 10 84
Llauneria:
Gran Via Asima, 3
Tel. 43 00 86

La premsa d'opinió a Mallorca.

Des dels inicis a la transició democràtica

Arnau Company i Mates*

Introducció.

Des dels inicis de l'activitat periodística, les seves funcions han estat informar, interpretar i opinar. Els escrits periodístics, ja siguin informatius o d'opinió, són textos retòrics persuasius i per això generen opinió. S'ha pensat sovint que són els textos argumentatius els que exerceixen major influència en la creació d'un estat d'opinió en la societat, però s'ha demostrat que, en el dia a dia, els fets seleccionats com a notícia són els que generen per si mateixos opinió i també són els que arriben a un major nombre de persones. Mentre les opinions –en forma de textos argumentatius– arriben sobretot als anomenats líders d'opinió –grups polítics, sindicals, col·lectius socials, distints estaments del poder, intel·lectuals...– són els esdeveniments –seleccionats i elaborats pel periodista– convertits en notícia els que arriben a la majoria de lectors i també conformen opinió.

L'article d'opinió per excel·lència és l'editorial –que marca la línia ideològica del mitjà–, i encapçala generalment les pàgines d'opinió del diari. Sens dubte, són aquests textos els que marquen el prestigi, la mediació, la influència i la pluralitat del diari. Però, l'opinió en el diari pren altres formes com ara els comentaris, les columnes, les crítiques, els assaigs, els articles de costums i retrospectius, la glosa, les cartes al director, la revista de premsa o hemeroteca i l'article iconogràfic –dibuixos, caricatures, tires còmiques, que s'han vingut a denominar “humor gràfic”. L'article d'opinió pot tenir dos atractius principals sobre el lector: la firma de l'autor i el tema –que no té necessàriament perquè estar totalment sotmès a l'actualitat.

Des del començament del periodisme, les relacions entre la premsa

i el poder polític s'han vistes marcades per un intent de control per part dels distints governs. Des dels inicis, els governants varen descobrir la importància –i, al mateix temps, el perill– dels mitjans de comunicació a l'hora de difondre idees i notícies. Podem dir, doncs, que, tret d'algunes excepcions puntuals, ha funcionat a la perfecció la fórmula que a major llibertat, més diversitat i quantitat de publicacions periòdiques.

En els inicis de les primeres publicacions periòdiques es perseguien dues finalitats. D'una banda, informar sobre fets curiosos, afers oficials, moviments de mercaderies, preus, etc. De l'altra, es promovien publicacions –moltes vegades fetes per una sola persona– per definir idees, interessos personals i influir. Aleshores, es donaven un tipus de periòdics en els quals predominaven els articles d'opinió i s'hi afegien notícies, novetats o curiositats. La manca de notícies –ja que el periodisme de llavors no treballava pressionat pels conceptes d'“actualitat” o d'“immediatesa”– va potenciar el desenvolupament del periodisme d'idees, el periodisme ideològic o d'opinió, que es va convertir en hegemònic durant tot el segle XIX i fins al començament del segle XX.

Al llarg del segle XIX, l'articulisme es va convertir en un instrument fonamental en la lluita d'idees. Així, es donaren els enfrontaments ideològics entre constitucionalistes i servils, entre liberals i absolutistes –i després carlistes–, entre liberals moderats i progressistes, entre republicans, carlistes, liberals i conservadors, i entre republicans, socialistes, dinàstics (liberals i conservadors) i integristes catòlics. La premsa fou una eina essencial per a la propagació de les doctrines i per a l'acció proselitista.

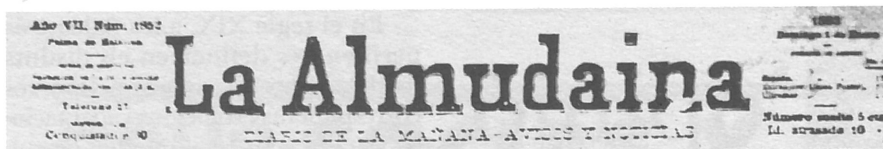
En el segle XIX, a les Balears es perfilen i es defineixen els distints models de premsa, que amb les seves corresponents evolucions i adaptacions, es corresponen als models d'avui. Es distingeixen amb certa claredat, pels seus objectius i la periodicitat, la premsa diària de les revistes de caràcter crític-polèmic o erudit-literari. En la premsa diària, el tema informatiu hi té un major pes, mentre que a les revistes hi predomina la crítica i la polèmica, és a dir, l'opinió.

Els inicis de la premsa mallorquina i l'explosió de la premsa política durant la Guerra del Francès (1808-14).

Pel que fa a les primeres publicacions periòdiques de les Balears, hem de dir que a Mallorca, el 1779 aparegué el *Semanario Económico* –que sortí amb el títol de *Noticia periódica de los precios corrientes en la semana y otras curiosidades que ofrece al público la muy Ilustre Sociedad de Amigos del País de Mallorca.*–; a Menorca, el 1811, el *Semanario de la Isla de Menorca*, i a Eivissa, 1846, *El Ebusitano* (1846-48).

Així, doncs, a Mallorca el *Semanario Económico* fou l'única publicació periòdica fins al 1808. El 15 de juny de 1808, el capellà castrense dels voluntaris aragonesos, Sebastián Hernández de Morejón, fundà el *Diario Político de Mallorca*, primera publicació periòdica diària editada a Mallorca. Aquest primer diari solament durà un mes, ja que el seu fundador i director hagué de partir cap a la Península. El 15 d'agost de 1808 aparegué *Diario de Mallorca*, continuador de l'anterior publicació i, inicialment, redactada per Joan Antoni Picornell, fill del polític Joan Baptista Marià Picornell.

Amb el context de la Guerra del Francès (1808-1814), Mallorca conegué la proliferació de publicacions periòdiques i fulletons que es traduï en una vertadera explosió de premsa política, quan les illes Balears quedaren com un dels pocs reduïdes al marge de l'ocupació napoleònica i quan hi passaren a residir molts d'intel·lectuals i impressors exiliats de la Península. Es tractava d'una premsa de caràcter eminentment patriòtic i polític, que deixava molt de banda la funció informativa. Aquest boom periodístic es va veure beneficiat per la proliferació d'imprentes instal·lades a Palma. A més de la politització, la premsa d'aquest període es va veure bipolaritzada entre els absolutistes i els liberals, que traslladaren les seves discussions i disputes

a la premsa. La tendència liberal edità la *Aurora Patriótica Mallorquina* (1812-13), redactada per Isidoro de Antillón, Guillem Ignasi de Montis i Miquel de Victorica, i els absolutistes publicaren el *Diari de Buja* (1812-13), redactat pel trinitari Miquel Ferrer.

El període d'incertesa (1814-1833).

Amb el retorn (1814) de Ferran VII, es prohibiren tots els periòdics liberals, fet que motivà la innecessitat de la premsa absolutista. Aleshores, la premsa va ser considerada subversiva.

Però, durant el període del Trienni Liberal (1820-23), hi hagué, altra vegada, llibertat de premsa i els periòdics es tornaren a convertir en eines de debat i d'instrucció dels lectors. Es tornà a configurar com una etapa semblant a l'època de les Corts de Cadis, però amb un predomini dels periòdics liberals. Aparegueren *El Eco de Colom* (1820-21 i 1822-23), *El Atleta de la Libertad* (1822), *Correo Constitucional, literario, político y mercantil de Palma* (1820-22), entre d'altres. En aquest context destacà la tasca periodística de l'advocat i escriptor Joan Josep Amengual Reus (1793-1876), que dirigí el *Semmanari Constitucional Politich y Mercantil de Mallorca* (1820-22) –des del qual difongué la ideologia liberal i s'oposà al projecte castellanitzador de la Societat d'Amics del País–, *Es Prat i se Bufera* (1822) i *Es Deixondidor* (1822-23).

El retorn absolutista (1823) tornà a crear un context de desaparició del debat polític i d'idees a la premsa fins el 1833.

Cap a la consolidació i la diversitat (1833-1874).

El 1833, després de la mort del rei Ferran VII, la premsa tornà a reprendre amb força, tot i que no mancaren algunes dificultats en certs períodes. Des d'aleshores, sorgiran nombroses publicacions polítiques moderades i progressistes. Al mateix temps, hi haurà l'aparició de les primeres publicacions de caràcter cultural, científic i professional, com els setmanaris *La Palma* (1840-41) –que tingué una significació transcendent dins la història cultural mallorquina ja que possibilità que la Renaixença es propagàs a Mallorca i que els escriptors mallorquins provassin d'expressar-se en la nostra llengua i s'incorporassin a la literatura catalana; fou redactat per Tomàs Aguiló, Antoni Montis i Josep Maria Quadrado–; *Almacén de Frutos Literarios* (1841-48) –redactat bàsicament per Joan Guasp Pasqual–; *El Historiador Palmesano* (1848-49) –dirigit per Ramon Medel– o la revista mensual *La Medicina Ecléctica* (1849-52) –redactada pels metges Antoni Gelabert i Antoni Ignasi Alomar. La tradició, la literatura –sobretot la poesia– i la història s'incorporaren als continguts d'aquestes publicacions i l'eix fonamental va ser el foment de l'art, la ciència i la literatura. Al final de 1840, varen aparèixer algunes publicacions satíriques, com *El Tío Tararira* (1849) –que atacà durament l'erudit Joaquim Maria Bover– o *El Látigo* (1849).

Al mateix temps, des de 1833, s'havia articulat a l'Estat espanyol la primera xarxa d'informació estatal, integrada per la *Gaceta*, el *Diario de*

Avisos i els butlletins oficials de cada província –*Boletín Oficial de la Provincia de Mallorca/ Boletín Oficial Balear*– amb l'objectiu de consolidar les mesures centralitzadores de l'Estat liberal i donar suport a la propaganda liberal contra els carlistes.

En el decenni de 1850, sorgiren els primers diaris rellevants i de llarga durada, com *Diario de Palma* (1852-1920) –vinculat a la Impremta Guasp–, i *El Isleño* (1857-1899) –editat a la Impremta Gelabert.

Durant el període del Bienni Progressista (1854-56) –caracteritzat per la llibertat de premsa– es tornà a donar un moment d'efervescència periodística d'opinió i d'idees i en destacà el setmanari demòcrata *El Iris del Pueblo* (1855) –redactat per l'advocat Joaquim Fiol.

L'agitació i el debat polític que es produí durant el Sexenni Democràtic (1868-74) provocà una expansió de la premsa política, amb publicacions ideològicament diverses: moderades, progressistes, republicanes i obreres –*El Rayo* (1869-70), *El Proletariado* (1869), *El Obrero* (1870), *La Revolución Social* (1871) o *El Cantón Balear* (1873-74) (dirigit pel cubà Fèlix Mateu Domeray)– i carlistes –*La Almudaina* (1869), *El Cruzado* (1869-70), *La Constancia* (1871), *La Honda Carlista* (1872-73) i *El Tradicional* (1873), algunes impulsades per l'escriptor i polític Damià Isern Marcó. La premsa cultural també tingué una expansió, primer amb el setmanari *La Dulzaina* (1868-69) i, després, amb el quinzenari *Revista Balear de Literatura, Ciencias y Artes* (1872-74), impulsat per Mateu Obrador i Josep Lluís Ponç i Gallarza, que inclogué articles favorables a la unitat de la llengua catalana. Fou continuat pel quinzenari literari *Museo Balear de Historia y Literatura, Ciencias y Artes* (1875-88). La tria de la llengua emprada per aquestes publicacions culturals responia a esquemes diglòssics: els articles en prosa s'editaven en castellà i la poesia i la prosa literària en català, per regla general.

La Restauració borbònica i la Segona República: l'època daurada de la premsa mallorquina (1875-1936).

Amb l'inici de la Restauració borbònica (1875), hi hagué un aleniment per començar de la premsa ideològica, ja que la premsa antidinàstica fou prohibida. Però, des de 1880, es produí una nova represa de la premsa de tot tipus i de gran varietat ideològica. Històricament, la Restau-

ració i la II República foren l'època daurada de la premsa, tant pel nombre com per la varietat de publicacions periòdiques que hi sorgiren.

El juny de 1879, amb l'aparició del setmanari *L'Ignorància* (1879-85), s'inicià una línia de premsa satírica i humorística, de caràcter populista, que captà, divertí i formà un nou públic. Dirigit per Mateu Obrador Bennàsser i Pere d'Alcàntara Penya, en el primer número declararà: «acàs no entens es mallorquí, dorm descansat, que això serà senyal que no escrivim per tu», i arribarà a tenir un tiratge de 2.000 exemplars, xifra extraordinària si pensam amb l'alt índex d'analfabetisme de la població mallorquina. L'èxit s'ha de cercar en l'adaptació del llenguatge i del contingut popular que feia la publicació. Aquests mateixos elements foren també adoptats per *La Roqueta* (1887, 1889-92 i 1898-1901), que aparegué per omplir el buit que havia deixat *L'Ignorància*. Impulsada per Pere d'Alcàntara Penya i dirigida per Mateu Obrador, hi col·laboraren la majoria de literats mallorquins del darrer terç del segle XIX

En el decenni de 1890, sorgiren diverses revistes literàries, com *La Palma* (1890), *Mallorca* (1898-1901), *Nova Palma* (1898) i *La Tortuga* (1899) i, alhora, s'editaren publicacions satíricohumorístiques, com *El Bombo* (1884), *La Juventut* (1887) i *Es Tonto* (1894).

En el darrer decenni del segle XIX i en el primer terç del segle XX, es produí l'aparició i consolidació d'alguns diaris d'informació general –redactats en castellà–, que s'imposaren als diaris eminentment polítics i de partit, que fracassaren. Així, al voltant de *La Almudaina* (1887-1953), *La Última Hora* (des de 1893), *La Tarde* (1903-1912), *Correo de Mallorca* (1910-1953) i *El Día* (1921-39) es consoliden algunes empreses periodístiques notables, que consideren la premsa com a negoci. Així i tot, aquests diaris malgrat voler passar per moderats i informatius, no deixen de ser els transmissors de la ideologia dominant liberal o conservadora, al mateix temps que són vehicles de castellanyització. Fou el moment d'alguns grans noms del periodisme mallorquí, com Miquel dels Sants Oliver, Gabriel Alomar, Enric Alzamora, Joan Torrendell, Rafel Ballester, Antoni Noguera, Jeroni Amengual, Bartomeu Amengual i Josep Tous Ferrer.

Durant la dècada de 1880, s'inicià el fenomen de la premsa forana amb

l'aparició dels setmanaris *El Felanigense* (1883-1936), *Revista de Inca* (1883-89) i *Sóller* (des de 1885), que responia a una necessitat informativa d'aquests municipis i de les comarques, ja que la premsa diària de Palma no la cobria. Aquestes publicacions conjugaran informació i opinió local.

En les dues darreres dècades del segle XIX, l'Església catòlica fou la institució que més teoria elaborà sobre l'evolució que anava adquirint la premsa. La seva preocupació per la nova premsa va ser constant, pel fet que perdia l'hegemonia en la producció de discursos. L'Església hagué de dissenyar una estratègia contra la nova premsa que sorgia i, a més de les publicacions periòdiques que editava, utilitzà altres mitjans, com foren els sermons, les assemblees i les campanyes d'algunes associacions. Tingué una de les principals armes de debat en el diari *El Ancora* (1880-90 i 1896-1900) –des de les pàgines del qual destacaren com a articulistes Miquel Maura Montaner i Antoni Maria Alcover, que es caracteritzà per l'actuació polemica. La capçalera fou substituïda per *El Catòlico Balear* (1890-96), que va estar clarament influït per la doctrina social del papa Lleó XIII. Dugué a terme dures campanyes contra el moviment obrer, la maçoneria i el protestantisme i criticà la situació política i religiosa de l'Estat espanyol. A partir de 1900, les publicacions diàries de l'Església foren *Diario de Mallorca* (1900-07), *El Eco Balear* (1903), *Gaceta de Mallorca* (1907-10) i *Correo de Mallorca* (1910-53). També sorgiren revistes catòliques i religioses, com *Guia de Lluch* (1884), *Semanario Catòlico Doctrinal, Científico y Literario* (1888-90), *El Eco del Santuario* (1890-91) i *Mallorca Dominical* (1897-1901), entre d'altres.

El tombant del segle XIX al XX, també suposà l'època daurada de la premsa nacionalista –tant de caràcter cultural com polític–. Hi hagué revistes de caràcter republicà federal, com *La Región* (1897) o *Nova Palma* (1898); nacionalistes, com *La Veu de Mallorca*; costumistes, com *L'Ignorància* o *La Roqueta*, o culturals, com *Mitjorn* (1906-07). Els creadors o col·laboradors de totes aquestes publicacions són sempre els mateixos distribuïts en dos grups: d'una banda, l'anomenat grup Modernista, que s'aglutinava a l'entorn de Miquel dels Sants Oliver i amb Joan Torrendell, Gabriel Alomar, Lluís Martí i Benet Ponç i Fàbregues; i de l'altra, els anomenats membres del Noucentisme

Miquel dels Sants Oliver (ca. 1917)

mallorquí, molts d'ells literats de l'Escola Mallorquina, com Miquel Ferrà, Joan Alcover, Joan Estelrich, Joan Pons i Marquès, Guillem Colom i Guillem Forteza.

Al mateix temps, també fou l'època de les publicacions socialistes i anarquistes, com *El Obrero Balear* (1900-36), òrgan dels socialistes –des de les pàgines del qual destacaren Llorenç Bisbal i Alexandre Jaume–, *La Unión Obrera Balear* (1887), *La Bandera Roja* (1892-94), *La Voz del Pueblo* (1893-94) i *El Rayo* (1912).

En el dos primers decennis del segle XX, hi hagué un bon moment de la premsa mallorquina, amb gran diversitat i varietat de publicacions (diaris, revistes culturals, nacionalistes, especialitzades, humorísticopatíriques i religioses, premsa forana), que, tot i el tiratge reduït, indicà un augment del públic lector. De totes maneres, hem de tenir present que, el 1900, l'índex d'analfabetisme a les illes Balears era del 77%.

Durant el primer terç del segle XX, es produí un gran interès popular pels setmanaris i quinzenaris humorístics i satírics, que conformaven opinió. Aquest tipus de premsa tingué la seva etapa daurada amb l'aparició de *Sa Llonja* (1906-1908), *N'Eloy* (1907), *Pu-Put* (1907-1914), *Es Mussol* (1908), *En Tomeu* (1913), *Es Gallet* (1914-17), *En Toful* (1917) i *Es Vigilant* (1919). Hem de destacar l'activitat periodística de Jordi Martí Rosselló –es Mascle Ros–, que s'havia iniciat col·laborant a periòdics de caràcter popular, com *Sa Llonja*, *Pu-Put* i *Es Gallet*, i al setmanari socialista *El Obrero*

Balear. Però, fou el 1917, quan començà a editar el setmanari bilingüe, humorístic i satíric *Foch-y-Fum* (1917-20, 1922-27 i 1931-36). Encara que es tractava d'una publicació en castellà i en català, utilitzava de manera més habitual aquesta darrera llengua, però sense uns criteris ortogràfics coherents. Jordi Martí emprà el català de Mallorca com una eina per fer arribar a la gent del poble les seves idees i el *Foch-y-Fum* gaudí arreu de tot Mallorca d'una gran popularitat. Fins i tot era llegit i comentat dins els cafès dels pobles en veu alta i tenia una àmplia xarxa de corresponents i de col·laboradors que enviaven les cròniques des de molts de pobles de l'illa.

També són de destacar revistes literàries i culturals, com *Gazeta de Mallorca* (1903), *Mitjorn* (1906-07), *Ramon Llull* (1915), *Mallorca* (1917) i el *Quadern mensual* (1923-25), de l'Associació per la Cultura de Mallorca.

Al voltant de l'Església continuà sorgint un gran nombre de periòdics i de revistes, com *Lluch* (1908 i des de 1921), *El Heraldo de Cristo* (1909-74), *Bolletí Dominical* (1910), *Luz y Vida* (1912-46), *El Bon Mot* (1917-51), *Fulles Marianes* (1917), *El Centenario de la Merced* (1918) i *El Reino de Dios* (1922).

En un context de premsa nacionalista ampli, algunes de les publicacions anteriors s'hi inclourien, però sobretot en destaca *La Veu de Mallorca* (1900, 1917-19 i 1931), que aparegué com a imitació del model que representava *La Veu de Catalunya* al Principat.

Durant la Primera Guerra Mundial (1914-18), es donà a la premsa mallorquina una clara divisió entre els aliadòfils i els germanòfils i es produïren algunes polèmiques a les planes dels diaris *La Almudaina*, *La Última Hora* i *Correo de Mallorca*. Aleshores, el diari de més tiratge i difusió era *La Almudaina*. En l'estructura d'aquests diaris, de 4 pàgines, generalment la primera plana era dedicada a l'opinió, amb l'editorial i articles de fons, de signatures de periodistes mallorquins, però cada vegada va ser més freqüent la reproducció d'articles dels grans diaris estatals. També fou habitual que en les pàgines 2 o 3 hi hagués un precedent del que seria la futura secció de "Cartes al director", amb la publicació de comunicats diversos, a vegades puntualitzant una informació o donant a conèixer algun posicionament polític o ciutadà.

En les dècades de 1920 i de 1930,

s'assisteix a Mallorca a la construcció d'una societat de comunicació de masses que constituí una de les columnes sobre les quals es fomentà la progressió de les formes massives de vida i de comunicació. Això vingué afavorit per un fort desenvolupament dels transports –el quals experimentaren notables canvis–, que augmentà el volum d'informació circulant.

El maig de 1921, amb la idea de renovar el periodisme mallorquí, aparegué el diari *El Día*, propietat del financer Joan March Ordinas, "Verga". Dirigit (maig de 1921-març de 1922) per Joan Estelrich Artigues, inicialment integrà els nacionalistes liberals, l'avantguarda artística i intel·lectual i el progressisme polític en general. Aleshores, fou un diari anticaciquista i mantingué fortes polèmiques amb la premsa conservadora i maurista, d'acord amb les idees del Partit Liberal i de Joan March Ordinas. Publicà articles de liberals, de republicans i de socialistes, com Josep Pla, Marcel·lí Domingo, Indalecio Prieto, Gabriel Alomar i Luis Araquistain, entre d'altres. El març de 1922 Joan Estelrich deixà la direcció del diari i fou substituït pel periodista Joaquim Domènech Coll, que havia dirigit el diari *La Tarde* (1903-12) i que era membre del Partit Liberal.

La Dictadura de Primo de Rivera (1923-30) es traduí en un fre al desenvolupament i a l'impuls de la lliure activitat periodística que s'havia generat durant els dos primers decennis del segle XX. Les publicacions republicanes, socialistes i nacionalistes varen experimentar greus entrebancs i dificultats per al seu desenvolupament a causa de la censura.

La premsa diària va patir durament la censura, sobretot *El Día*, que mantingué una postura crítica envers el règim dictatorial, fet que li provocà la suspensió en dues ocasions, una de dos dies i l'altra de deu. L'11 d'octubre de 1927, el governador civil va decidir suspendre'l durant cinc dies i imposar-li una multa de 500 pessetes per "burlar la censura en el complot de Madrid". Però el governador civil, després d'escoltar les explicacions del director interí del diari, i convençut que no hi havia hagut malícia sinó un descuit lamentable, reduí la suspensió a dos dies i condonà totalment la multa. Arran de l'article de Gabriel Alomar, publicat el 26 de novembre de 1927, el governador civil imposà al diari una multa de 1.000 pessetes i una suspensió de tres dies. El ministre de la Governació,

però, augmentà la suspensió a 10 dies. Josep Pla, que era col·laborador d'*El Día*, arran de la publicació el 29 de juliol de 1924 d'un article titulat "¿Se abandona Marruecos?", i tot i que havia rebut el vist-i-plau de la censura militar, va ser considerat injuriós contra l'Exèrcit. S'ordenà la detenció de Pla mentre es trobava a l'estranger com a corresponent de *La Publicitat*, i no pogué tornar fins al cap de tres anys, quan els militars varen sobreseure el cas. *El Día*, entre el 1925 i el 1936, els diumenges dedicava una de les seves pàgines a l'avantguarda artístic-literària castellana i catalana, coordinada pel periodista i crític d'art Miquel Àngel Colomar Moyà. Per evitar la censura, que repercutia més en les opinions que en les informacions, una de les estratègies va ser comentar la política europea per, d'aquesta manera i de forma subtil, donar alternatives a la política espanyola. Aviat *El Día* es convertí en el diari de més tiratge de Mallorca (10.000 exemplars el 1927).

Amb la proclamació de la Segona República (1931-36) es recuperà legalment la llibertat de premsa que, juntament amb l'efervescència política i el pluralisme ideològic, varen possibilitar el relleu del periodisme, la qual, en bona part, tingué un caràcter polític. Sorgiren noves publicacions polítiques com a òrgans dels partits. Així, el Partit Regionalista edità *La Veu de Mallorca* (1930-31); el Partit Republicà Federal de Mallorca, *Ciudadania* (1930-31); el Partit Radical, *Libertad*, *Tribuna Libre* i *La Razón*; Acció Republicana –després Esquerra Republicana Balear–, *República* (1934-36); el Partit Socialista, *El Obrero Balear*; el Partit Comunista, *Nuestra Palabra*; Acció Popular Agrària de Mallorca, el setmanari *Acción* (1935-36), i la Falange Espanyola, *Aquí estamos*. També hi hagué noves publicacions catòliques, com *Verdad y Justicia* o *El Luchador*, de caràcter integrista.

La premsa forana experimentà un nou impuls. Moltes vegades les publicacions foranes tingueren un clar caràcter polític, satíric i anticlerical. En són bona mostra *El Republicano* (1931-32), de Sineu; *Esquitxos* (1932), d'Algaida; *Maculí* (1933-35), *Pedra Foguera* (1933-34) i *El Felanitxer* –nova capçalera que adoptà, el 1933, el setmanari *El Felanitxer*–, aquests tres darrers de Felanitx; *Nosotros*, de Manacor; *Avance*, d'Inca; *L'Atalaia* (1935-36), del Port de Pollença; i *Unión i Cultura* (1934), de Sóller.

La coalició del Front Popular edità, per a la campanya de les eleccions generals de febrer de 1936, el diari *Antorxa* (25 de gener-22 de febrer de 1936), dirigit pel socialista Jaume Rebassa.

La Guerra Civil (1936) i el franquisme (1939-75).

L'inici de la Guerra Civil suposà una autèntica ruptura en la tradició periodística mallorquina. Hi hagué un descens en el nombre de publicacions i la pluralitat del període republicà es convertí en uniformitat. L'estructura comunicativa va ser organitzada per la Falange Espanyola i la pràctica del periodisme es convertí en un exercici de simulació. La Falange i l'Església catòlica es convertiren en les aglutinadores de l'edició de premsa.

A Mallorca, la Falange Espanyola edità el diari *Falange* (1937-39), dirigit per Néstor Gallego Caparrós, Ángel Ezcurra i Pau Saiz Gralla, que s'encarregà de difondre l'ideari feixista. El juliol de 1939, fruit de la fusió entre els diaris *El Día* i *Falange*, sorgí el diari *Baleares*, com a òrgan de la Falange.

Durant el franquisme, la premsa diària mallorquina també experimentà una altra fusió arran dels problemes econòmics dels diaris *Correo de Mallorca* i de *La Almodaina*, que s'uniren per editar *Diario de Mallorca* (des de juny de 1953). Aleshores, la premsa mallorquina va estar marcada per les dues lleis de premsa: la Llei de Premsa del 22 d'abril de 1938 –coneguda com la Llei de premsa de Serrano Suñer i que establia la censura prèvia– i la Llei de Premsa i Impremta, del 18 de març de 1966 –coneguda com la llei de premsa de Manuel Fraga. No solament afectaren l'evolució de les capçaleres mallorquines sinó també els continguts.

Cap a la reconstrucció del pensament democràtic a través de la premsa.

Al decenni de 1960 tingué lloc la incorporació de nous periodistes a les redaccions dels diaris, sobretot d'*Última Hora* i de *Diario de Mallorca*, que ajudaren al fet que aquestes publicacions intensificassin la seva tendència liberal i la posició a favor de la democràcia. Al començament de la dècada de 1970, des dels diaris *Última Hora* i *Diario de Mallorca* i de la revista *Lluc*, es creà un procés de reconstrucció del pensament democràtic. D'aquesta manera, es preparà el procés de democratització que es

dugué a terme després de la mort del general Francisco Franco. Aprofitant les possibilitats que ofería la lleugera obertura informativa del règim, sobretot arran de la promulgació de la llei de premsa de 1966, es començà a reflectir –a través de les seccions d'espectacles, de cultura o de local i també de reportatges– una visió crítica de la societat mallorquina enfront de la realitat oficial del règim. Redactors i col·laboradors habituals de la premsa diària, com Antoni Serra, Jacint Planas Sanmartí, Josep Tous Barberan, Antoni Maria Thomàs, Antoni Alemany, Joaquim Morales de Rada (Xim Rada), Josep Melià, Andreu Ferret, Llorenç Capellà, Carlos Meneses, Sebastià Verd i Marc Verger, hi jugaren un paper important. Posteriorment, s'afegiren a aquesta nòmina periodistes nous, com Joan Bosco Marquès, Andreu Manresa, Pere Bosch, Joan Martorell, Santiago Miró i Joana Maria Roque. Aquest relleu generacional de finals dels anys seixanta i principis dels setanta possibilità una transformació de l'activitat periodística illenca.

Des de 1972 *Diario de Mallorca* havia començat a agafar impuls sota la direcció d'Antoni Alemany i, sobretot a partir de 1973, havia entrat en una forta pugna amb el diari *Baleares*, capçalera del Moviment. En aquest context, el desembre de 1973 es produí l'afer del procés 1.001. Així, el 20 de desembre de 1973, dia en què va morir l'almirall Luis Carrero Blanco, *Diario de Mallorca* va publicar un editorial titulat "La Ley y los derechos de la persona", referent al procés 1.001, i en el qual es lamentava

que es demanassin penes, pràcticament com si fossin d'assassinat, per a unes persones que reivindicaven uns drets laborals. L'editorial era molt moderat, però defensava la necessitat de reformar la legislació en matèria d'associacionisme laboral. Com que inicialment es pensà que l'atemptat contra Carrero Blanco havia tingut relació amb el procés 1.001, l'endemà el diari *Baleares* publicà l'editorial "El don de la suprema inoportunidad", text d'una gran duresa i en el qual quasi es culpava *Diario de Mallorca* de l'autoria moral de la mort de Carrero. L'acusació de *Baleares* a *Diario de Mallorca* era molt greu i per aquest motiu aquesta darrera publicació posà una querrela contra el diari del Moviment, sobretot com a mecanisme de defensa. Finalment, la sentència fou absolutòria per als querrellats, però l'afer havia suposat una victòria moral de *Diario de Mallorca*.

Els enfrontaments entre ambdós diaris continuaren al llarg de 1974 i exerciren una tasca polèmica sobre la transició, moguda per les divergències ideològiques. Però també hi havia entre ambdós mitjans una forta competència informativa. Els mantenidors n'eren fonamentalment, d'una banda, el redactor de *Baleares*, Antoni Pizà i, de l'altra, el director de *Diario de Mallorca*, Antoni Alemany.

Llavors, la premsa diària havia assolit un paper de plataforma de debat social i polític. Així, els diaris eren aprofitats per les diferents forces polítiques, sindicals i culturals, i des de les seves pàgines s'estimulava la discussió i la lluita democràtica. En

el context de la transició democràtica, hem de parlar de les experiències periodístiques a les planes dels diaris del col·lectiu "Tramuntana" –que a través de diferents col·laboracions d'ideologia diversa es convertí en una veu plural– al *Diario de Mallorca*, i de "La Columna de Foc" –sobre la campanya de cooficialitat del català– a *Ultima Hora*.

Durant les acaballes del franquisme i la transició democràtica, la revista *Lluc* jugà un paper important, sobretot des del punt de vista cultural. Després d'un intent fallit, entre el gener de 1962 i juliol-agost de 1963, de fer-se totalment en català, el gener de 1968 aparegué només en català i amb un objectiu clar de promoure la cultura pròpia de les Balears. Dirigida pel pare Cristòfol Veny, n'era redactor en cap Josep Maria Llompart i secretari Miquel Gayà i Sitjar. A més, hi començaren a col·laborar un bon nombre d'escriptors i intel·lectuals de les illes.

Entre l'abril de 1968 i l'abril de 1974, en fou el director nominal Gabriel Fuster Mayans ("Gafim"), però els homes forts de la publicació n'eren Miquel Gayà Sitjar, Josep Maria

Llompart, Damià Ferrà-Ponç, successivament. Des de gener de 1971, l'Obra Cultural Balear començà a protegir econòmicament la publicació i, el gener de 1973, augmentà la seva influència sobre la revista. Aquesta situació desembocà, el gener de 1974, al fet que l'Obra Cultural Balear acordàs amb la Congregació dels Missioners dels Sagrats Cors –propietària de la revista– fer-se càrrec de l'edició i de l'administració de la publicació, i mantenir-hi unes pàgines dedicades a temes religiosos. A més dels canvis en l'estructura i en els continguts de la publicació, començà a incorporar temes de més actualitat.

L'abril de 1974, Gabriel Fuster fou substituït en la direcció per Bartomeu Suau Tugores i els periodistes Sebastià Verd, Antoni Serra, Pere Bosch i Biel Mesquida se'n convertiren en col·laboradors habituals. El 1975 se n'incrementà la nòmina amb la presència de Celestí Alomar, Jacint Planas Sanmartí i Josep Melià. Aleshores, n'eren redactors en cap Josep Maria Llompart i Pere Llabrés Martorell.

Però al llarg de la transició democràtica la revista tornà a centrar-se

fonamentalment en els aspectes culturals i abandonà aquesta línia de continguts més amplis (amb temes polítics i socials d'actualitat illenca i, fins i tot, de context internacional) que havia començat a mostrar entre els anys 1974 i 1976.

En aquest context, també hem de fer referència a la revista *Cort*, que feu un tomb significatiu l'abril de 1975, quan Pere Bosch Fiol substituï Gaspar Sabater Serra en la direcció. En poc temps, hi començaren a col·laborar Josep Melià, Alexandre Ballester, Xavier Vidal-Folch, Jacint Planas Sanmartí, Miquel López Crespi, Antoni Bonner, Andreu Manresa, Antoni Tarabini, Antoni Serra, Marc Verger, Camilo José Cela Conde, Andreu Ferret i Jesús Jurado, entre d'altres. Precisament, a causa d'un article de Josep Melià a la secció "Terra de naufragis", en fou segrestat el número 729, del 15 d'agost de 1975. Des de gener de 1976, incrementà la informació política i es convertí en portaveu dels partits de l'oposició antifranquista. ■

* Historiador

V Premi
ALEXANDRE BALLESTER
de narrativa curta
2004

Ajuntament de Sa Pobla
PLAÇA CONSTITUCIÓ, 1
07420 SA POBLA (MALLORCA)
TEL. 971 54 00 54

Hi col·laboren:

Premi Andreu Ferret
d'assaig i recerca 2004

Fundació Gadeso

fundaciogadeso@infonegocio.com www.gadeso.org

DISTRIBUÏDOR DE:

- Cambres de Bany
- Calefacció
- Aire Condicionat

Exposició i oficines:
31 de Desembre, 22
Tels. 971 29 60 01 - 971 29 47 95
Fax 971 75 93 16
07004 Palma - Mallorca

Magatzem i venda:
Nicolau de Pacs, 15
Tels. 971 46 28 34 - 971 46 15 49
Fax 971 46 29 69
07006 Palma - Mallorca

La columna d'opinió

Baltasar Porcel*

Al segle XIX semblava que la mecanització creixent treia llocs de treball, però la realitat va ser que els ha arribat a multiplicar d'una manera extraordinària, així com les noves tecnologies creen més feina que no en clausuren, malgrat que sigui diferent.

Igual va passar quan, fa trenta o quaranta anys, la televisió es va afegir a la ràdio en la rapidesa i la plasmació de les notícies, alhora que el periodisme escrit rebia nous impulsos tecnològics de transmissió: va semblar que el periodisme d'opinió quedava obsolet, lent, quant la seva formulació i pesat en la seva exposició. La vertiginosa successió de la realitat el desplaçava. Però el que en resultava, a part de certament donar més notícies i més rapidesa, era abonar d'una velocitat caòtica i uns punts de vista superficials les realitats complexes i llunyanes o properes que pretenia descriure. Avui ja sembla de tota evidència, per anar a l'extrem del raonament, que unes imatges televisives aporten un testimoni immediat d'extraordinari valor, però alhora desproveïdes dels elements analítics que les facin comprensives i, a la llarga, operatives en relació a la possible esmena d'una situació.

Avui en dia, llavors, el periodisme d'opinió no sols és indispensable dins la premsa escrita sinó que en constitueix un dels seus elements bàsics, fins i tot materialment: el fet de llegir i escriure ja requereix una atenció molt més suggeridora o creadora que l'ús tecnològic per ell mateix. I els fets són tants a mesura que ampliem els nostres aparells de percepció i transmissió, que sense el seu estudi o examen es converteixen en una allau demagògica d'imprevisibles conseqüències i de confusió més que notable.

Ara farà vint-i-cinc anys que faig cada dia la meva columna a "La Vanguardia". Abans, però, hi havia escrit articles setmanals d'opinió una quinzena més d'anys. Com a la revista "Destino", per a la qual també vaig

realitzar moltíssimes entrevistes i reportatges. Però hi ha una cosa que la gent no sap: a Andratx es publicava un setmanari en el qual vaig escriure a gairebé cada número i durant vint anys una editorial o un article d'opinió. Va ser un exercici molt humil, molt local, però encara molt més útil: un gran entrenament.

D'altra banda, confeccionar un article d'opinió o en el meu cas aquesta columna de "La Vanguardia" té poca veure amb el que avui a Espanya se'n diuen columnistes o els seus equivalents els tertulians de la ràdio. Generalment en els dos casos es tracta d'una mena d'escrits o d'opinions de batalla, emesos més o menys al galop, on es reflecteixen més els vells hàbits històrics inquisitorials que l'anàlisi dels fets. Per això, crec que per escriure seriosament una columna diària el primer que s'ha de fer és no llegir els columnistes ni escoltar els tertulians, tant per no deixar-se influir per una monotonia de mútues semblances com per no gastar la capacitat emocional d'una manera supèrflua. A la vegada, s'equivoca qui cregui que la columna s'ha de basar en la conjuntura, en l'actualitat, encara que a vegades pugui ser així. Però els problemes, la realitat, són sovint o gairebé sempre estructurals, llavors la bona columna d'opinió ha d'arribar a la conjuntura a través de l'estructura.

La desviació de confondre columna d'opinió amb comentari polític quotidià resulta estrany o bèstia. Escriure, el que se'n diu l'operació d'escriure, és un fruit molt assaonat de la complexitat, aleshores si es parla de política s'ha de tenir també una "imago mundi" que inclogui l'art, la societat, les idees, l'economia, la literatura, la psicologia, la geografia... Només fent columnes també sobre tots aquests temes es pot conèixer l'autèntica capacitat d'un creador d'opinió. L'univers intel·lectual ho és de vasos comunicants, o ho és molt més que de creació pura o de sermons inacabables.

© Ferran Aguiló

D'aquesta manera, una columna no constitueix una feina temporalment mesurada, sinó un estat d'esperit que es va abeurant de la curiositat, el coneixement, les notícies, les declinacions socials, la filosofia, l'ètica, conjunt aquest que a la fi es concreta funcionalment en la columna d'un dia determinat. Les columnes han de sortir soles d'aquest magma. O en el meu cas és almenys així.

Jo estic tot el dia teixint i desteixint mentalment possibilitats de columnes, les he d'escriure després en un ambient adequat i enmig d'una gran llibreria variada. La improvisació i la ignorància tan lligades a cert periodisme no tenen res a veure amb tot això. I, per a ser sincers, aquest tipus d'activitat és molt enriquidora intel·lectualment, et fa estar porós, vigilant, i ajuda a adquirir un sentit de l'equitat. Perquè jo crec que la columna d'opinió ho ha de ser més que res d'opinions, d'obrir ventalls amb equilibri, o sigui, abjurant de les consignes.

En el meu vessant d'escriptor de diaris, estic content de les entrevistes que vaig fer, però voldria haver realitzat més reportatges. La cosa és que les circumstàncies em van abocar a l'opinió i n'estic més que content: m'ha ajudat a entendre'm a mi mateix, ha ajudat la gent a entendre el món i m'ha proporcionat una enorme quantitat de lectors que justifiquen bona part de la meva feina, o sigui, de la meva vida.

* *Escriptor.*
Columnista de "La Vanguardia"

FORT DE MARLBOROUGH

UNA FORTIFICACIÓ BRITÀNICA DEL SEGLE XVIII
A L'ILLA DE MENORCA

Construïda entre 1710 i 1726 va protegir durant tot el segle XVIII l'entrada al Port de Maó.

Situada a la pintoresca Cala Sant Esteve, es tracta d'una construcció semisubterrània i la seva visita transcorre per galeries, contramines i sales excava- des a la roca.

Està declarat bé d'interès cultural i és una de les construccions més originals del ric patrimoni historico- militar de Menorca. El Con- sell Insular de Menorca va musealitzar la seva visita amb material audiovisual

CONSELL INSULAR
DE MENORCA

Departament de Cultura i Educació

El periodisme d'opinió

Qüestionari

- 1** Segons el vostre parer, quins són els elements bàsics d'un article d'opinió?
- 2** Quina relació acostuma a establir-se entre la ideologia personal de l'articulista i els fets o les idees que són objecte de comentari? Considerau que és més recomanable que els articles d'opinió parteixin de certeses prèvies i fermes o d'una posició predisposada a reflexionar sense cap apriorisme?
- 3** Segons la vostra experiència professional, directa o no, quin és el lligam –d'autonomia, de mediatització o d'interferència– que se produeix entre l'articulista i el seu context (la mateixa empresa, els àmbits institucionals del poder polític, els diferents sectors ideològics o econòmics, els grups organitzats de diferent tipus...).
- 4** Si voleu, comentau alguna altra qüestió que no hagi estat considerada en les preguntes anteriors i que pensau que té un interès rellevant.

Ferran Aguiló

Periodista.
Columnista de "Diari de Balears"

1 Quasi és una *boutade* dir que el més bàsic és compartir codi entre l'emissor i el receptor. En el ben entès que el codi comprèn un cert nivell de llenguatge, un estil, una ideologia i una determinada temàtica. Falla qualsevol d'aquests i no és possible el miracle de ser llegit enmig de tanta disparitat com hi ha en un diari. Llevat de professionals, que ho llegeixen tot a la recerca més de l'error que de la sintonia, la majoria dels lectors cerquen o llum per a les incògnites que els corprenen o una confirmació organitzada i verbalitzada del que pensen. És obvi que no tots els que escrivim podem il·luminar els dubtes i ens hem de conformar amb oferir, amb l'amenitat que aporta la ironia i amb un acceptable domini del llenguatge, la síntesi del que el lector opina.

Després, pens que s'ha de ser una mescla d'hemeroteca refrescadora de memòries (la col·lectiva és tan

magre que s'agraeix qualcú que en faci puntual record) i fer una aportació de notícia fresca o de l'altre costat de la notícia, la que es produeix entre vestidors o la que no es verbal i requereix d'una interpretació mediatitzada. L'opinió es manifesta des de lletrats articles fins als flashos d'una vinyeta. Pel mig s'hi poden trobar tot un ventall d'opinadors, la característica dels quals és l'oferta d'un producte personal, identificable amb l'autor i, de pas, amb el lector. Per la meua experiència, més com a lector que com a "escribidor", la llargària del producte també estableix categories estanques. El breu, la columna o la pàgina, són formats que exigeixen continguts i formes molts diferents, així com moments de lectura específics. A l'igual que el cinèfil adapta la tipologia del que va a veure al cos que maneja aquell dia, el lector sol tenir diferents horaris per a cada casta d'opinió i dependrà d'on i com llegeix els diaris perquè triï una columna o en dejecti una altra. Fins i tot, enmig del remolí d'una setmana laboral, el diumenge sol ser l'únic dia amb temps suficient per a articles de gran llargària o d'anàlisi densa. Pel que fa al que més o menys sé fer, intent mantenir un nivell d'entreteniment, a vegades amb un joc de

llengua, altres amb una aproximació a la ironia, sense oblidar la ideologia que m'identifica, i aquí ja contest la segona pregunta.

2 Estic segur que tot pot ser opinió en un diari, des del resum d'una tesi doctoral fins a la recerca de la rialla del lector a través d'anècdotes gracioses, amb més o menys encert, o l'article d'anàlisi dels especialistes en cada àrea. Però tot, fins i tot les esqueles, traspuen la ideologia de qui l'escriu o de qui mana escriure. Per això, crec que la ideologia personal és mala d'amagar, i tothom en té una (trànsfugues inclosos). No sé si és bo o dolent i respectaré, amb certa admiració, a aquells que se situen per sobre de les pròpies passions. Jo ni en sé ni en vull aprendre. Pens que no tenc una vida apassionant per omplir les línies amb ella, ni una capacitat fabuladora que em faci bo per al conte. Com a molt, tenc una experiència política de molts d'anys, ni de militància ni de gestió, però política sens dubte; i aquesta és la capoladora per on es mesclen l'actualitat i els coneixements per treure els botifarrons de cada dia. A mi, com a lector, no m'agrada desconèixer el codi ideològic del que escriu. Això no implica cercar o oferir una simbiosi partidista i militant, que em farta i no m'interessa, perquè, a més d'estar mediatitzada pels interessos i servituds, es avorrida per previsible.

3 Pens que hi ha una autonomia raonable entre els interessos de la casa –empresa, partit o institució– i la llibertat d'opinió. Però és més una qüestió del que escriu que del que mana, sempre i quan s'accepti de que ja no existeix lligam si hi ha divergències insalvables. Hi ha una innegable tendència a les ingerències, però és fàcilment avortable des de la definició pública de cadascú. L'opinió és, de qualque manera, un autoretrat que impedeix oscil·lacions radicals i constants sense posar en perill el reconeixement que fa el lector del columnista. Probablement, hi ha més silencis que dictats, tot i que no nec l'existència d'aquests i el cada dia n'és testimoni documental. Però també hi ha credibilitats i crèdits que actuen com a garantia, almanco, de coherències personals. Cal recordar que l'empresa és responsable legal subsidiària del que publica, però el columnista és propietari de les seves paraules i dels seus silencis. L'equilibri

entre aquests principis obliga a saber, a priori, els límits que estableix l'editor, malgrat solen ser més permeables amb l'opinió que amb la informació. Fins i tot el llenguatge popular distingeix entre el "què diu el diari" (per molt que les notícies vagin signades) i el què opina tal o qual articulista. Tal vegada, el límit més gran és la proximitat. I més en un lloc de reduïdes dimensions com aquesta provinciana illa. La visceralitat que es respira d'un temps ençà, on tot el qui no opina igual és, en el millor dels casos, un enemic, fa que les opinions es transformin en agressions personals (a la persona i no al càrrec o ideologia que representa). A partir d'aquest axioma –que, per desgràcia, té poques excepcions– resulta difícil mantenir relacions personals amb els homes i dones possibles i probables objectius de la teva anàlisi. Aleshores, és una bona profilaxi mantenir certes distàncies, malgrat en elles es perd, moltes vegades, el matís de la proximitat. Un equilibri complicat: s'ha de ser prop d'allà on es generen les notícies però enfora d'on s'estableixen excessives complicitats. ■

Antoni
Alemany
i Descatlar

Periodista.
Columnista de
"El Mundo. El Día
de Baleares"

1 Que opini, com ho indica es nom mateix. És a dir, que emeti judicis de valor sobre sa qüestió que tracta. Si no opina, no podem dir que formi part des gènere periodístic d'opinió. A part d'això, i des d'un punt de vista formal, ha d'estar ben estructurat –introducció o plantejament des tema, desplegament i conclusió–, escrit amb correcció, s'ha de moure conceptualment an es nivell adequat i ha de tenir això que és mal de definir i s'anomena "ritme". Encara més: un article periodístic, maldament sigui d'opinió, no és un assaig. Això vol dir que es seu estil de redacció serà sintètic, sovint metafòric i sens dubte "quintaessenciador", si se me permet s'expressió. Emperò darrere cada concepte expressat sintèticament hi ha d'haver tot un corpus doctrinal capaç d'explicar-lo i desplegar-lo. S'editorial és s'arquetip de s'article

d'opinió. En ets editorials en particular, i en ets articles d'opinió en general, no podem dir beneïtures.

2 Sa relació entre s'ideologia personal de s'articulista i es fets o ses idees objecte de comentari és plena i total. Es gènere d'opinió –en realitat, qualsevol des gèneres periodístics, fins i tot aquells aparentment més asèptics– mai és "objectiu" sinó "subjectiu", i afirmar lo contrari és falsejar sa realitat que enrevolta s'articulista, condicionat per tots es factors sociològics, culturals, familiars, ideològics, de filies i fòbies, de simpaties i antipaties, d'emocions i vivències que constitueixen sa personalitat de qualsevol ser humà. És impossible que aqueixa personalitat no condicioni es judicis de valor d'un columnista d'opinió. S'articulista no ha d'aspirar a una objectivitat impossible, sinó a una subjectivitat honesta que sigui, a més a més, lliberal; vol dir que accepti sa pluralitat d'opinions i la respecti, encara que en discrepi.

Per altra banda, i d'acord amb això que he expressat, s'hipòtesi plantejada en sa segona part d'aquesta pregunta és impossible: sempre partim de qualque apriorisme, i una recomanació eventual de "reflexionar sense cap apriorisme" és un desideratum impossible de conseguir que, quand s'exhibeix, no passa d'esser una arma dialèctica, ja sigui per s'autoponderació o per descalificar s'adversari de manera sibil·lina durant un debat.

Fins i tot, quand en un article d'opinió partim de sa falta de certeses prèvies o d'un dubte, partim de sa certesa de s'incertesa o des dubte –en es millor des casos–, o bé feim servir aquests plantejaments retòrics com a manera d'indagar sa realitat en sa direcció que volem. En Sòcrates i es seu mètode no eren gens objectius ni gens neutrals sinó, ben al contrari, intel·ligentment subjectius i encobridors de ses profundes certeses que mos han transmès es Diàlegs platònics.

3 S'ha de matisar sa pregunta i ses respostes. Personalment, sempre he escrit allò que m'ha donat la gana i, en es medis que he dirigit, es columnistes d'opinió han escrit allò que els ha donat la gana. S'única limitació la tenim en es Còdic Penal i, ara, en sa Llei de Protecció de s'Honor, es respecte cap a ses persones, es bon gust i es nivell periodístic que han de tenir ets articles d'opinió. ¿Això vol

dir que un s'expressa amb llibertat total i sense condicionaments? Ho hem de matisar. Un exemple: sa capacitat d'interferència des poder polític o econòmic en es meus articles és nul·la. Es de s'empresa, ben igual. Ses "interferències" –almanco en es meu cas– vénen de s'autocensura. Jo no escriuré, posem per cas, contra sa meva família, ni contra s'empresa on faig feina, i en canvi sí que expressaré –i ho he fet– ses meves discrepàncies. Tampoc escriuré contra ses meves conviccions morals. En general, almanco en es diaris on he escrit i en aquells que he dirigit, ses limitacions de sa llibertat són endògenes –vénen d'un mateix– i casi mai exògenes.

Evidentment, això no passa en tots es medis. Aquí mateix hem vist girs copernicans de medis informatius tot d'una que ha canviat es color des Govern. A dins sa premsa escrita, hi ha dos medis que adapten sa seva llibertat i ses seves crítiques a sa publicitat. En canvi, n'hi ha d'altres que paguen car, en termes econòmics, sa seva independència davant es poder polític.

4 En general, crec que sa premsa mallorquina i, concretament, es periodisme d'opinió viuen un des moments més brillants de sa seva història. Hi ha un debat viu, plural i, en certs casos, de nivell notable. Es diaris –uns més i uns altres no tant– donen cabuda an es pluralisme social i, a dins ses seves planes, hi guaiten no tan sols es "professionals" de s'opinió sinó plomes procedents de s'universitat, s'empresa o ses professions liberals. Emperò hi ha zones fosques en matèria de pluralisme opinatiu, que solen estar dins s'àmbit des nacionalisme radical. I hi ha un abisme entre sa concepció lliberal des pluralisme i sa concepció que en tenen es nacionalistes. A dins sa premsa lliberal, i en ses seves columnes, hi ha articulistes de tota casta i de tots es colors. A dins sa premsa nacionalista no. Personalment, en es diaris que he dirigit, he donat cabuda a plomes que no me donarien cabuda a mi. Vet aquí es problema principal d'aquesta terra: s'unidimensionalitat de ses publicacions nacionalistes i allò que representa aquesta unidimensionalitat si l'extrapolam cap a s'àmbit de sa convivència i sa vida política. ■

**Camilo
Cela
Conde**

*Catedràtic d'Universitat.
Articulista de "Diario
de Mallorca"*

1 Mai no m'he aturat a pensar sobre quins podrien ser els elements bàsics d'un article d'opinió. Ara bé, crec que el sentit comú indica que no es pot confondre l'opinió amb la propaganda, ni amb la recerca d'altres objectius (personals, econòmics o polítics). Però la frontera és difícil d'establir. Una altra cosa és que no estaria malament que els articles, d'opinió o del que siguin, estiguessin ben escrits. Encara que pot ésser que aquesta sigui una opinió meva molt particular.

2 A mi em sembla inevitable que hi guaiti la ideologia personal. No som màquines. Però, almenys en el meu cas concret, jo intent no caure en apriorismes. És a dir, criticar, en haver-ho de fer, actuacions i no maneres de pensar. Que ho aconseguixi està per veure.

3 La independència absoluta de l'articulista no existeix. Fins i tot en el mitjà de comunicació més liberal apareixen, prest o tard, assumptes tabú. No he vist mai, per exemple, que els articulistes d'un periòdic es fiquin amb el seu propietari. Amb l'excepció de quan un mitjà canvia d'amo i es produeixen friccions. Però una cosa és entendre que els periòdics tenen tendències, fins els qui s'autodefineixen com a independents o pluralistes, i una altra molt diferent és escriure al dictat, convertir-se en la veu del seu amo. De vegades es llegeixen columnes que cauen de ple en l'adulació de qui paga, fins i tot firmades per articulistes de gran prestigi que no necessitarien ni tan sols vendre's tan barat. Em permetreu que no doni exemples, però són al cap de qualsevol que llegeixi diversos periòdics i estigui atent al que s'hi escriu.

4 Crec que té un interès rellevant la necessitat de separar, en la crítica política, la persona del càrrec. Una columna té un poder quasi màgic de llançar sospites que amb posterioritat cap rectificació podrà esmenar, ni tan sols la del mateix articulista. L'amenaça d'injustícies irreparables

és, per tant, molt gran. El columnista no és un déu capaç de copsar totes les subtils de qualsevol situació, encara que de vegades ho sembli. Així que em pareix que seria prudent limitar al màxim les referències personals. Freqüentment no és fàcil, ho reconec. Però ho hauríem d'intentar. ■

**Guillem
Frontera**

*Escriptor.
Columnista de
"Diari de Balears"*

1 Home, les qüestions que plantejau només es poden respondre, crec, des de l'assumpció d'una metodologia mínimament estructurada. No és el meu cas, però és que tampoc no estic segur de ser un articulista d'opinió. De vegades pens que, en el periodisme dit d'opinió, es poden distingir unes quantes varietats: entre altres, l'opinió pròpiament dita, la divagació, l'entreteniment... Si em permeteu un esbós d'autodefinició, diria de mi que som un toter professional i vocacional. De vegades em crec autoritzat a opinar –vencent el meu empegueïment–, de vegades pretenc entretenir, altres vegades m'abandon indolentment a la divagació –tenc la sensació d'estar-ho fent ara mateix. Però, en fi, de manera molt general m'atreviria a assenyalar que el bon periodista d'opinió té en comú amb el narrador la capacitat de destriar els elements que caracteritzen una situació i l'anàlisi dels quals pugui donar visibilitat al panorama que necessitam entendre. Què té d'específic aquest moment, quines peculiaritats ens ajudaran a ampliar-ne el coneixement per poder oferir elements de judici al lector.

2 No entenc molt bé el supòsit d'una alteració de l'ordre natural en la relació entre ideologia personal i els fets o les idees objecte de comentari.

Naturalment, si és això el que es vol esbrinar en la segona pregunta del punt 2, diria que com a lector no m'interessen gaire els opinadors monolíticament rutinaris, reaccis a reflectir les contradiccions que la vida mateixa ens serveix cada dia amb el berenar.

3 A la qüestió núm. 3 toca respondre que tots els poders fàctics aspiren a exercir sobre els comunicadors en general un control com més estricte millor. Però això no implica necessàriament l'esclavització de les voluntats: aquest control també es pot exercir contractant aquells professionals que s'han donat a conèixer per una línia de pensament o per unes actituds en sintonia amb els interessos dels dits poders fàctics. No obstant, tenc la impressió personal que molts de mitjans són molts més respectuosos del que solem pensar amb la llibertat de cadascú, però no sabrem mai fins a quin punt ho són, respectuosos, si no ens arriscam a exercir aquesta llibertat d'opinió. Sovint el problema rau en l'aspiració al confort professional per mitjà de la submissió incondicional als interessos i capricis dels patrons –també es pot dir d'una altra manera: la identificació o la coincidència ideològica–, i no exactament en la voluntat de poder omnímode d'aquests patrons.

4 Home, voldria que tot plegat s'entengués en el context del que les persones civilitzades poden entendre com periodisme d'opinió, que exclouria alguns excessos periodístics, per ventura especialment radiofònics, que caldria analitzar en l'àmbit estricte de la propaganda política en el sentit més tenebrós de la paraula "propaganda" i del mot "política". El periodisme d'opinió hauria d'ajudar a pensar i a entendre el món i la bolla, la qual cosa no té res a veure amb els professionals de l'arena que pretenen –i aconseguixen déu n'hi do radicalitzar les actituds de la gent i inocular a la societat els virus més agressius del fanatisme. ■

**Andreu
Manresa**

*Periodista. Corresponsal
d'"El País" a les Balears.
Secretari General del
Sindicat de Periodistes
de les Illes Balears.*

No hi ha una sola espècie ni un únic gènere de periodisme d'opinió; ni tots els animals de ploma basteixen igual els seus nius encara que s'assemblin. Permeteu-me el joc de mans –tan habitual pel que fa al cas

del columnisme— i el recurs de les metàfores: cadascú caça com sap, pot o vol, per tal d'encortar, fer-se seus els lectors, en les anàlisis, envestides, lloances o punyides.

No hi ha un model, emperò, d'article, però n'hi ha que sempre fan el mateix article, cada dia, tota la vida, i, per això, les seves obres completes es poden sintetitzar en una peça: una idea estirada o una obsessió repicada dogmàticament.

Escriure articles no hauria de ser predicar, ni adoctrinar, ni moralitzar, ni menys fer política conjuntural estricta. Les apologies i els anatemes —o afirmar veritats sense dubtar— són una altra cosa. També hi ha la llarga nòmina d'autors d'articles d'opinió i fungibles, els que no deixen cap rastre, fets per a sortir del pas o per l'ansia de la petita glòria de dir-hi la seva.

Per ventura el protagonista-destinatari que se cerca amb la majoria de textos és el poder, un individu privat o públic, l'autoritat oficial o abstracta. Un comentari esdevé una apel·lació, una pretesa ordre fora del sistema.

Les diferents formes d'oracions públiques giren a l'entorn del protagonista central que sol ser l'autor, que és, a la vegada, l'argument, l'estrella i la víctima. Molts de cops la seva circumstància personal, privada, política i empresarial, pot marcar l'aire, condicionar la seva mirada sobre les coses.

Un periodista-articulista vol influir, sorprendre o encisar el seu client, encara que sempre apunti per allà mateix: el missatge, el motlle ideològic i estètic, és idèntic dia rera dia.

La tècnica de la peça demana una mamella, en tot cas hi ha d'haver dos claus-ganxo, dels quals penja la història, la tesi i el punt final, la víctima o el trofeu se'ls mostra al cadafal o a la forca. Les bones peces s'assemblen als relats i a les petites novel·les.

Si és ver, com s'ha dit, que hi ha opinadors que sempre fan el mateix model d'article, es retracten igual, es despullen davant el receptor-veïnat amb els motlles i continguts que el lector ja coneix, estima i arriba a creure que són seus, per reiterats. Insistir i repetir és a cops una estratègia.

"Aquest pensa com jo", "aquest escriu el que jo crec", deia Josep Melià que deien els lectors, recordant la tesi de la reiteració de Julio Camba.

Un articulista és un joc de miralls, un guia, o sinó l'anvers ideològic del lector, un dimoni, la finestra de l'altre, el contrari, on rau el sac de gemecs

que entrapa: és l'atracció per l'abjecte, solen dir els psiquiatres.

Es llegeix l'opinió per confortar-se, formar-se un criteri; o per empenyar-se i ratificar l'anatema d'exclusió del contrari. Els articulistes són microcosmos dins la societat, si de cas, estels fugissers que cada dia retornen per recercar uns instants d'espectacle —i renyar, si de cas—, en un joc de fascinació o exhibició. Fan una prova permanent d'aproximació des de la idea o el fet adobat al goig privat, al dolor o a l'escàndol social.

Cap autor es desvesteix i es buida el cervell abans de teclejar l'ordinador, ningú oblida ni s'aïlla de l'entorn i de la seva experiència. Les influències són inevitables, la primera és la del propi ordinador.

La utopia de la llibertat total, angelical, és un cert desbarat. La societat democràtica no s'ha alliberat de les zones obscures, vedades, ni de les influències exteriors, que no se sotmeten a escrutini ni a controls plurals. No oblidin l'administració de la publicitat institucional i privada, el pes de les entitats financeres, la mirada de l'Església, el recurs a l'exèrcit, els professionals de la Justícia, els polítics, el mercat de l'art, els artistes, els propis mitjans de la competència.

Un article d'opinió és una declaració de principis, no un assaig llarg que es perfila, es demana i dubta. Des del seu inevitable plantejament, l'autor conta el fet, en fa la tesi d'anàlisi i en determina el desenllaç, la sentència.

Sols la informació no pot partir d'apriorismes. Un opinador ha de definir-se, aclarir, assenyalar indrets, il·lustrar, des de l'honestedat de no amagar res, ni manipular, ni fer part d'una campanya que no domina.

L'articulisme d'opinió (literari, polític, costumista) és essència vella, periodisme clàssic. La retòrica i els fets han mudat, potser els estils o mecanismes interiors de les peces, però no ha mort el columnisme: als segle XIX i als diaris d'Internet de suara les planes van fardides de columnes. La informació és més cara i potser l'opinió externa és barata, de repartiment, molts de cops gratis, de franc. Molts de signants, no just polítics, publiquen per l'ansia de predicar, passar comptes amb el món o injectar el diagnòstic de firma. El poder té esment al columnisme però no en fa cas.

Els articulistes són part del paisatge, encara que la moda enorme del tertulianisme radiofònic ha dispersat

el fons de la història. Gran part dels autors d'articles han passat a compartir el paper amb els micròfons, però el gènere radiofònic és més semblant a un Parlament sense ordre, un casino polític, que a l'ordre d'exhibició individual, a semblança del Partenó, a les sèries disperses de columnes escrites, clàssiques.

Miquel Payeras

Periodista.
Corresponsal
d'"El Temps" a les Balears.
Columnista del "Diari de Balears" i "Ultima Hora".

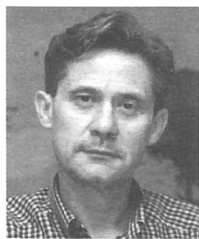
1 En general un article d'opinió és l'expressió d'una idea per part d'una persona qualsevol que l'escriu com bonament sap o pot. És fàcil observar que hi ha tants de tipus d'articles d'opinió com autors que els signen. Altra cosa diferent són els articles especialitzats en algun àmbit: polític, literari, social, econòmic.... En aquests casos, se suposa que l'autor ha de tenir prou informació i coneixement de tot l'àmbit al qual es refereix l'article, la qual cosa li dona un valor afegit que una simple opinió no tendria.

2 Aquesta relació s'acostuma a establir sempre. En alguns casos més, i manco en d'altres. Jo intent que la forma que tenc de veure les coses afecti el manco possible a la meva feina. He optat per fer articles especialitzats en política partint de la base que he d'intentar ser equànim i analitzar o comentar el que passa i no el que m'agradaria que passàs. Per això darrer ja hi ha els activistes i feligresos de tota mena i condició. Jo som un professional i aquesta és la meva opció. Particular, ni millor ni pitjor que qualsevol altra. És la meva, simplement. Tampoc, amb tota probabilitat, no complec jo mateix el que acab de dir en tots i cada un dels articles que public. És, només, una aspiració general.

Se'm faria molt costa amunt recomanar res a ningú ni per a cap cas, en una pràctica com la de l'articulisme d'opinió. Cadascú ha de fer el que vol, pot o li convé. En el meu cas, com a norma general i atenent al principi d'equanimitat que procur seguir, no partesc de cap certesa prèvia. Entenc que som un professio-

nal que coment i/o analitz una realitat, com és la política, sotmesa sempre i en tot cas a unes circumstàncies canviant que determinen l'actuació també canviant dels agents protagonistes –partits, polítics. Si es comenta un món així, sense voler expressar ideologia pròpia en el cas que se'n tengui, no es pot partir de certeses prèvies. Com a molt, l'única certesa prèvia, per així dir-ho, que tenc i de la qual partesc és que l'articulisme i el periodisme en general ha de, o hauria de, ser sempre molt crític amb el poder. Entès aquest amplament, i no només referit a aquells que ostenten el control de les institucions públiques. El poder ja té prou mitjans i professionals per lloar-se a sí mateix, no és necessari ajudar-lo.

3 Respecte de l'empresa, se suposa que si es vol la col·laboració de qualcú com a articulista, se li ha de deixar total autonomia. En el meu cas és així. Per altra banda, els intents de mediatització o d'interferència per part del poder polític, econòmic o d'organitzacions socials o grups ideològics sempre existeixen, són de molts de tipus i és normal que així passi. Com més llegit és un articulista, més intents d'aquesta mena ha d'aguantar. Com se sol dir, va en el sou. A mi me passa molt poc. Altra cosa, diferent i perversa, són els intents bastards d'intentar pressionar il·legítimament el periodista i/o el columnista. Això també passa. A mi només m'ha passat una vegada. Com he dit abans, depèn de cada cas: com més llegit i conegut sigui el columnista més li deu passar. ■

Joan Riera

*Periodista.
Director adjunt de "Diari de Balears"*

1 L'element bàsic és precisament que no n'hi hagi. Es tracta d'expressar una idea amb les mínimes paraules possibles. L'únic secret que té un article d'opinió, perquè sigui rodó, és que acabi tal i com comença. I sempre pensant que la lletra és de l'autor de l'article, però la música que traspua aquest article ha de ser filla de la cojuntura social del moment

en que s'escriu. Exemple: en una situació social crispada, és adient farcit de fúria. I en una situació apaivagada és molt útil la ironia.

2 El primer que s'ha de fer amb la ideologia quan s'escriu és penjar-la al portal, com si fos un capell. I això val per a un article d'opinió, per a una obra de creació literària i fins i tot per a un discurs d'un polític quan ocupa càrrec institucional. Els grans discursos de la història estan fets fugint del paridisme. Respecte a les certeses prèvies, pens que la pregunta està mal enfocada. Les certeses només generen fanàtics que creuen en la veritat absoluta. L'opinió és exactament el contrari. Ja ho deien els vells liberals: "Jo no crec, opin". L'únic apriorisme que es pot incloure dins els articles d'opinió son els fets contrastats i acceptats com a tals des d'òptiques polítiques i socials diferents i fins i tot contraposades entre elles. El de més és tècnica de punt de vista.

3 La mediatització és el tribut i també l'essència de la condició humana. Les persones són éssers racionals que reben diferents graus d'influència des que neixen fins que moren, dia a dia, hora a hora, i sovint minut a minut. Al carrer, cada mostrador és una influència. A la llar ho són des dels altres membres de la cèl·lula familiar fins al televisor. A tots els llocs de feina, ni fa falta comentar-ho. Tot és influència. La intel·ligència és el fil conductor capaç d'ordenar i estructurar la personalitat de cada individu dins aquest mar de mediatitzacions, moltes vegades del tot inútils.

4 Només recordar la frase del vell Karl Marx: "No és la consciència la que determina el ser social, és el ser social el que determina la consciència". ■

Cristina Ros

*Periodista.
Columnista d'"Ultima Hora"
Crític d'art.*

1 Si l'article d'opinió neix com una tela en blanc sobre la qual l'autor hi dibuixa, amb tota la llibertat però també amb tots els condicionaments propis, la seva particular manera de

veure el món, hi expressa unes idees o fins i tot hi crea una panoràmica imaginària que serveix per donar llum sobre una realitat, es fa molt difícil fixar uns elements o components bàsics. Podríem caure en una limitació empobridora. En tot cas, particularment, hi valor el compromís, la presa de posició davant uns fets, la transmissió d'uns valors, la capacitat d'anàlisi de la informació, l'originalitat i la preocupació per la forma de l'escriptura, entre d'altres. També diria que, d'un articulista, més que no un dels seus articles, m'interessa observar la seva trajectòria, és a dir, com article rera article dóna forma i completa la seva particular visió i el seu pensament. D'altra banda, els articulistes no només expressen opinió, sinó que provoquen opinió.

2 La ideologia, com a mapa configurat pels valors personals, és en bona mesura el motor de tot article d'opinió. No crec possible defugir-hi, perquè és la ideologia la que ens fa veure els fets d'una forma o d'una altra i també desitjar-los d'una manera i no de l'altra. Ara bé, la ideologia ha de néixer de la llibertat i s'ha d'expressar amb llibertat. No té res a veure amb condicionaments i lligams més prosaics que no permeten la formació d'un pensament lliure.

3 No crec que un camí sigui més recomanable que l'altre i ambdós són necessaris. Fins i tot diria que el més enriquidor és l'alternança i la convivència d'ambdues formules, és a dir, anar d'allò particular a allò general o viceversa. En tot cas, tot depèn de l'interès i de la solidesa de la reflexió que es faci, parteixi d'una certesa prèvia o no.

4 L'articulista té els mateixos condicionaments que qualsevol altre professional o fins i tot que qualsevol persona. Tots tenim lligams, amb una empresa, amb un col·lectiu, amb la família, i això no té per què o no ha d'afectar fins al punt de perdre la credibilitat. Així i tot, crec que és molt positiu que l'articulista treballi de forma autònoma, que elabori la seva opinió de la forma més independent possible i que el mitjà de comunicació decideixi si és del seu interès donar ressò, o no, al seu pensament. ■

Miquel Segura

Escriptor.
Columnista d'“Ultima Hora”

1 Per a mi els elements bàsics d'un article d'opinió són, en primer lloc, una correcta informació, sense la qual tota opinió podria estar desenfocada. Després, una visió personal i original dels fets que es comenten. També un estil propi, allunyat de les fórmules “estàndard”, una prosa personal, especial, diferenciada.

2 Aquesta relació no sols ha d'existir, sinó que consider que sense ella no té cap objecte l'article d'opinió. La certesa només s'ha de tenir en els fets, mai en l'anàlisi dels mateixos. La reflexió apriorística ha de ser, al mateix temps, un element de la columna d'opinió.

3 Aquest lligam existeix i seria del gènere imbècil negar-lo o intentar ocultar-lo. Ningú no és imparcial i alguns, a més, no ho volem parèixer.

4 Estic a favor de les plomes “canalles”, de la lliure interpretació dels fets, del trinxet com instrument de la ironia. Cal evitar, això sí, les ofenses gratuïtes, els judicis de caire personal o familiar. Un bon columnista ha de ser capaç fins i tot de riure's d'ell mateix, de mostrar impúdicament les seves contradiccions, que són l'autèntic solam de la naturalesa humana. ■

© L'espurna edicions, 2004

Sebastià Verd

Periodista.
Redactor de TVE
a les Balears.
Director de la revista “Ona”

1 Em sembla evident que un article d'opinió, s'ha de fonamentat en una exposició dels fets, argumentar pros i contres, per reflexionar sobre ells i, finalment, treure'n les conclusions que hom cregui adients. En qualsevol cas, tot dependrà de la seva relació amb les informacions que s'hagin pogut publicar prèviament o de forma simultània. Un article pot ser el complement d'altres informacions i, en aquest cas, l'únic element essencial seria la conclusió, és a dir, l'opinió.

2 La ideologia personal de l'articulista té una relació directa amb l'exposició dels fets o de les idees que són objecte del comentari. És evident que pesa sobre l'opinió, com no pot ser d'altra manera. Això no obstant, la ideologia no pot ser una qüestió tancada. No es pot partir de certeses prèvies i fermes, encara que sí d'una posició predisposada, que és quelcom ben diferent.

En qualsevol cas, tot depèn del tema que és objecte d'opinió. Hi ha qüestions sobre la que hom no està disposat a transigir, perquè –en el meu cas– atempten objectivament contra els drets humans o, en el cas particular de Mallorca, al dret a poder usar la nostra llengua amb llibertat.

Hi ha moltes qüestions com aquestes, però tot i això la reflexió sempre és oportuna. Un article d'opinió que no sigui reflexiu potser sigui una opinió, o el reflex d'una doctrina o

ideologia, però no és ni un assaig científic ni un treball periodístic. No mereix ser tingut en compte.

3 L'opinió de qualsevol persona està mediatitzada pel seu entorn personal i professional. Ja hem dit que ho està per la ideologia, però també –i potser en major mesura– per les seves relacions amb els polítics, els empresaris, els sindicalistes, els seus veïns i la família. De fet molt poques vegades una font d'informació és de franc. I de vegades tampoc no ho és qualque tipus d'inspiració. Endemés, molts d'articles són d'encàrrec i per tant supeditats a la política informativa del medi.

Ara be, el grau d'autonomia i d'interferències és molt relatiu. Depèn de cada empresa i, fins i tot, de cada mitjà. Dit això, he d'afegir que particularment mai no m'he sentit condicionat per cap empresa quan he fet el meu treball. De vegades –molt poques al llarg de trenta anys de professió– senzillament, no ho he pogut fer o no m'ho han deixat fer.

4 Les preguntes anteriors es referien a articles d'opinió. Entenc que a articles periodístics d'opinió. Doncs bé, potser hi hagi una pregunta anterior a fer i que és la que sempre es fa a qualsevol escola o facultat de periodisme: es pot barrejar informació i opinió? La resposta simple és que no, però tothom sap que la informació –totalment objectiva– és quasi impossible. L'objectivitat és molt teòrica i, a la pràctica, sempre es tenyeix de subjectivitat, és a dir d'opinió. L'opinió és, sobretot, subjectiva. Mai cap articulista no estarà en posició de la veritat absoluta. Mai cap article no serà la Bíblia. Tampoc no ho és la bíblia. Així que el que cal és convidar els lectors, els ciutadans, a ser crítics, a posar en quarantena tot el que els diuen i a treure les pròpies conclusions. ■

Restaurant SA FONDA

ESPECIALITATS

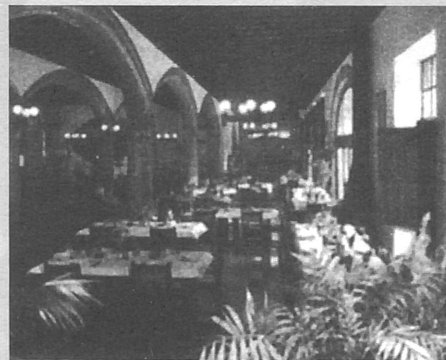
CABRIT DE MUNTANYA

PORCELLA

ARRÒS BRUT

PAELLA

Tel. 971 51 70 22 • LLUC

Biel Mesquida, escriptor

Fa uns pocs mesos es va celebrar a Barcelona el trentè aniversari de la publicació del teu llibre *L'adolescent de sal*. Com has viscut el fet?

Com un regal dels déus, com una joia extraordinària, com un prodigi. Escric per fer obres que lluitin contra el temps i contra la mort. El fet de veure que el meu primer text publicat, *L'adolescent de sal*, ha superat els seus primers trenta anys, m'ha fet sentir que la lletra de bon de veres, la lletra carregada de potencialitats poètiques, esdevé clàssica, o sia, immortal. No m'ha pujat la lletra al cap emperò poder parlar amb joves entusiasmats amb la lectura del llibre, que no havien nascut quan aquest va ser escrit, m'ha obert perspectives estimuladores. En una paraula: aquesta celebració m'ha fet sentir la responsabilitat de l'escriptor cap als lectors contemporanis i als lectors futurs.

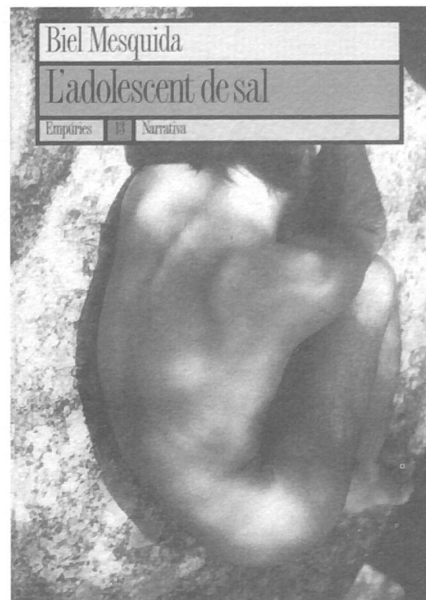
El Govern del Partit Popular ha anat anunciant mesures que inevitablement tendran una repercussió molt negativa sobre la situació del català a les Balears, quina explicació poden tenir aquestes decisions?

El govern del Partit Popular practica la ignorància, la inutilitat i la

mala fe respecte a la llengua i cultura catalanes. Mesclen l'autoodi i el màrqueting electoral i no els preocupen els efectes destructors de les seves mesures lingüístiques. Volen vots a costa de crear enfrontaments lingüístics, discriminacions negatives de l'ús social de la llengua catalana i tota casta d'alarmes socials a pares, estudiants i professors que veuen amenaçades les activitats normalitzadores cap a la llengua i cultura catalanes d'aquests darrers vint anys.

A hores d'ara, dins la literatura catalana hi ha un debat prou intens, centrat, entre d'altres, en les qüestions següents: a) en la conveniència d'apostar per una literatura d'excel·lència; i b) en la necessitat d'alliberar-la, a la literatura i la cultura, d'un llast hereu de la tradició noucentista que la cohibeix excessivament. Què en penses de tot plegat?

Crec que la literatura ha de ser d'excel·lència. Cada escriptor ha de bastir la seva obra com un *monumentum* de llenguatge que intenti la duració pels segles dels segles. Això m'ho han ensenyat els grans mestres, des de Lluç a Blai Bonet, des de March a Mercè Rodoreda. No crec que la tradició noucentista sigui una cotilla o un fre per a les llibertats li-

teràries. Eugeni d'Ors a les seves glòries ens va deixar un cànon prodigiós de llibertats i aconseguí posar un dels fonaments més fonsos i excel·lents de la prosa catalana contemporània. Crec que hi ha molta de polèmica estèril en les lletres catalanes d'ara mateix. L'esterilitat prové del sostre baix i molt mediàtic de les propostes que s'enfronten, com si tot plegat fos un spot publicitari. Emperò rera aquest foc d'encenalls i a publicacions minoritàries i diverses (*L'Espill*, *Caràcters*, *Transversal*, *Lluc*, *Presència*, *El Mirall*, etc.) hi ha uns espais de debat que discuteixen des de la tradició al valor dels nous llenguatges, des de les estètiques literàries als problemes de la creació. Malgrat que el fantasma de la reculada de l'ús social de la llengua catalana sobrevola el País Català (nom que li don a les terres, mars i cels on es parla i es viu en català) crec que tenim un conjunt d'escriptors, des dels trenta als noranta anys (Serés, Forcano, Cardell, Alzamora, Bezares, Rafart, Perelló, Puigdevall, Puntí, Fàbregues, Monsó, de Jòdar, Torrent, Riera, Monzó, Moncada, Palol, Comadira, Porcel, Fiol, Garriga, Rovira, etc.) que practiquen unes aventures literàries fonses, arriscades i tan locals com universals. El món editorial i el dels lectors en llengua catalana em preocupen més que el dels escriptors. I també pas pena per l'estat de fragmentació de la llengua, el desconeixement mutu dels pobles que formen la cultura catalana i les polítiques assassines que es practiquen des del govern central del PP i les seves sucursals al País Valencià i a les Illes Balears.

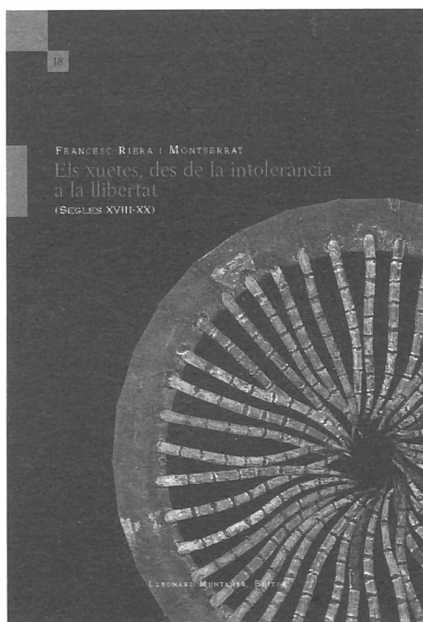
Presentació de la darrera edició de *L'adolescent de sal*, a la llibreria *La Central* de Barcelona (16 de desembre de 2003).

Els xuetes, des de la intolerància a la llibertat

Pere Fullana i Puigserver

La historiografia sobre la problemàtica xueta a Mallorca, sobretot els últims trenta anys, ha servit per capgirar completament la dinàmica del debat que, tradicionalment, produïa qualsevol publicació sobre aquesta temàtica. Durant gairebé cent anys, des de Josep Tarongí (1877) fins a Miquel Forteza (1966), a penes no se superà el que podríem denominar la fase de reivindicació de la causa xueta, entre d'altres motius perquè el debat social, polític i cultural sobre dita marginació es realitzava, encara, en el context d'una societat culturalment marcada per les estructures mentals de la societat preturística. Tot tenint ben present aquesta constatació, el que proposa Francesc Riera en el llibre *Els xuetes, des de la intolerància a la llibertat* (Lleonard Muntaner, 2003) és una anàlisi del tractament social i cultural xueta, des del segle XVIII fins el XX.

No és gaire fàcil resumir esquemàticament aquest llibre, però, per ventura, val la pena remarcar-ne els trets més característics. En aquest sentit, hi destacaria quatre grans temes presents en aquesta obra: primer, la situació dels xuetes al final del segle XVIII; segon, el pas del servilisme a la llibertat, a partir de la Constitució de 1812; tercer, les polèmiques que suscità la causa xueta durant la segona meitat del segle XIX i el començament del XX; i, quart, el debat que provocaren les edicions i reedicions de temàtica xueta durant la segona meitat del segle XX. És clar que allò que pretén l'autor es posar en evidència l'existència d'un problema particular de xenofòbia, racisme, intolerància i marginació a la Mallorca tradicional. Un problema davant el qual la societat mallorquina s'hi ha implicat de debò, ha opinat i s'hi ha manifestat clarament, i que, en conseqüència no no

més ha afectat al col·lectiu específic, sinó que ha suscitat actituds socials i intel·lectuals a favor o en contra dels arguments utilitzats en el tractament de la causa xueta, fins i tot en aquelles obres estrictament historicistes. No és, per tant, un llibre asèptic, neutral, ni contemporitzador. L'autor, Francesc Riera, tot i que no sempre ho manifesta explícitament, ha fet una opció transparent i clara en el llibre, com és ara, posar de manifest que el problema que s'amaga darrera la causa xueta és un element d'anàlisi concret i transversal per entendre els mecanismes de funcionament i de poder de la societat mallorquina, des del segle XVIII fins els anys 70 del segle XX.

Per altra banda, el llibre no aporta grans novetats, ni altera les tesis convencionals sobre la història contemporània dels xuetes a Mallorca, sinó que més aviat la completa, l'enriqueix i hi aporta matisos i detalls, tot plegat des d'un vessant d'interpretació, d'explicació i de comprensió del pro-

blema estudiat, molt més que no des d'un caire descriptiu o positivista. Des del nostre punt de vista, allò que realment hi destaca en aquesta obra és la voluntat de l'autor de deixar constància de la complexitat i el caràcter polièdric que ha tingut tradicionalment el tractament públic del tema xueta, entre implicats, erudits, historiadors, analistes i polítics.

Així podem distingir una evolució, almenys des del modest punt de vista d'un no especialista, que hom detecta a partir d'una lectura atenta i acurada del llibre.

De quan els xuetes eren considerats com un problema per a la societat mallorquina. Eren un problema en el sentit que els xuetes del call, un determinat col·lectiu professional i un gruix de xuetes diversificat estigueren vinculats i involucrats en afers de caràcter corporatiu, social, militar i polític concrets. Esser xueta, encara a la Mallorca del final del segle XVIII, era sinònim de ser sospitosos d'antipatriota i de mantenir alguns privilegis de caràcter militar; però, sobretot, de ser rebutjat per determinats gremis i de col·laborar en afers i conflictes considerats sospitosos, tant per l'aristocràcia local com per les classes populars. No obstant això, foren precisament els il·lustrats els primers a admetre, públicament, els drets socials, polítics i religiosos dels xuetes. Des d'una òptica racional, els xuetes havien de ser tractats amb els mateixos drets i deures que la resta de ciutadans. En canvi, des d'una perspectiva emocional i des dels sentiments col·lectius, difícilment hom podia assumir que els membres de la comunitat xueta eren iguals a la resta de la societat illenca.

De quan els xuetes comencen a superar el seu problema. Com a col·lectiu social, els xuetes comencen a superar el trauma de la marginació des del moment en què s'instaura el sistema liberal a Espanya. El constitucionalisme liberal afavorí la integració, millorà la transversalitat social i permeté l'alliberament del guetto. A partir de 1812 i fins a l'actualitat, els xuetes han participat activament en la vida política, i n'han destacat, sobretot, aquells que des de l'inici optaren per afavorir, amb llur patrimoni i compromís, el liberalisme polític i econòmic. És més, en aquest sentit es pot afirmar que el sistema de llibertats, de reconeixement dels drets individuals i col·lectius, alleugerà els xuetes del jou de la marginació social secular. Ben aviat, a més, es posà en evidència

que ser xueta no era sinònim de liberal; perquè de xuetes n'hi havia de totes les ideologies polítiques; n'hi destacaren en totes les organitzacions cíviques i econòmiques; i camparen relativament bé en aquella societat liberalitzada. No obstant, el caràcter elitista i estamentalista del liberalisme del vuit-cents serví, en bona part, per perpetuar valors tradicionals i desigualtats seculars.

De quan els poders establerts es resistien a admetre la igualtat social. Tanmateix, les controvèrsies i els debats que se suscitarren arran de la publicació de diverses obres de caràcter reivindicatiu de la causa xueta, sobretot des de mitjan segle XIX, esdevingueren una fita important per posar de manifest que el problema no estava superat entre els principals estaments de la societat mallorquina. Era en aquells àmbits de perpetuació de l'estamentalisme preliberal on també es reproduïen les principals tesis tradicionals antixuetes. D'aquests estaments, per ventura l'Església en fou el més persistent i el més resistent a evolucionar. Aquella Església que havia justificat el Tribunal del Sant Ofici durant segles difícilment tenia capacitat per canviar el rumb amb facilitat. A partir de 1868 es produí, a més, un procés accelerat de l'Església cada cop més favorable a l'ordre, la disciplina, la tradició, menys respectuosa i més desconfiada amb les llibertats. A mesura que el segle avançava disminuïa aritmèticament el nombre de catòlics liberals i augmentava el de sostenidors del tradicionalisme. Els xuetes podien optar a l'estat eclesiàstic, però els era gairebé impossible accedir als àmbits de poder en l'estructura eclesiàstica. Aparentment, eren iguals en gairebé tot, però la pròpia estructura secular de l'Església actuava subliminàriament i eficaç per impedir que un xueta ostentàs un càrrec de responsabilitat. La tragèdia personal de Josep Tarongí n'és una mostra. Fins i tot els ordes i congregacions religiosos, aparentment més receptius i propers a les capes populars, només accidentalment admetieren xuetes a les seves files.

De quan la història assoleix un valor terapèutic i afecta el present i el futur d'una societat. A partir dels anys seixanta del segle XX es produí un procés de transformació profund en la societat illenca. Un procés de canvi suficientment sòlid com per afectar i fer trontollar els esquemes i les jàceres on es fonamentava l'univers simbòlic dels mallorquins. Francesc Riera dedica la darrera part del seu llibre precisament a l'últim

Francesc Riera i Pere Fullana durant la presentació del llibre del primer a l'Espai Mallorca de Barcelona (5 de febrer de 2004)

gran debat sobre la causa xueta a Mallorca, arran de la publicació de *Els descendents dels jueus conversos de Mallorca. Quatre mots de la veritat* (1966), de Miquel Forteza. La descripció minuciosa, detallada i exhaustiva de la confrontació periodística d'aquella conjuntura, com a conseqüència de l'edició de l'obra de Forteza, planteja uns temes i uns elements de reflexió sobre els quals i amb els quals val la pena continuar incidint.

Allò que s'observa, en primer lloc, és que la història afecta el present. El passat i la seva interpretació no són elements fossilitzats, sinó referents vius de present. Elements que afecten directament les nafres d'una societat i les imatges en les quals aquesta societat es representa o s'identifica.

En segon lloc, allò que afecta, transforma, construeix i és terapèutic i taumatúrgic per una societat és la pròpia capacitat d'observar el passat en la seva complexitat. Un determinat discurs històric –com ara la història dels xuetes, pot continuar escandalitzant o provocant si només s'interpreta en clau individual; en canvi si s'observa en clau col·lectiva esdevé gairebé sempre un referent constructiu, crític, positiu i provoca una crisi de creixement, encara que vagi acompanyat d'elements dolorosos.

En aquest sentit, la historiografia sobre la problemàtica xueta, des de Braunstein fins a Francesc Riera, passant per Llorenç Pérez, Josep Melià, Baltasar Porcel, Enric Porqueres i Lleonard Muntaner, entre alguns altres, ha servit per normalitzar i enfocar una temàtica amb claredat, llibertat i rigor. D'aquesta manera, la història ha contribuït a crear ponts de diàleg i a fer una societat més madura, més tolerant i més cívica. La realitat social i política de les Illes Balears, malgrat l'aparent clima de tolerància i llibertat, és més aviat preocupant, precisament perquè es recuperen actituds i tics d'intolerància i de criminalització populista destinats a desacreditar, intencionadament, alguns historiadors de prestigi. Josep Massot i Muntaner n'és una de les seves bèsties negres, dels criminalitzadors s'entén. Però d'això en parlarem un altre dia.

Francesc Riera ens ha mostrat, des de la talaia de la problemàtica xueta, un poc més i millor allò que som com a poble, sense ocultar aquelles etapes ni actituds del passat marcades per la intolerància, la marginació i la tragèdia.

* Historiador

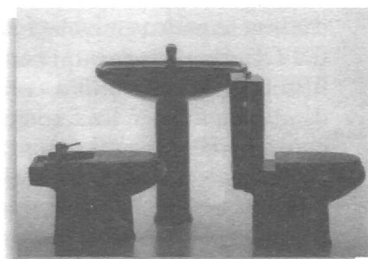
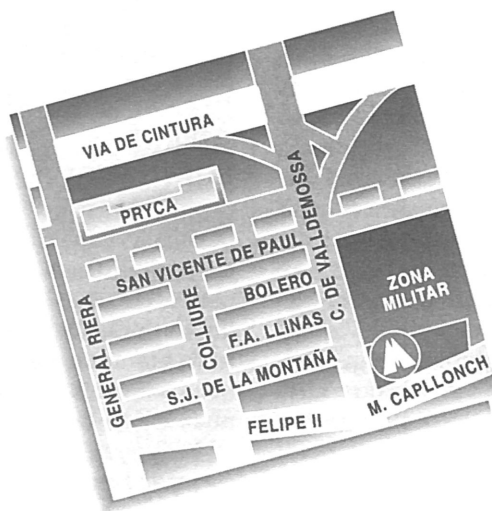
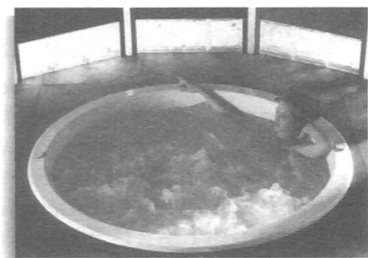
BANYS, TRESPOLS I REVESTIMENTS

CALEFACCIÓ, AIRE CONDICIONAT...

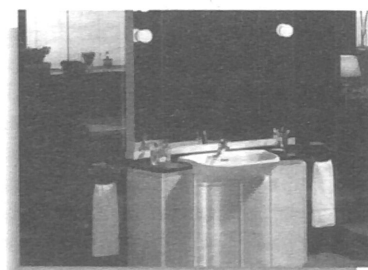

TOT

de Massanella

Roca

MASSANELLA S.A.

Ctra. de Valldemossa, 44 • Tel: 971 75 03 45 • Palma

El Missal mallorquí de 1506

Gabriel Seguí i Trobat, MSSCC*

Començaré la meua dissertació inaugural d'aquest nou curs acadèmic fent un exercici d'agraïments. En primer lloc, al Centre d'Estudis Teològics i a l'Institut Superior de Ciències Religioses que, a través del seu Director, Mn. Teodor Suau, han tingut l'amabilitat de fer-me aquest honorós encàrrec i que han col·laborat a fer possible l'edició de la meua tesi doctoral¹. En segon lloc, a tots els meus antics professors, molts dels quals són avui companys meus de claustre. Sense l'acurada formació que em donaren, avui no tindria el grau de Doctor. Em permetreu un agraïment molt especial a Mn. Pere-Joan Llabrés i a Mn. Gabriel Ramis, perquè la meua formació litúrgica posterior és deutora, en bona part, de la que vaig rebre d'ells, que em feren tastar la bellesa i la profunditat de la celebració eclesial. No vull deixar fora d'aquest reconeixement la meua família, la congregació de Missioners dels Sagrats Cors, els patrocinadors de la impressió del meu treball i l'Institut Superior de Litúrgia de Barcelona, integrat en la Facultat de Teologia de Catalunya.

Vos presentaré el *Missal mallorquí* de 1506, perquè estic personalment convençut de la importància del coneixement de la història litúrgica d'una porció del poble de Déu, per poder aplicar-hi com cal qualsevol reforma litúrgica. Del MM, en destacaré sobretot la relació entre litúrgia i pietat, i els aspectes pastorals.

CARACTERÍSTIQUES I IMPORTÀNCIA DEL MISSAL MALLORQUÍ

El *Missale secundum usum alme maioricensis ecclesie* és una joia bibliogràfica, artística, litúrgica i pastoral de l'Església de Mallorca i de la nostra tradició cultural. Normalment, se'l coneix amb el nom més abreujat de *Missal mallorquí* [MM].

El MM és l'únic missal imprès de la diòcesi de Mallorca i n'és el més

antic que conservam complet. En foren impulsors el bisbe Antonio de Rojas i el Capítol de la catedralici i fou preparat segurament pels beneficiats de la Seu, entre els quals hi devia haver el famós liturgista Mn. Joan Font, àlies "Roig". S'acabà d'imprimir, als obradors dels Giunta de Venècia, el 16 de setembre de 1506, encara que el primer contracte d'edició que coneixem és d'abril de 1499. Hi intervingueren el llibreter Jaume d'Hirdis, natural d'Alessandria (nord d'Itàlia), i l'impressor Joan Eimeric, d'origen alemany. Se n'estamparen almenys 200 exemplars, entre els impresos en paper de fil i en vitel·la, o pergami fi, un nombre que estava dins els barems habituals d'aleshores, que eren entre 200 i 500, segons les diòcesis².

El MM està íntegrament en llatí, excepte algunes paraules catalanes en els títols d'alguns formularis³, fou imprès *in folio* i té 272 folis, amb el text a dues columnes de 36 línies, en lletra gòtica rodona, a dues tintes, negra i vermella. Hem de destacar-hi els nombrosos gravats, d'un grau molt notable d'execució, i les partitures en tetragrama.

Aquest missal s'ha d'emmarcar en el context de la tradició litúrgica mallorquina medieval, que comença després de la conquesta catalana de Mallorca el 1229 i s'estén fins al s. XVI. Les arrels d'aquesta tradició autòctona és la producció litúrgica importada de Catalunya i els seus principals fruits són els missals manuscrits, que desconeixem, dos breviaris i un diürnal impresos, i les quatre consuetes catedralícies. A partir de l'adopció dels llibres litúrgics posttridentins a la diòcesi de Mallorca, pràcticament s'hi estronca la producció litúrgica pròpia. També s'ha de destacar que és evident, al MM, l'empremta de la litúrgia celebrada a la Seu de Mallorca com a església mare de la diòcesi.

Crec que els recercadors agrairan que hagi establert amb més exactitud el nombre d'exemplars del MM loca-

litzats fins ara, aportant-hi les dades mínimes de tota catalogació bibliogràfica i afegint-hi dos exemplars més a la darrera llista que en va fer Mn. Pere-Joan Llabrés. En total, en surten 10 exemplars, entre sencers i incomplets, la major part conservats a Mallorca, més dos bifolis solts. No és gaire habitual trobar tants d'exemplars de llibres litúrgics d'aquesta època; menys encara en l'estat relativament satisfactori de conservació de la gran majoria d'exemplars del nostre. Això contrasta, però, amb la poca documentació arxivística que he aconseguit arregar sobre el procés d'edició del missal.

No estam en condicions de contrastar fins a quin grau el MM coincideix amb els seus antecedents manuscrits. Podem sospitar que els seus compiladors varen fer una certa tasca de depuració de textos i d'ordenació de rúbriques, celebracions i formularis. En tot cas, sí que sembla que hi afegiren nous formularis, per l'indici de la portada del missal: "Cum multis missis nuper additis".

El MM és un missal plenari, de tradició majoritàriament romana, que prové del culte catedralici, adaptat a la celebració de les parròquies i esglésies. Caldria matisar que és un missal diocesà, no privat, justament perquè el bisbe i el capítol catedralici prengueren missions en la seva ordenació i publicació. No sabem fins a quin punt els missals manuscrits anteriors exhibien aquesta "oficialitat". De tota manera, el que és cert es que el MM demostra clarament el protagonisme del capítol catedralici en l'ordenació de la litúrgia diocesana.

Convé destacar també que el MM és un missal típicament tardomedieval, per la inserció dels formularis votius i per les memòries de sants que registra. S'ha d'advertir igualment que no hi trobam textos per a la celebració dels altres sacraments, excepte el matrimoni, ni tampoc elements del *Benedictional*, tret de les oracions del dia de sant Blai i santa Àgueda.

La vigència del MM fou relativament curta, perquè fou substituït l'advent de 1572 pel MR de 1570, l'anomenat "de Pius Vè.". Ara bé, el pes de la tradició que representava va fer que, fins ben al final del s. XVI, els bisbes haguessin d'insistir en el canvi de missal. Sobretot, això val per a l'abolició de misses tan populars com les de sant Amador, que encara apareixen constantment a les deixes testamentàries després del canvi de

missal. No es pot tampoc ignorar la influència de les il·lustracions del missal en la iconografia religiosa mallorquina del cinc-cents.

Tanmateix, poden plantejar-se les següents qüestions: ¿Val la pena estudiar el MM si, de fet, el 80% de la seva eucologia prové dels sacramentaris romans? Aquest estudi, és un simple exercici d'erudició o se'n pot treure un profit pastoral?

Crec que sí, que ho paga investigar el MM, per aquestes raons:

a) Demostra la tradició romana de la litúrgia inculturada a Mallorca i la seva connexió amb l'eucologia catalana. En efecte, l'estudi de les fonts del MM demostra que els liturgistes mallorquins de l'Edat Mitjana, els del s. XVI inclosos, coneixien bé els textos del Principat i els assumien sense complexos, per bé que els modificassin amb llibertat.

b) Mostra també la lenta configuració i l'extensió d'una determinada mentalitat teològica i pastoral, la medieval, que s'expressa sobretot en les misses votives i en el santoral.

c) Tenim dret a saber com celebraven els nostres avantpassats. Aquesta, és una pregunta legítima, que no neix de la simple curiositat, sinó de la necessitat de conèixer les pròpies arrels. En realitat, es tracta d'una pregunta teològica bàsica: Com s'ha encarnat la litúrgia a Mallorca, prenent el "color de la terra"?

d) Les fórmules eucològiques, el parentiu de les quals no he sabut identificar, són una prova de la creativitat litúrgica d'aleshores i de l'atenció a les necessitats quotidianes de l'Església local. Endemés, la seva inserció en el conjunt de la tradició romana majoritària, palesa a les clares que la *universalitat* de la litúrgia no s'ha d'entendre estrictament com una *uniformitat servil*. Vull dir que, l'Església mallorquina que emprava el Missal de 1506, no era menys universal que la que adoptà el missal de Pius Vè., l'advent de 1572.

e) Quan avui enfrontam el problema de la relació entre litúrgia i pietat popular⁴, és del tot imprescindible tenir un coneixement lúcid de la història. De fet, els pastors hem perdut molt de temps lluitant contra molins de vent, intentant avortar pràctiques devocionals, pel fet d'ignorar-ne les arrels i els condicionaments històrics en què sorgiren. L'estudi del MM ens desvetla les opcions pastorals de l'Església mallorquina d'aleshores, i mostra l'origen i la pro-

funditat dels plantejaments del poble mallorquí d'avui respecte de l'expressió de la seva fe. Nosaltres no hem inventat la pastoral evangelitzadora.

Dit això, convé que aclaresqui que l'objectiu principal de la meua investigació ha estat l'eucologia del MM i les seves fonts documentals. Endemés, essent el MM l'únic missal imprès per la diòcesi de Mallorca, esdevé un testimoni excepcional de la tradició litúrgica pròpia. Just aquesta circumstància acreix la seva importància i justifica el seu estudi. Per aquest mateix motiu, he insistit tant de relleu en la comparació amb els sacramentaris i missals catalans, donada la seva clara vinculació amb la litúrgia del Principat.

METODOLOGIA DE L'EDICIÓ

Per fer l'edició del missal, he optat per la metodologia més corrent en aquest tipus de literatura especialitzada: un estudi preliminar seguit per la transcripció parcial del text, perquè la majoria de les oracions han estat ja publicades. Cadascuna d'aquestes peces han estat numerades per a facilitar el seu maneig. He posat, doncs, l'accent en el text en si, que és, al capdavant, el més important i perdurable. L'acurada transcripció de les rúbriques també és una font d'enriquiment per als estudiosos, perquè revela els interessos i les opcions celebratives dels redactors del missal.

Pel que fa a les fonts de l'eucologia del MM, he assajat una revisió sistemàtica dels principals monuments litúrgics romans, hispànics i catalans del Principat, en recerca de connexions. No hi he deixat de banda els textos mallorquins anteriors, o més o menys contemporanis, sobretot les consuetes, que en són els més importants. Les fonts apareixen ordenades per blocs, alfabèticament, no cronològica. Distingesc també les fonts editades de les que són manuscrites, donant relleu a les primeres, perquè el MM és un imprès.

Vull fer notar que hi ha dos manuscrits immediatament posteriors al MM, *Lluc2* (1513) i *Maioricen2* (1516) que, en el nostre cas, es poden considerar fonts. Són inclosos com a tals a l'edició, perquè encara han d'esser espigolats amb una major profunditat, per saber amb exactitud el seu grau de concordança amb el MM. Aquesta nova investigació, que ençaré ben aviat, ens ajudarà a desvetlar

la que podríem anomenar *font Q* dels tres documents. Així, tindrem una més clara percepció dels usos litúrgics medievals mallorquins. Dissortadament, la pràctica desaparició dels missals manuscrits anteriors ens obliga a primfilar aquests estudis de litúrgia comparada.

D'altra banda, ja advertesc als críters de l'edició, que he transcrit sencers els textos que semblen originals del MM, perquè no n'he sabut trobar les fons, i també les fórmules que sols he localitzat a manuscrits sense publicar, o bé a edicions que són males de trobar. Dels textos ja coneguts, només n'indic el començament, com és costum.

En el capítol V de l'estudi preliminar, les fonts són interrelacionades i comentades amb notes referides a la pietat popular, als usos litúrgics i a la iconografia, amb acompanyament de bibliografia especialitzada sobre aquests temes.

Per consell del director de la tesi, el Dr. Joan Bellavista, he triat el MR venecià de 1497 com el principal text imprès de referència de l'eucologia del MM. L'exemplar d'aquest missal que he estudiat, correspon a l'edició que féu servir el cardenal Sirleto per enllestir el MR de 1570. Les correccions i les supressions que hi va fer, són d'un gran interès per a nosaltres, perquè mostren el canvi de mentalitat humanista respecte de la medieval en la qual s'insereix de ple el MM. Les referències al MR de Pius Vè. són complementàries i es limiten als textos no eucològics dels formularis. Per això, les he incorporades en forma de notes a peu de plana.

La bibliografia de suport vol oferir un panorama dels aspectes que he tingut en compte per situar amb més rigor el text del MM en el seu context historicocultural i litúrgic. M'ha interessat molt la relació amb la iconografia, l'estudi de la qual experimenta actualment una gran florida a Mallorca, en particular la retaulística.

Els cinc quadres comparatius que present al final de l'estudi preliminar, són un modest assaig de litúrgia comparada. En els tres primers, el MM apareix en el context dels principals monuments litúrgics romans i catalans, i se n'aprecia la coherència amb la tradició. També hi veureu l'aparició progressiva dels nous accents de la religiositat popular, reflectits en les misses votives i en el santoral.

Els quadres 4 i 5, dedicats al santoral, donen idea de com el MM està relacionat amb el culte de la Seu de

Mallorca i amb la pietat popular mallorquina medieval. El seu bescanvi pel MR de 1570 va afluir aquests lligams.

CONTINGUT

Estructura del missal

Pel que fa a l'organització del missal, trobam el temporal separat del santoral, de conformitat amb la tradició gregoriana. L'ordinari de la missa està encastat entre aquestes dues seccions. El bloc principal està dins el formulari de la vigília pasqual, com s'esdevé en molts de missals contemporanis al nostre. De l'ordinari, voldria destacar-ne tres notes:

a) El Glòria de la Mare de Déu, que no fou inclòs al MR de 1570, a pesar de la seva popularitat a l'Edat Mitjana. És un exemple del que diuen "textos farcits", és a dir, amb afegitons o interpolacions [n. 1504]. Vegeu-ne un fragment:

"Senyor, Fill unigènit, Jesucrist,
[Esperit i Protector dels orfes]
Senyor Déu, Anyell de Déu, Fill del Pare
[Primogènit de la Verge Mare de Déu]".

b) Les oracions per a després del *parenostre*, moltes de les quals són d'origen desconegut. Per exemple, l'oració referida a sant Sebastià [n. 1583]:

"Déu omnipotent i etern que, pels mèrits del gloriosíssim màrtir vostre sant Sebastià, allunyàreu dels homes una gran pesta mortífera en forma d'epidèmia, escoltau les nostres súpliques perquè, els qui per allunyar una malaltia semblant, acudeixen a vós, siguin alliberats d'aquest perill"⁵.

En canvi, no hi ha cap al·lusió a les pregàries dominicals de la missa major, prescrites pel Ritual de 1516:

c) Les fórmules oracionals són gairebé totes conegudes, llevat de dues. Una d'aquestes és l'oració de recanvi usada abans de la comunió [n. 1567], que és una mica distinta de l'oració del Missal romà de 1570:

"Senyor Jesucrist, no som digne que entreu a ca meva, però sigueu-me propici, a mi, pecador, per la recepció del vostre Cos i de la vostra Sang, perquè no els rebi per al judici i la condemna, sinó per a salvació i remei de la meva ànima"⁶.

En aquestes fórmules en general és també notable la coincidència amb els textos del Principat.

Les misses votives estan cap al final del missal, mesclades les unes amb les altres, potser en l'orde de la seva incorporació a la litúrgia diocesana. Com a exemples, hi ha les misses del Nom de Jesús, de la corona del Senyor, de la llança i els claus, de les llagues, de la passió del Senyor, dels dolors i dels goigs de la Mare de Déu⁷, i la molt curiosa de sant Josep quan volia engegar, d'amagat, la Mare de Déu.

Aquests formularis són una mostra de l'evolució de la religiositat popular i són gairebé els més tardans del missal. La comparació del MM amb els textos catalans que hem estudiat (per exemple, el missal incunabile vigatà de 1496), mostra que hi ha misses usades a Mallorca que no trobam al Principat. Segurament, això està en relació amb les relíquies venerades a la Seu de Mallorca. Sigui pel motiu que sigui, el llistat de misses votives del MM és un indicatiu d'una de les principals línies pastorals de l'Església medieval mallorquina: l'evangelització a través del foment de les devocions populars. És una nota que comparteix amb la resta de l'Església europea d'aleshores.

L'eucologia

L'eucologia del MM és majoritàriament de tradició romana i francoromana. En això concorda amb el MR venecià de 1497 en un alt percentatge de fórmules. És un fenomen generalitzat en els textos litúrgics de l'època. En el cas concret de les terres de parla catalana, l'extensió de la litúrgia romana no sols té la causa en el prestigi dels sacramentaris romans, pel fet de procedir de la ciutat que és "caput mundi". Indubtablement, hi influí. Però el MM és més aviat un testimoni llunyà de la fèrria reforma carolina del s. IX, que esbaldregà l'antiga litúrgia hispànica tarraconense, i que precedí la de Gregori VII. Per aquest motiu, al MM, només trobam vestigis hispànics, provinents de Catalunya, a algunes memòries de sants (Leocàdia, expectació del part), en unes poques oracions i al ritual del matrimoni. Per exemple, en aquest ritual, hi ha el ritu d'entrega de les arres, com al ritual mallorquí de 1516, que també trobam a molts de rituals de la Tarraconense.

Els textos desconeguts

El MM és més un recull i una selecció de textos de diverses procedèn-

cies, que no una obra original i ambiciosa de creació litúrgica. Simplement, els seus redactors pretenien oferir un text unificat i segur per a les celebracions diocesanes. No és cosa poc meritòria, perquè implica una certa tasca d'inculturació de la litúrgia.

No obstant això, hi trobam un nombre relativament alt de textos que, en principi, són de procedència desconeguda, encara que una munió d'aquests textos duen el segell estilístic de les fórmules litúrgiques romanes. Per ventura, la majoria són de creació autòctona, perquè hi trobam els sants més populars de l'Edat Mitjana mallorquina, com les santes Apollònia i Praxedis, els sants Roc i Onofre, o la festa de l'Àngel custodi de la pàtria, de tradició ben catalana. Voldria destacar dos textos d'una gran popularitat, les benediccions de fruits en els dies de sant Blai [nn. 1782-1784] i de santa Àgueda [n. 1792]. Aquí tenim el de santa Àgueda, que és molt més breu:

"Senyor Jesucrist, Fill del Déu viu, que sou el pa viu baixat del cel, beneïu i santificau aquests pans, aquests fruits, aquests ciris, l'aigua, el vi i l'oli aportats aquí en honor de santa Àgueda, verge i màrtir vostra, perquè pertot arreu on siguin posats contra el foc destructor enviat al braç, al punt el foc desaparegui i s'extinguesqui totalment".

El santoral

El santoral del MM s'adiu generalment amb el dels calendaris litúrgics mallorquins i catalans conservats, amb algunes excepcions, com ho podeu veure als quadres comparatius.

Si bé és veritat que la majoria de memòries són de la tradició romana, el MM conserva restes dels santorals hispànic i de la litúrgia narbonesa, passats pel sedàs dels missals catalans, que estaven a la base dels missals medievals mallorquins manuscrits. Per aquest motiu, quan l'eucologia del MM s'aparta dels sacramentaris romans, la coincidència amb els textos del Principat és aclaparadora. Aquest fet demostra que hi havia una fluïda comunicació entre Mallorca i el continent, per evidents motius de germanor política, cultural i lingüística, i per intercanvis comercials.

Pel que fa a la pròpia tradició mallorquina, s'ha de destacar, en primer lloc, l'estreta vinculació entre el santoral del MM amb la llista de relí-

quies, altars i capelles de la Seu de Mallorca. En segon lloc, l'estranya absència de les memòries dels grans herois mallorquins medievals, Cabrit i Bassa, o Ramon Llull, que justament tenien un culte popularíssim a la Seu i arreu de Mallorca. Fins i tot, tenien ofici al Breviari diocesà publicat el mateix any que el nostre missal.

És molt significatiu que la major part dels textos inconeguts correspongui al santoral i a la secció de misses votives. Demostra que el MM reflecteix les grans preocupacions quotidianes de l'home medieval illenc. Una litúrgia inculturada no persegueix res pus. No ens fixam, en aquest moment, en l'ortodòxia ni l'oportunitat dels textos litúrgics autòctons que el MR de 1570 va abrogar; allò que ens n'importa és la tipologia. En efecte, bona part dels formularis i oracions no localitzats es refereixen als sants més anomenats com a protectors contra les circumstàncies adverses del camp (Èutrix, Blai, Bàrbara), de la salut (Roc, Antoni, Sebastià) o dels desplaçaments (Cristòfol, sants Reis). D'altres són models preclars de vida cristiana (Bernat, Nofre), o també advocats privilegiats del Regne (Àngel custodi, Pràxedis). No hi falten els qui són honorats per les seves relíquies (Maria Egipcíaca) o per la seva fama en altres indrets (Eulàlia, Lluís de Tolosa).

Integració de la religiositat popular

La secció de misses votives, les oracions per a diverses necessitats i algunes benediccions (Blai i Àgueda) són un testimoni del grau que la religiositat del poble entrà en la celebració litúrgica. S'ha de dir que també les classes ilustrades també participaven, en gran mesura, de la mateixa mentalitat. Aquest fet és incompreensible, si es fa abstracció de la duresa —de vegades extrema— de la vida ordinària de la gent. Així, l'ànsia de salvació, connatural al missatge cristià, arriba al paroxisme a l'Edat Mitjana, i pràcticament s'identifica amb la simple necessitat de supervivència.

Des d'aquesta perspectiva, cobren sentit la interpretació unilateral de l'eucaristia com a memòria de la passió i mort del Senyor, la intensa percepció de la Providència divina, la devoció als sants protectors i a la Mare de Déu, acompanyada per la caça de relíquies, i la consciència de la mort omnipresent. Tot això respon a experiències existencials, no a simples opcions teòriques. Val a dir que, les línies mestres d'aquest univers simbo-

licoreligiós, no han desaparegut encara del tot de l'experiència creient del poble cristià.

CONSEQÜÈNCIES DEL CANVI DE MISSAL

El P. Gaspar Munar, des d'un punt de vista universalista i proromà, minimitza les conseqüències del canvi de missal:

“En él se encontraban sin duda elementos muy dignos de aprecio, ritos y costumbres que amaba en gran manera nuestro pueblo. Mas tampoco le faltaban ciertas inconveniencias. Nuestro Obispo y Capítulo, con mayor docilidad a la Sede Romana que otras Iglesias de España, tomó la resolución de adoptar el nuevo Breviario y Misal reformados por S. Pío V, renunciando para siempre a aquella liturgia privativa. Nada perdimos por ello. Contribuimos entonces a que toda la Iglesia latina glorificara a una sola voz y con una ortodoxia más pura al Dios y Padre de nuestro Señor Jesucristo”⁸.

En realitat, des d'un punt de vista litúrgic i pastoral, l'adopció del missal romà tingué conseqüències importants:

a) Significa la culminació, a Mallorca, de les reformes carolina del s. IX i de la gregoriana del s. XI, que destruïren les litúrgies occidentals no romanes, i és també un símptoma de la progressiva romanització i centralització de l'Església llatina, que va arribar a una de les seves crestes més altes en la reacció catòlica enfront de la Reforma.

b) Trencà la secular vinculació entre l'Església de Mallorca i la del Principat pel que fa als usos litúrgics, tot i que l'Església illenca adaptava els manlleus segons la pròpia realitat i que el Capítol de la Seu legislava en matèria litúrgica amb criteris autònoms.

c) Obscurí la figura del Bisbe com a regulador del culte diocesà, un caire del ministeri episcopal feliçment recuperat, encara que amb timidesa, pel concili Vaticà II (SC 41).

d) Aprofundí el distanciament entre la celebració litúrgica i el sentiment religiós popular, per la supressió de sants i de formularis de missa molt estesos. Certament, fou positiva la supressió de molts d'abusos que calien remei, particularment pel que fa a les misses de difunts, però s'hi

emprà una metodologia pastoral inadequada, en la qual es percep la mentalitat depuradora d'encuny humanista.

e) Els rituals de sagraments esdevingueren, en part, el refugi de la pietat popular i dels usos litúrgics propis, però per poc temps. Això es pot comprovar comparant els rituals del bisbe Vic i Manrique de 1601 amb el de l'arquebisbe-bisbe Miralles de 1936, on s'han perdut moltes de tradicions mallorquines.

f) Moltes misses de difunts tacades de superstició continuaren celebrant-se, ara ja sense control, a pesar de les disposicions episcopals i sinodals en contra, com és el cas de les misses gregorianes. En tenim constància pels llegats testamentaris.

CONCLUSIONS

1. L'Església de Mallorca té una rica tradició de producció litúrgica, que arrela en la tradició francoromana i en la litúrgia hispànica a través de la tradició litúrgica del Principat. Malgrat tot, el que configura definitivament el MM són les necessitats pastorals detectades pel bisbe i el capítol catedralici, que regulen la litúrgia diocesana.

2. El MM és una mostra de com pot conjugar-se la comunió amb l'Església romana a través de l'adopció de bona part de la seva tradició euclògica i ritual amb una inculturació de la litúrgia que tengui en compte la religiositat popular. Això no significa que fos un intent plenament reeixit, però la metodologia pastoral conserva la seva validesa.

3. El santoral del MM mostra la doble importància dels sants en la vida pastoral de l'Església com a models de vida cristiana i protectors davant les peripècies de l'existència quotidiana. Certament, no faltaven abusos ni brots de superstició, però davall el culte dels sants hi havia una fonda i intuïtiva percepció del Déu Pare provident de la Sagrada Escriptura. Per aquest motiu, quan feim una lectura crítica de la religiositat del poble, s'imposa una atenta i fina mirada antropològica i psicològica, i també una franca actitud de comprensió de les dures circumstàncies vitals que ha patit sovint el poble cristià.

4. El MM és molt més que un simple ordenament de textos litúrgics, seguint la tradició, per a la celebració de l'any litúrgic, pertanyent a una

època passada de l'Església de Mallorca. És, sobretot, un testimoni de la identitat del poble creient mallorquí i una penyora de les seves arrels culturals. També és un lligam més de les generacions actuals amb els cristians que, a principis del s. XIII, replantaren la fe salvadora en Jesucrist en el "Regne enmig del mar" i ens aportaren "lo pus bell catalanes del món". Per la gràcia de l'Esperit Divinal, com diria Mestre Ramon, ells i nosaltres confessam la mateixa fe en la Trinitat indivisa.

¹ Gabriel Seguí i Trobat, *El Missal mallorquí de 1506. Estudi i edició segons l'exemplar de la Biblioteca Bartomeu March*. Facultat de Teologia de Catalunya-Centre d'Estudis Teològics de Mallorca. Edicions de la Facultat de Teologia de Catalunya (Col·lectània sant Pacià n. 79). Barcelona 2003.

² Cfr. a. odrizola, *Catálogo de libros litúrgicos, españoles y portugueses, impresos en los siglos XV y XVI*. Pontevedra 1996, pp. 39-40.

³ *Misse ut fertur ordinata per dominum Papam Clementem [...]* et dicuntur vulgariter de mossèn Nagrel [§ 516]; *Misse vulgariter dicte de la seruenta* [§ 518].

⁴ Cfr. congregació per al culte i la disciplina dels sagraments, *Directori sobre pietat popular i litúrgia. Principis i orientacions* (17 de desembre de 2001). Traducció catalana de "Documents d'Església", n. 794 (15 d'octubre de 2002), pp. 549-574 i 576; i nn. 795-796 (1 i 15 de novembre de 2002), pp. 577-637. Vegeu també el número 256 de "Phase" (juliol-agost de 2003), dedicat a aquest tema.

⁵ En canvi, a l'actual missa de sant Sebastià, patró de Palma, no hi ha cap referència a l'alliberament de la pesta. Vegeu-ne, per exemple, l'oració col·lecta: "Oh Déu, que cada any ens feis celebrar gojosament la solemnitat del nostre patró, sant Sebastià, concediu la gràcia a tots els feels d'aquesta Ciutat de Mallorca de proclamar amb el cor i la vida la fe que ell confessà en el seu martiri".

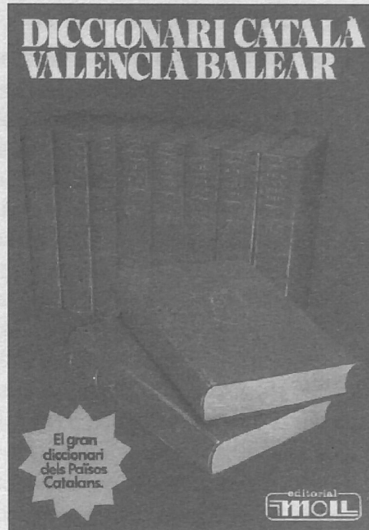
⁶ En el Ritual de 1516 hi ha aquest altre bell text en català: "Jesucrist, Fill de Déu viu, Fill de la Verge Maria, qui per mi peccador as pres cruel mort, aporta la mia ànima a saluació. Senyor, jo no só digne que tu entres dins lo meu cubert: emperò, Senyor, sia dita la tua paraula i serà feta sana i salua la mia ànima" (f. 48).

⁷ Cfr. p. llabrés, *Els goigs de la Mare de Déu en el Missal mallorquí de 1506*. Mallorca 1992.

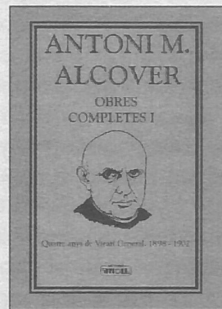
⁸ G. Munar, *El Misal según el uso de la Santa Iglesia de Mallorca. Impreso en Venecia año 1506*. Palma de Mallorca 1962, p. 41.

* Director de la Biblioteca Diocesana de Mallorca. Lliçó inaugural del curs acadèmic 2003-2004. 2 d'octubre de 2003 del Centre d'Estudis Teològics de Mallorca / Institut Superior de Ciències Religioses.

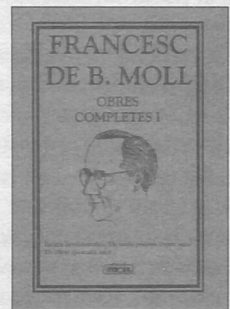
editorial **MOLL**

Diccionari Català-Valencià-Balear (10 vols.)
Antoni M. Alcover
Francesc de B. Moll Casanovas
9.860 pàgines.
Format: 27 x 18 cm.
Enquadernat en guaflex.

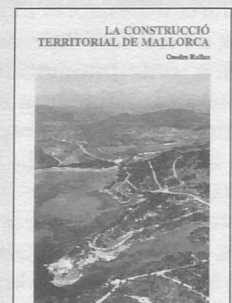
Obres Completes d'Antoni M. Alcover
volum I.
Quatre anys de vicari general (1898-1902)

Obres Completes de Francesc de B. Moll
volum I.
Escrits autobiogràfics.
Els meus primers trenta anys.
Els altres quaranta anys.

Eivissa fascinant
Josep Vilanova i Carme Marqués

La construcció territorial de Mallorca
Onofre Rullan
Salamanca

Can Valero, 25 - 07011 Palma de Mallorca
(Polígon Industrial Can Valero)

Tel. 971 72 41 76 - Fax: 971 72 62 52

E-mail: info@editorialmoll.es • <http://www.editorialmoll.es>

Entre *Lletra* i papallones

Miquel Bezares

info@miquelbezares.com

Em situa la imaginació en un escenari d'impressions. Les que devien sentir-se, posem per cas, a l'antiga biblioteca d'Alexandria. Una immensitat bibliogràfica que de ben segur havia de commoure el visitant erudit i, si en fou mai el cas, també el llec. Hi ha potser avui alguns llocs reals que poden causar similars sensacions, i no serà aquí que en farem cartografia. El propòsit d'aquest espai en una nova etapa de la capçalera que us acompanya és la invitació a navegar per alguns dels racons d'aquesta biblioteca inexistent que és la Xarxa. Hi ha, en la intenció d'oferir adreces que menin al contacte amb la paraula, sobretot, un desig de realitat; la cobdícia de paraules reals i agitadores. La proposta no és l'itinerari, sinó el camí. No l'adreça, sinó l'habitatge. De vegades, l'arquitectura d'una fastuosa decadència. D'altres, una casa humil, però nostra.

Hi ha en llengua catalana a Internet alguns llocs imprescindibles per al lector virtual, i entre aquests ocupa un lloc preferent *Lletra*. La proposta, que es troba entre el portal i el web amb continguts propis, fou creada ara fa ja més de tres anys per la Universitat Oberta de Catalunya, compta (de moment) amb el suport de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears i, sota la coordinació de Jaume Subirana, es presenta amb l'objectiu, ambició i suggestiu, d'esdevenir l'espai virtual, el lloc a Internet, de la literatura catalana.

En les intencions dels seus productors, i com s'escau al seu caràcter virtual, hi ha d'una banda la creació d'un espai que generi un hipertext viu i obert, una vitalitat d'enllaços a d'altres pàgines i a d'altres llocs. En aquest sentit sens dubte el propòsit

és acomplert, i des del seu índex pot accedir-se a la més variada selecció de recursos literaris relacionats amb la nostra literatura que té al seu abast l'internauta.

No només és aquest, però, l'interès del lloc. *Lletra*, a més, ha generat ja un bon grapat de llocs de literatura i sobre literatura catalana ben ressenyables. S'hi ofereixen continguts distribuïts en diverses seccions: els noms propis d'una extensa nòmina d'autors; enllaços a pàgines sobre algunes obres catalanes, o invitacions als diversos tastos de textos; informació sobre períodes i gèneres, sobre editorials i revistes literàries catalanes; referències als premis més importants del nostre àmbit, i un llarg etcètera de racons plens de propostes, sobre algunes de les quals parlaré detingudament en aproximacions futures, en els mesos vinents.

No es pot dubtar, per tant, a l'hora de considerar *Lletra* la més completa enciclopèdia literària catalana existent avui a Internet. L'atracció, però, de la Xarxa és també la seva capacitat d'esdevenir teranyina, encara que de vegades es corri el perill de confondre la papallona amb la mosca. Qualsevol hi té l'accés. L'accés per llegir-hi i l'accés per publicar-hi, sense l'exigència i el judici d'un editor (condició aquesta, tanmateix, que no sempre garanteix l'encert). Al capdavant, però, aquest és un risc per al qui desconfia, no per al qui cerca sense prejudicis. Per això trobaran aquí també el seu lloc algunes de les aportacions més humils, algunes discretes curiositats literàries que provoquen sorpresa i somris, si no una simple i clara satisfacció. És el cas de *Lepidolletes*, un petit racó que hom pot trobar en la pàgina que porta per títol *Papallones del Berguedà*. És de l'àmbit educatiu que provenen una gran part de

les aportacions catalanes a la Xarxa, i hem d'agrair a moltes iniciatives docents la seva contribució a una presència més enriquidora del català i de la seva literatura als nostres monitors. Experiències com la que genera la pàgina de les papallones del Berguedà, una invitació al coneixement, com llegim a la introducció, dels lepidòpters diürns d'aquesta comarca catalana que, a més d'oferir-nos informació sobre alguns dels itineraris que fa l'alumnat d'alguns dels seus centres educatius de secundària i dels itineraris BMS (*Butterfly Monitoring Scheme*), i al costat d'una profusió d'imatges i de dades sobre les voliatines, trobam la curiosa iniciativa motiu d'aquest comentari final. Reben el visitant a *Lepidolletes* unes paraules de Vladimir Nabokov: *Literatura i papallones són les dues passions més dolces que coneix l'home*. Si més no, deuen ser les dues passions d'Eloi Escútia Fors, l'administrador del web, que, a més d'un apartat de bibliografia científica i d'unes recomanacions literàries, hi dissenyà un espai petit, però d'allò més estimable, en què té cabuda, sota l'epígraf de *El Poema del mes*, un recull antològic de textos en què figuren, d'una manera o de l'altra, literaris lepidòpters. Poemes d'autors catalans entre els quals podem trobar des de Maria Antònia Salvà a Txema Martínez Inglès, de Jacint Verdager a Miquel Desclot. No és aquest lloc, sens dubte, indispensable per al lector virtual, però en la discreció del pressupòsit habita l'encant i, al capdavant, els versos de la selecció són favorables i complauen. Si no estremeixen:

I així has anat tancant-te en la poncella
de la fosca durant aquests vuit mesos,
fins que ara, horroritzada per la llum,
sorgeix aletejant la papallona
pàl·lida, furiosa, de la mort.

Joan Margarit

Atès que Internet és, per definició, intercanvi, em pos a disposició del llegidor perquè, si li ve de gust, s'adrexi a aquest lector virtual per consignar les seves troballes literàries a la Xarxa. Sempre que el breu espai imprès de què disposam ho permetés miraria de testimoniar-ne la fèrtil inexistència. ■

BIBLIOTECA D'ALEXANDRIA: www.bibalex.org/website
LLETRA: www.uoc.edu/lletra/index.html
LEPIDOLLETRES: www.xtec.es/~eescutia/lletes/lletes.html

Collita del 2003 (gener-juny)

Joan Arrom Nadal

La meua intenció no és fer un balanç exhaustiu de tota l'activitat teatral generada a Mallorca en el 2003, ni tan sols fer-ne un balanç. La meua intenció és, només, fer memòria, remenar papers, i escriure algunes observacions sobre la vida teatral de l'any passat a casa nostra, com espectador "professional", fidel i apassionat, que crec que som. En parlar de teatre, totes les opinions són parcials, i fins i tot aquelles que sempre callen, de vegades, s'equivoquen.

GENER

Les companyies que cada Nadal estrenen obra encara són a la cartellera i hi seran encara molt de temps. Són les Diabéticas Aceleradas, amb *Quin fum fa!*, a la Sala Mozart, i la Companyia Xesc Forteza amb *Fot qui fot...*, de Frank Vickery, al Teatre Municipal de Palma, prorrogat fins a finals de febrer, recollint encara una bona part del públic que va deixar el seu primer actor. No podien imaginar quin Nadal del 2004 els esperava!

Aquest mes vàrem rebre la visita del director de l'Escola d'Art Dramàtic de Moscou, Anatoli Vassiliev, convidat per *Escenaris del Món*, el motiu era cercar un espai per a la representació de la seva *Médée-Matériaux*, un espectacle tècnicament tan complicat que cap dels teatres visitats va poder satisfer les seves exigències.

El Teatre del Mar fa deu anys, una edat encara tendra, però intensa, tant de bo en facin mil més. Comencen la temporada d'hivern amb dues produccions programades per *Escenaris del Món 03: Et diré sempre la veritat*, escrit per Luïsa Cunillé i *Las manos*, de la Cuarta Pared. El monòleg de Lluís Homar, que a finals d'any tancarà la sala Lliure de Gràcia, anirà també a Ciutadella, a Vilafranca, a Calvià i a Manacor. La primera part de la "Trilogia de la joventut", dirigida per Javier G. Yagüe, farà quatre funcions al Teatre del Mar.

Al Teatre Municipal de Palma, a

més de la companyia Xesc Forteza, hi vàrem poder veure la *Conferència sobre els danys del tabac*, el monòleg de Txèkhov, interpretat per Joan Carles Bestard, amb direcció d'Antoni Maria Thomàs, i el *Bobot* de Mariantònia Oliver.

Yllana va d'Alcúdia a Calvià i a Capdepera amb el seu explosiu *666*, per acabar a l'Auditori de Palma a principis de febrer.

Rafel Duran estrena *El cafè de la Marina* a la sala gran del TNC.

Rafel Oliver encara gira amb molt d'èxit la magnífica versió del *Somni d'una nit d'estiu*, dirigida per Pitus Fernández, i la premsa ja enuncia el començament dels assajos de la segona de les comèdies de Shakespeare, *Nit de reis*, que serà la segona producció del tàndem Oliver-Fernández.

Calixte Bieito, Joan Anton Rechi i Jordi González, de Focus, fan un càsting al Conservatori de Palma amb la intenció de trobar els intèrprets del musical *Orfeu als inferns*, de Jacques Offenbach, la primera proposta de coproducció que preveu el conveni entre la Conselleria d'Educació i Cultura i l'empresa Focus.

Comença el serial Reforma del Teatre Principal. Primer capítol: la comissió d'Urbanisme del CIM aprova les obres de reforma del Teatre Principal de Palma.

FEBRER

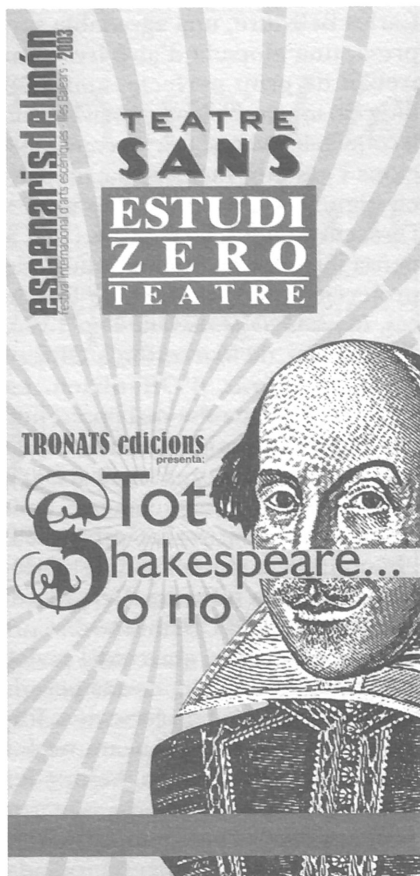
Després d'Yllana, a l'Auditori de Palma, vendrà *París 1940*, les lliçons de Louis Jouvet, en la versió castellana de Josep Maria Flotats, amb Mercè Pons, la mateixa alumna de la versió catalana que no poguérem veure a Palma.

La Fundació Teatre Principal de Palma (FTPP) presenta la programació i el balanç del 2002. L'apartat de producció està desnivellat, moltes coproduccions i una sola producció pròpia, ara bé, la producció, signada en temps de Joan Gomila i Rafel Lladó, serà un dels èxits més aclaparadors de l'any, *Història(es)*, de Joan

Carles Bellviure, una agradable sorpresa, una glopada d'aire fresc, un treball de grup perfecte, amb una direcció impecable, imaginativa, neta, lecoquiana. Pel que fa a les coproduccions i col·laboracions, participarà en algunes de les propostes que la Direcció General de Cultura (DGC) pensa incloure en la seva política de projecció exterior: *Mara*, de Res de res, *Esquena de ganivet*, de Pep Tosar, *La contínua*, de Mariantònia Oliver i *Orfeu als inferns*, d'Offenbach. La FTTP informa també de la presentació de vint-i-un originals al Premi de texts dramàtics Teatre Principal 2002. Quant al serial, el mes comença amb un enfrontament verbal entre el PP i la consellera de cultura del CIM, pel tema de la reforma. Després, el tinent de batlle d'Urbanisme de Cort declara a la premsa que confia poder atorgar aquest mateix mes el permís de l'Ajuntament al projecte de reforma del Principal. Ell encara no ho sabia, però s'equivocava. Venien les eleccions.

Poques estrenes. Els *Buffons* de Gori Artieda tornen a fer temporada al Cafè Al Vent, un d'aquests espais que tanta falta ens fan a Palma, i L'Ombra del Cranc, el laboratori teatral de Pere Fullana, ens sorprèn amb *Des de l'obscur*, un espectacle basat en cinc contes fantàstics de H.P. Lovecraft, Txèkhov i J.B. Hemgel –no sé per què aquest darrer nom em suggereix la imatge d'una botella de whisky. Amb els element justos, amb el joc físic de l'actor, amb la seva imaginació, amb aquest senyal d'identitat de la casa Lecoq en la manera d'interpretar, que manté la distància del joc entre el personatge i l'actor, amb la precisió dels silencis i dels efectes sonors, i de la paraula, del cos i del moviment, Pere Fullana confia en la complicitat del públic, tan curat d'espants, alguns, per contagiar-nos "l'impuls poètic" d'aquestes històries. Va ser un Dimarts del Teatre del Mar, però el mes d'octubre obrirà la temporada de tardor. Cap a finals de mes, continua la programació d'hivern al Teatre del Mar amb una obra protagonitzada per grifons, es tracta de *L'avar*, una adaptació de Tàbola Rassa del clàssic de Molière.

La UIB i el Teatre d'Artà anuncien un acord de col·laboració en els camps de la docència i l'assessorament pedagògic en matèria d'arts escèniques, que es concretarà a principis del mes de març. Aquestes iniciatives donen vida als teatres municipals.

S'acosten els polèmics Premios Max del 2003 de l'SGAE, i el jurat que, en nom de l'ABET, ha de seleccionar la producció que ens ha de representar en el Premio Espectáculo Revelación, decideix no fer públic el seu veredictes mentre es mantengui el "Premio al mejor autor en valenciano", que considera una clara maniobra secessionista. El Govern, en canvi, ofereix a l'organització una seu per a la gala de lliurament dels premis, com a resposta a la negativa de Fraga en plena guerra del "chapapote". Coses de la vida.

MARÇ

Aquest és un mes d'intensa activitat teatral. El Teatre d'Artà signa l'acord amb la UIB i al Teatre de Manacor comença la marató de la XVII edició de la Mostra de Teatre Escolar, un esforç i una generositat que cal reconèixer. Al Teatre Municipal de Palma, Morgana Teatre, un grup sorgit a la UIB, que s'està especialitzant en dramaturgies basades en clàssics de la narrativa mundial, presenta el seu segon muntatge, *1984*, de George Orwell, en el seu aniversari. Després vindran Taula Rodona amb *Aristina*, una tragèdia grecopa-

gesa de Pau Lluís Fornés, i el TIC, el grup de veterans actors i actrius mallorquins que cada any estrenen les obres de Toni Oliver amb un considerable èxit de públic, enguany toca *Fins que l'amant ens separi*, dirigida per Miquel Morro.

El Teatre del Mar tanca la seva temporada d'hivern amb *Cascaí*, de La Fortalesa, un dels èxits de la darrera Fira de Tàrraga.

Tot i que les coses no varen sortir com es mereixien, cal recordar un fet insòlit: *Els Fantàstics*, la versió de J. C. Produccions del musical de Tom Jones i Harvey Schmidt, dirigida per Enric Garcia, amb una col·laboració especial del gran mestre Tubert, és a la Sala Villarroel de Barcelona.

Per la seva part, *Escenaris del Món* encetava la programació de grups de les illes amb la primera de les vuit coproduccions de la DGC incloses en el festival: *Voice Void*, d'AUMENTS, el darrer treball de Tomeu Gomila i Andrea Cruz, coproduïda amb la Fira de Teatre al carrer de Tàrraga 2002. Aquest espectacle, d'una estranya i poètica plasticitat, es pot veure al Teatre de Lloseta i a l'Auditori sa Màniga de Cala Millor. A finals de mes, coincidint amb el Dia mundial del Teatre, *Escenaris del Món* col·laborarà amb la reobertura del Teatre Sans, amb la coproducció d'Estudi Zero Teatre, *Tot Shakespeare... o no*, dirigida per Mateu Grau, un espectacle que varen poder veure molts escolars i que fou prorrogat fins a principis de maig.

La millor notícia d'aquest mes i de tot l'any, però, és la presentació a la Conselleria d'Educació i Cultura del primer volum del *Diccionari de teatre a les Illes Balears*, una eina que ens feia molta de falta i que a partir d'ara ja serà imprescindible per conèixer la història del teatre balear. Tot aquest esforç col·lectiu ha estat coordinat per Joan Mas i Vives, amb la col·laboració de Francesc Perelló i Ramon Díaz. Ara només cal esperar l'edició del segon volum que ha de tancar aquesta impagable iniciativa.

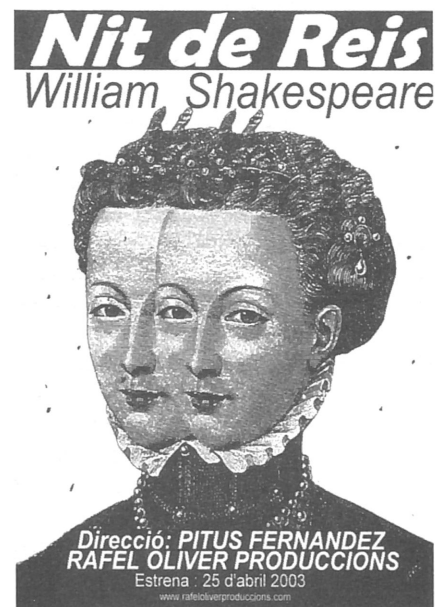
Si aquest mes passàreu pel Centre Cultural Pelaires, recordareu l'exposició "Visions espanyoles" d'un mite del teatre del segle XX, Tadeusz Kantor, el director polonès que vàrem tenir la sort de veure a l'Auditori els anys 1983 i 1988, fa tants anys, gràcies al Festival Internacional de Teatre de Palma. Aquesta exposició formava part del programa *Primavera polonesa* que organitzava la Fundació Balears21.

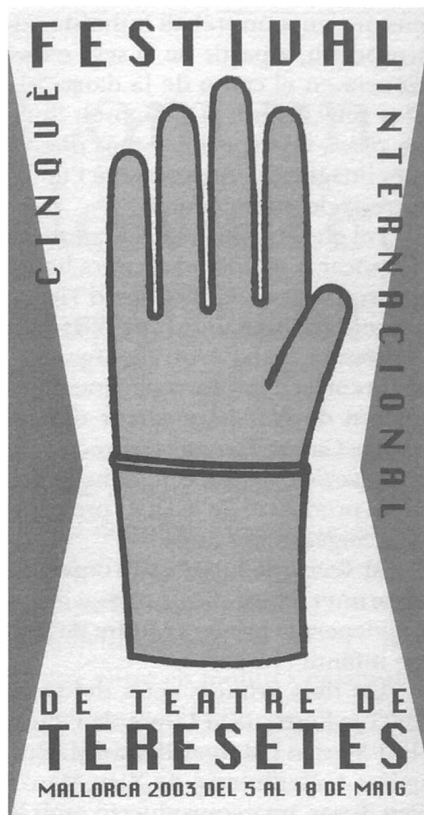
El 27, la Fundació Teatre Principal de Palma celebrava el Dia mundial del Teatre al Teatre de Lloseta, amb la lectura del manifest de Tankred Dorst i el lliurament del Premi de texts dramàtics Teatre Principal, que recau en l'obra *Auto de fe*, de l'escriptor i director d'escena Antoni Maria Thomàs. Sembla que amb la publicació d'aquesta obra la FTTP iniciarà la col·lecció dels textos guanyadors del premi, una iniciativa que cal agrair, però jo som dels qui pensen que el millor premi seria la producció i l'estrena de l'obra guanyadora.

ABRIL

Si m'haguessin de regalar un mes de teatre del 2003, triaria el mes d'abril, la maquinària preelectoral i teatral treia fum. L'Auditori d'Alcúdia i el Teatre del Mar presenten les seves programacions. La del Teatre del Mar és especial perquè estan celebrant el desè aniversari i anuncien, entre altres coses, la col·lecció de textos teatrals, esperançador, en bona mesura es deu a l'exemple de la bona gestió de l'equip del Teatre del Mar, un referent per a molts de teatres.

Aquest, però, sense dubte, és el mes d'*Escenaris del Món*, un festival de teatre que pel que sembla no tindrà continuïtat i que un dia serà tema d'anàlisi d'aquesta secció teatral. El programa d'aquest mes comença amb *L'Exprés de les onze i deu*, de Joan Carles Bellviure, premi Enrique Llovet de la Diputació de Màlaga, coproduïda amb la DGC i amb Gom Teatre i K2 Produc-

cions. La direcció escènica, excessivament complicada en la seva part tècnica, era d'Olivier Benoit i es va poder veure al Teatre del Mar. El dia 23 començava la seva gira al Teatre Principal de Maó, una de les obres més ben tractades per la crítica i pel públic des de la seva estrena al TNC feia un any, *Escenes d'una execució*, de Howard Barker, amb Anna Lizaran i Ramon Madaula, entre d'altres, i dirigida per Ramon Simó. La resposta del públic, els tres dies que va estar a l'Auditori de Palma, no va ser la que s'havia previst. Algunes crítiques, més o menys interessades, que sortiren a la premsa local, deuen ser les úniques que no reconeixien els mèrits d'aquesta producció. De vegades no ens mereixem tanta exquisit. I la setmana següent arribava a Can Ventosa d'Eivissa, *Celobert*, un magnífic text de David Hare, interpretat per Josep Maria Pou i Marta Calvó, i dirigit per Ferran Madico. Un èxit inapel·lable del Teatre Romea, que avui, gener del 2003, es torna a repetir. Després d'Eivissa va passar per Artà, per Alcúdia i va acabar a Manacor, ja dins el mes de maig. I per què una obra com aquesta no es va poder veure a Palma, ens demanarem, i la resposta deu ser tan llarga que hi haurem de dedicar més d'un article. Simultàniament, Can Ventosa

d'Eivissa estrenava una de les millors produccions de l'any, *Nit de reis*, de Rafel Oliver Produccions, dirigida per Pitús Fernández, la segona comèdia de Shakespeare d'aquests tandem, després de l'èxit del *Somni d'una nit d'estiu*. Aquesta gira, concertada també amb *Escenaris del Món*, passarà pel Teatre Municipal de Maó, i ja dins el maig, pel Born de Ciutadella i per l'Auditori sa Màniga de Cala Millor.

La *Primavera polonesa* ens mostrava dos grups representatius de dues maneres d'entendre el teatre, des del teatre independent i alternatiu, que es fa a Polònia: el Teatre Biuro Podrozy, amb *Carmen fúnebre*, a la plaça de Pollença i a Ciutadella, i el Teatre Cogitatur, amb *Tribut als expressionistes*, al Teatre de Lloseta i a Can Ventosa d'Eivissa.

Dia 28, al Teatre Romea de Barcelona, s'estrenava el musical *Orfeu als inferns*, de Jacques Offenbach, la primera coproducció amb Focus, i en aquest cas també el Liceu, el Govern i la Fundació Teatre Principal de Palma. Els resultats són discutibles, però l'experiència pot ser positiva, treballar en equip els professionals de Barcelona i els de Mallorca, sempre ha de ser enriquidor. Ara cal trobar un bon projecte per al 2004, un projecte que surti de les illes.

L'Ajuntament de Palma encara no ha concedit la llicència de la reforma del Principal, tot i que el plenari del CIM del dia 7 d'aquest mes va aprovar la subvenció de setze milions d'euros per a la reforma, a través d'un préstec a una entitat bancària.

A la Misericòrdia, Mariantònia Oliver i el Casal d'Entitats ciutadanes organitza una Mostra de Vídeo Dansa.

Al Teatre Municipal hi tenim la Mostra del Dia Internacional de la Dansa, però l'Ajuntament comença a vestir-se de gala per a la inauguració del Teatre Xesc Fortesa, de sa Calatrava, amb una cabuda de 360 localitats. Una inauguració polèmica, si llegim les declaracions de l'AAAPIB a la premsa (Diario de Mallorca del 26), i sense un projecte ni un equip tècnic i de direcció definit. Sense una campanya de publicitat adequada, sense una senyalització suficient, sense una programació previsible, sense cap ambició. Una llàstima.

Al Teatre Sans, L'Enfilall Teatre presenta a Palma el seu darrer muntatge, *S'equivoca de porta*, de Joe Orton. Un text dur, amb actors joves i una bona direcció de Mateu Grau.

El Teatre del Mar, que havia co-

mençat el mes amb *L'Express de les onze i deu*, ara presenta *L'Ombra*, de Toni Albà, i després vindrà Mont Plans, amb *Les dones som... com som*, dos noms habituals i estimats pel públic d'aquest teatre.

Aquest mes també és ric en notícies relacionades amb el món del teatre, com la celebració del XIV Encontre de Teatre en català a l'Ensenyament Secundari, a Muro, i el VI Festival juvenil europeu de Teatre grecollatí de les Balears, enguany a la Misericòrdia. Al Teatre de Lloseta, els dies 12 i 13, s'organitza la I Trobada d'Autors teatrals de les Illes Balears, coordinada per Pep Ramon Cerdà, amb una primera sessió de lectures dramatitzades de textos d'un bon grapat d'autors de les illes, seguida de la lectura d'un estudi sobre la situació del teatre a les illes, per part d'Antoni Nadal. La segona sessió, dominical, començava amb una taula rodona sobre la situació de l'autor teatral, hi participaven Miquel Mestre, Pep Tosar, Biel Jordà, Josep-Pere Peyró, Joan Guasp, Jaume Miró, i moderava Pep Ramon Cerdà. Peyró defensà la independència literària i política del text teatral, altres denunciaven una desconfiança dels professionals cap al teatre d'autor mallorquí. Pep Tosar dibuixà un panorama desolador, i fins i tot va recomanar als autors que escriguin en francès. Tot forma part d'una gran confusió, vaig entendre que deia, i el culpable de tot és l'Administració.

fundació teatre principal palma • TEATRE Temporada 2003

fundació teatre principal palma

HISTÒRIA(es)

sets viscuts per gent a mallorca
teatre, dramaturgia i direcció
Joan C. Bellviure

Teatre del Mar
del 21 de maig a l'1 de juny
de dimecres a dissabte a les 22h
diumenges a les 19h

Sitges Teatre Internacional
7 de juny

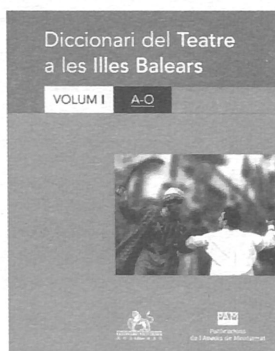
muntatge seleccionat per el Projecte Alcover 2003

per a més informació consulta la web: www.vitellatca.com

organitzat per:

MAIG

Frenesí electoral. El Teatre de Manacor presenta *L'habitació del nen*, la darrera obra de Josep Maria Benet i Jornet, estrenada a la Sala Fabià Puigserver del nou Lliure, amb direcció de Sergi Belbel. A l'Auditori de Palma torna El Tricicle amb *SIT*, el seu darrer espectacle. Al Teatre Municipal s'hi celebra un any més la Mostra de Teatre Escolar de Palma, i al Teatre Xesc Forteza, *Nit de reis*, un dels treballs més seriosos de l'any, pateix les conseqüències de la mala gestió municipal, que manté abandonat aquest teatre, i el públic no respon com la qualitat del muntatge es mereixia. Al Teatre Sans i al Teatre de Mar s'hi representen dues obres pro-

gramades per *Escenaris del Món*. Pep Tosar estrenava *Esquena de ganivet*, basada en la vida i l'obra del poeta Damià Huguet, amb un equip format per Pep Ramis, Conxa Buika, Jordi Riera i Miquel Àngel Raió, primer al Teatre Escènic de Campos, i després al Teatre Sans de Palma. Al Teatre del Mar, *Història(es)*, que encara no s'havia vist a Palma, emplena diàriament les grades del teatre, abans d'anar al Sitges Teatre Internacional, on la crítica la destacarà com un dels espectacles revelació. *Esquena de ganivet*, que era una coproducció amb el festival, també va anar a Sitges.

Aquest és el mes de la cinquena edició del Festival Internacional de Teresetes, que dirigeix Aina Gimeno. Tretze companyies, quaranta-cinc representacions, exposicions, conferències i tallers a diferents espais de Palma i dels pobles, durant tretze dies. És una de les iniciatives culturals importants que tenim, perquè promou un tipus de teatre popular amb una llarga tradició, i s'hauria de mantenir i potenciar.

Coincidint amb STI, quatre grups de Mallorca són presents a la XIV Mostra de Teatre infantil i juvenil de Catalunya, que se celebra cada any a Igualada, organitzada per la Xarxa. Forma part d'un conveni signat entre la Conselleria d'Educació i Cultura i la Xarxa de l'Espectacle infantil i juvenil. En un dels actes oficials de la Mostra, es presenta la segona edició de la Fira de Vilafranca, que hi té un estand. Les companyies són: Teatre de la Sarganta amb *L'experiència Verne*, S'Estornell amb *Llengües*, la Companyia Manacorina Independent amb *Sa fía del sol i de la lluna* i, la producció dels Teatres públics de les Illes Balears *Les aventures d'en Tres i mig*.

JUNY

Amb el començament de l'estiu, ja se sap, es relaxa l'activitat teatral, però abans de fer vacances encara es va poder veure l'estrena del darrer treball de Mariantònia Oliver, *La Contínua*, una coproducció de la FFTP, la DGC i el Mercat de les Flors de Barcelona, programada per *Escenaris del Món* al Teatre de Lloseta i a l'Auditori d'Alcúdia. Allò que en diuen dansa contemporània encara no té un públic consolidat a casa nostra, tot i els esforços d'espais com sa Màniga que cada any organitza Dansamàniga, l'única iniciativa d'aquest tipus que es fa a les illes. Mariantònia Oliver aquesta vegada

ens presenta un treball intimista, introspectiu, a partir de la seva experiència en el camp de la dansa i la seva relació amb la vida, molt lluny de *Bobot*, un espectacle més obert i més imaginatiu. Aquesta serà l'única estrena del mes de juny.

Pel que fa al Teatre del Mar, abans de tancar la temporada encara haurà de prorrogar el *Rock&Clown* d'Yllana, presentarà una altra funció del *Des de l'obscuri*, amb l'AAAPIB, organitzarà un curs d'improvisació dramàtica entorn de *Hamlet*, a càrrec del romanès Gabor Tompa, el director de *Fi de partida*, de Beckett, aquella primera producció de la DGC presentada a Sitges fa uns anys.

Al Teatre de Lloseta s'hi organitza el primer Matx d'improvisació i a Capdepera la primera Mostra de Teatre infantil i juvenil.

Un dels primers actes del Grec 2003 és l'estrena al Lliure de Gràcia d'El Mestre i Margarida, de M. Bulgàkov, amb direcció de Xicu Masó i Pep Tosar, una coproducció amb la Fundació Teatre Lliure, amb la col·laboració de la DGC. En fer balanç del festival, la crítica valorarà El Mestre i Margarida, com un dels millors muntatges del Grec.

Dielectro Balear

Sociedad Anónima

ELECTRICITAT

► Gremi Fusters, 43
Polígon Son Castelló (ASIMA)
07009 PALMA DE MALLORCA
Tel.: 971 20 44 64 (6 línies)
971 75 56 25 - 971 75 56 81
971 75 42 42 - Fax: 971 75 82 29

MAQUINÀRIA

► Carrer de la Pagesia, 68-B
Polígon Industrial
07500 MANACOR (Mallorca)
Tel.: 971 55 53 51 - 971 55 55 55
Fax: 971 55 53 62

IL·LUMINACIÓ

► Extremadura, 21
07800 EIVISSA
Tel.: 971 30 10 11 - 971 30 30 03
Fax: 971 30 02 57

► Polígon Industrial, G 103
MAÓ (Menorca)
Tel.: 971 36 17 09

AÏLLANTS

► Polígon Industrial, 41-bis
07760 CIUTADELLA (Menorca)
Tel.: 971 38 06 93 - 971 38 26 19
Fax: 971 38 64 29

Com un acord de vidre...

Miquel Cardell

Com un acord de vidre
que no volgués trencar-se,
goixant arreu,
entre lliri i jonquera,
amb dos coloms
que entre els molins s'enlairen
—el negre, el blanc...—,
s'enlairen i s'encalcn
com un acord
que al clar rostoll de coure
tot just es posa,
plega les ales
i es difumina
en la distància
d'un perdre que s'allunya
on l'asfalt acompanya
el torrent i imagina
miralls d'aigua embassada.

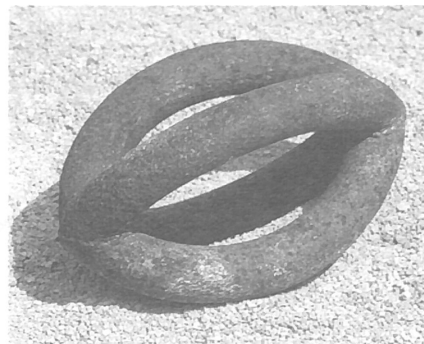
Alguna vegada he llegit que la poesia contemporània, pot ser certa idea, cert sentiment contemporani de la poesia, comença amb el brindis de Mallarmé (*Res, aquesta escuma, el vers...*). La poesia, el text, sempre troba o escriu clivelles per escapar-se dels límits que qualsevol definició estableix i dibuixa; però em toca molt de prop aquesta visió del poema com a pessigolleig al nas d'una cera intuïció d'experiència que es prova de mostrar, de fixar, i ja s'esmuny, i, amb tot, deixa el rastre d'un sabor, d'una intensitat precària i probablement indefinible.

Això té a veure amb una certa intenció i línia de treball que m'ha temptat els darrers anys, la recerca de poemes caracteritzats per una mena de levitat, transparència o indefinició, que aspiren a materialitzar o evocar tot just un tremolor de sentit, com un nom a la punta de la llengua que ni el pots dir ni goses no dir-lo,

com una melodia que et sobta caminant per un carrer i, tot d'una, quan vols fixar-t'hi i retenir-la a la memòria ja no hi és. He temptat així poemes sovint caracteritzats per ser, des del punt de vista de la sintaxi, fragmentaris (podem parlar de l'home contemporani, i per tant de la poesia contemporània sense esmentar aquest trencament, aquesta fractura de mirall, aquesta multiplicitat de fesomies incompletes?). Poemes que prenen la forma d'un subjecte sense verb ni predicat, d'una subordinada sense oració principal, poemes que van a acabar allà on havien començat, gairebé circulars, i amb tot, en la fugacitat entre el silenci d'abans i el de després, proven de ser, escenificar, mostrar o provocar un tremolor de sentit, un bombolleig d'idea, un instant de consciència.

Jo diria que va per aquí la provatura que avui propòs, amb el desig de no decebre la invitació amabilíssima del bon amic que dirigeix aquesta revista. Un poema que es planteja (potser també, ara que hi caic, molt mallarmeanament, però en tot cas passant per moltes altres lectures de l'orient clàssic i l'occident d'avui) com el segon terme d'una comparació: com... I pot ser el bessó de la lectura sia precisament allò que no diuen, els versos, allò que és com el com del poema. Una ambigüitat que pot ser reforça un cert doblegar-se del poema sobre ell mateix, quan el primer acord té dos coloms que s'enlairen i s'encalcn com un acord. (és un segon acord o torna a ser el primer?)

No sé si serveix de gaire o és massa lícit parlar de l'abans del poema, del rostre concret i personal que s'amaga rere la màscara. En aquest cas l'excusa és senzilla i no gaire original, certa experiència de paisatge, una mena de certesa ínfima i al mateix temps essencial que de sobte se't proposa i et fibla inseparable d'allò que veus i vius: un torrent, dos coloms que volen entre molins (sempre m'ha agradat

© Ferran Aguiló

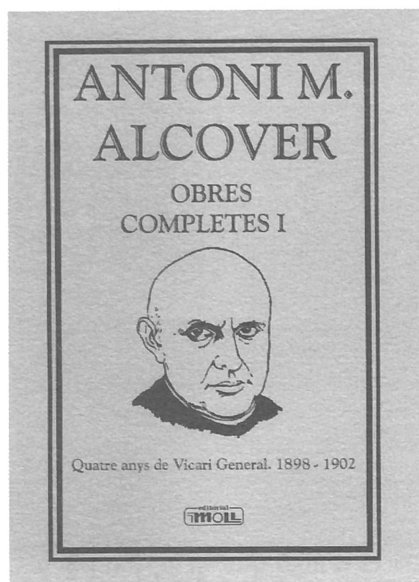
el molí, com objecte i símbol, aquest mecanisme que mostra el vent, el cercle que roda), un rostollar d'hora-baixa... i un moviment de fugida, perquè el poema se'n va per la carretera que corre devora el torrent i aquella música que començàvem a intuir, a escoltar, queda enrera, l'instant ja no hi és, ja és un altre instant, i d'aquell en queda un tremolor, un sentiment de pèrdua, un arpegi de fragilitat: sempre és així, perquè som fets de temps, la vella història, un transcórrer que no podem aturar, ni potser mostrar. Si, pot ser és d'això que va aquest poema, d'aquest vertigen de la temporalitat, d'aquest trobar que és un perdre i que és tot quan som.

I, amb tot, imagina miralls quietes, de permanència, d'identitat, miralls dicibles. Com qui roba una taronja des de la finestrella del tren que no s'atura, i després la mossega.

Personalment, d'aquest poema a mi m'agrada el to gairebé murmuriós, el ritme pausat, que —i això són coses que l'autor diu també a posteriori, quan ja és lector— malgrat la disposició final en versos curts, de cinc i set síl·labes, tal vegada es degui a una segona estructura o sonoritat més íntima o implícita, que juga amb l'alexandrí i el decasíl·lab. Un color musical que em fa l'efecte que reforça un joc sonor, prosòdic?, cert ritme o certa imprecisa harmonia d'al·literació, que arriba a acostar-se a la rima... Perquè, a la fi, és de paraules, que és fet el poema, de llenguatge forçat en clau de música, a cada un dels nivells de la seva complexitat d'articulació, del fonema al sentit.

Ara, que de tot plegat en surti allò que no podem deixar de cercar amb un paner foradat i un llum, un poema, és a dir, un poema que funcioni, aquest servidor només pot respondre que ho intenta: la resta, lector, ho hauràs de decidir tu, si el text et toca prou per fer-t'hi posar alguna cosa de la teva part.

Antoni M. Alcover de dins estant

Antoni M. ALCOVER. *Quatre anys de Vicari General. 1898-1902.* Obres Completes I. Edició i introducció a cura de Maria Pilar Perea amb una presentació de Francesc de B. Moll. Índex de conceptes. Índex de noms. Editorial Moll. Palma, 2003.

El 25 de juny de 1898 Pere Joan Campins va prendre possessió de la càtedra episcopal de Mallorca, que havia romàs vacant per la mort del bisbe Jacint Cervera l'any anterior. Dos dies després de la presa de possessió, el nou bisbe de Mallorca nomena vicari general un capellà de trenta-sis anys, Antoni M. Alcover i Sureda, aleshores ja conegut per les seves aficions lingüístiques i literàries. Val la pena fixar-se en l'edat del nou vicari general i, també, en la del nou bisbe, que en aquell moment tenia trenta-nou anys.

Efectivament, Pere Joan Campins i Antoni M. Alcover feien part d'un grup de clergues joves que s'havien lliurat als nous aires neotomistes i

regionalistes. Els acompanyaven Josep Miralles, Bartomeu Barceló, Mateu Rotger i Miquel Costa i Llobera. Bona part d'aquest grup, i Alcover el primer, provenia de l'integrisme, doctrina amb la qual ja havien trencat en el moment en què ens situam. Tot això ja ho ha explicat de manera ben efectiva Joan March Noguera a la seva tesi doctoral, *Mossèn Antoni M. Alcover i la creació del llenguatge científic català modern* (2001).

Referint-se al seu nomenament, Alcover va apuntar al dietari que volem ressenyar:

Aquest nomenament vingué de nou, però de tot, a la gent de Ciutat i de la part forana. Ningú s'esperava una tal cosa: uns n'estigueren contents; altres no tant. Durà una partide de dies que tot eren enhorabones [39]

Aquestes primeres impressions quedaren registrades, doncs, en aquest dietari, titulat *Dietari que jo, Antoni M. Alcover, duc de les coses més notables que em passen, des de 27 de juny de 1898 que vaig entrar a la Cúria de Mallorca*.

Des d'aquest tast inicial del dietari ja podem destacar-ne dos trets importants, com són la voluntat testimonial i l'estil, més propi d'unes memòries que no d'un dietari d'ús privat, com podeu comprovar en les citacions que seguiran.

Un dels valors més importants d'aquest dietari és que ens proporciona una visió interna dels canvis que actuaven en l'església i la societat mallorquina del pas del segle XIX al segle XX. Un cop d'ull al magnífic i utilíssim índex onomàstic que s'inclou al final d'aquesta edició podria fer dubtar el lector, si em permeteu la broma, de si es troba davant un dietari o davant el nomenclàtor de carrers de Palma: Marià Aguiló, Joan Alcover, Gabriel Alomar, Marià Canals, Miquel Costa i Llobera, Antoni Maura, Gabriel Maura, Faust Morell, Mateu Obrador, Miquel dels Sants Oliver, Pere d'Alcàntara Penya, Gaspar Reinés, Llorenç Riber, Alexan-

dre Rosselló o Jeroni Rosselló només són uns pocs exemples de noms de persones il·lustres que es passen amb tota naturalitat per les pàgines d'aquest text escrit durant uns anys en què creixia la ciutat i creixia la cultura.

Com s'adverteix a l'inici, el dietari només tingué periodicitat diària entre el 27 de juny de 1898 i el 31 de juliol de 1901; entre l'agost de 1901 i el desembre de 1902 només hi apareixen resums mensuals; entre els anys 1905 i 1910 hi ha anotacions escadusseres i curtes, i no hi torna a aparèixer res fins el 1922, que ens aporta un resum de molt poques coses de tot el que succeí des que l'autor deixà de fer-hi anotacions.

Per al període cobert amb més detall aquesta obra es converteix en referència indispensable tant per al coneixement de persones com per a la història general i, molt més concretament, per a la història de l'Església i de la cultura.

Alguns esdeveniments polítics d'abast general que repercuteixen en les vivències d'Alcover i que són reflectits al dietari són la guerra de Cuba, les lluites entre partits, i, sobretot, els conflictes jurisdiccionals entre Església i estat.

Ja és prou coneguda l'anècdota del rumor que s'escampà per Mallorca l'estiu de 1898 sobre un imminent atac a Palma de l'esquadra dels Estats Units. Alcover ho viu en primera persona com a cap de la diòcesi en absència de Campins, aleshores desplaçat a Madrid per rebre-hi la consagració episcopal:

Acordàrem que, suposades les ofertes de les Agustines i Filles de la Misericòrdia i que a casa d'aquestes podrien observar la vida religiosa millor que a cases particulars, que no se permetés a cap monja anar a cap casa que no fos a casa de sos pares, i sols a casa que no hi havia perill d'accedir-hi. -Tot lo dia continuà el pànic dins Ciutat i la fuga general, qui tenia cames, les treia. El Capità General tenia una manera molt particular de donar coratge: passà orde de tomar els ponts de les portes de la Ciutat, ventura que el comandant d'enginyers se resistí mentres no l'hi manassen per escrit. No l'hi manaren, i no se tomaren els ponts [41].

Les lluites entre partits polítics emergeixen especialment en un cas que preocupava profundament Alcover: la implantació dels protestants a

Mallorca, especialment a Capdepera. Recordem el pamflet del nostre autor *Desatinos de un protestante puestos en solfa por un aficionado al solfeo* (1893). En la seva actuació com a vicari general va actuar amb total coherència intentant per tots els mitjans el tancament de la capella protestant de Capdepera. Com podem llegir al dietari, fins i tot l'amenaça política contra el batle de Capdepera va comptar com a mitjà de pressió:

Ara bé, si el partit fusionista no fa tancar an el Batle la capella, demostrerà que s'estima més la política que no l'Església; demostraran els fusionistes que los importa més l'interès del partit que no el de la religió; i que si és així, que no estranyen que l'Església, que el Vicari, consider com a contraris seus els fusionistes, com a estaló i columna dels protestants, i que un dia d'eleccions això duga conseqüències [218].

Però els conflictes amb les institucions seculares són sobretot de jurisdicció. Així, per exemple, en el cas de la propietat d'una plaça a la Bona Nova, el vicari general arriba a advertir el batle accidental de Palma que incorre en un cas mereixedor d'excomunió:

Autorisat pel Bisbe, me'n vaig a veure el Batle, i li dic que el seu procediment és una cosa violenta, que tenga en compte dues coses: 1a., que l'Església té convicció i proves fortíssimes d'estar en possessió i tenir la propietat de la plaça; i 2a., que si ell lleva les pedres i obra com si la plaça fos de l'Ajuntament, usurparà drets i propietat de l'Església, i com a tal incorrerà en l'excomunió que el Concili de Trento fulmina contra els usurpadors i invasors dels béns de l'Església [296].

Probablement no quedà altra constància escrita d'aquesta reunió de to tan violent, com tampoc no en quedà d'una reflexió íntima d'Alcover sobre la falta d'adequació entre opció política i adhesió a l'Església:

Nos hi surt valent, aquest Batle! Sembla mentida: necessita una bona lliçó. I és un Batle conservador, despulla Mare-de-Déus com l'altre conservador el ministre Navarro Reverter ho fou de la Mare de Déu de Lluc [297].

Faig aquestes dues citacions per mostrar l'efectivitat de l'estudi dels dietaris tant pel fet que narren esdeveniments que difícilment es poden

trobar en documents públics com per l'altre fet, potser més revelador, que ens mostra opinions i posicionaments de l'autor que acaben de matisar la pintura dels esdeveniments viscuts.

És en aquesta línia, la dels posicionaments ideològics i dels indicis que permeten fer-se una idea del tarannà de l'autor, que vull fer unes observacions que servesquin, almenys, per matisar el tòpic de l'Alcover intransigent i integrista.

En aquest sentit el primer que cal assenyalar és una frase del dietari que, certament, es podria prendre com a lema de l'estil de govern d'Alcover al front de la Cúria de Mallorca. El setembre de 1899 Alcover ordena al rector de Llucmajor que instrueixi l'expedient d'un suïcida i, concretament, "que no ús de massa rigor ni de massa poc: justícia estricta" [192].

L'acció de govern d'Alcover és sempre de gran prudència i és estrany o inexistent el cas en què prengui una determinació sense haver consultat els assessors jurídics, més encara sense haver intentat una reconciliació amistosa entre les parts en cas de conflicte. Perquè en aquest dietari descobrim una estructura eclesial poblada de totes les passions humanes, que hi campen amb independència de l'estat dels seus posseïdors. Especialment a l'inici del dietari són freqüents els relats de conflictes entre capellans i entre capellans i seglars –i fins i tot entre capellans i els seus familiars. I crida l'atenció l'esforç que dedica Alcover a posar pau fins i tot en el detall més humil. Els viatges per tota la geografia mallorquina, la precisió i la velocitat del correu són instruments al servei de la diligència demostrada per Alcover en una gran varietat de casos. Així, el procés seguit contra Mossèn Joan Mesquida, suspès per escàndol i processat per haver oficiat sense permís, és seguit de prop durant més d'un any. També és llarg i detallat el seguiment del procés contra els ermitans de Pollença per haver permès que s'hi establissin uns franciscans integristes que no havien obtingut permís del bisbat.

El conflicte amb els ermitans de la cel·la de Pollença i amb aquests franciscans s'estén als protectors d'aquests darrers, el marquès de Vivot i el comte d'Aiamans i a la ideologia que representen, l'integriste. Igualment, el diari integrista El Urbión fou prohibit a Mallorca pel bisbe Campins el febrer del 1900 en una iniciativa seguida immediatament pel bisbe de Santander i pels bisbes de

Catalunya. D'aquesta manera el grup encapçalat per Campins i Alcover no només confirmava l'abandó de l'integriste, sinó que s'hi enfrontava amb totes les conseqüències.

Però els conflictes en què intervé Alcover són de tota volada. Hi ha el cas d'una cosidora que denuncia un capellà que no li ha pagat la feina de cosir diverses llobes i capes; hi ha el cas d'un capellà que n'acusa un altre d'haver-lo agredit; hi ha el cas d'un veí de Randa que denuncia un capellà d'allà de fer negoci amb unes pedres i d'intentar evitar la competència amb malifetes. I Alcover també dedica el seu temps i les seves energies a resoldre conflictes com aquests. I tot ho apunta al seu dietari com a recordatori del que ha viscut. És la voluntat testimonial de què parlàvem.

I al costat de tota aquesta atenció per l'administració de l'Església hi ha l'atenció a l'art, a la llengua i a la literatura. La construcció de l'església de Son Carrió i la restauració d'altres temples demostren una dedicació i una afició que complementà amb l'estudi de les esglésies romàniques catalanes a partir del juliol de 1900.

Alcover, a més, complementava la seva tasca de vicari general amb la de catedràtic de llengua i literatura mallorquines al Seminari, assignatura introduïda en aquesta institució precisament arran de la reforma de la *ratio studiorum* encarregada per Campins a Alcover i Miralles. És així com el grup posava en pràctica els seus ideals regionalistes, que també expliquen l'edició de la Doctrina en català, en un moment en què la llei prohibia aquesta llengua en l'exercici dels mestres. Així explica Alcover el problema de la llengua a l'ensenyament:

He vist a La Almudaina que ahir a les conferències pedagògiques se suscità la qüestió de com s'havien d'arreglar els mestres d'escola si per un vent la Llei los prohibeix parlar ni ensenyar mallorquí, i el Bisbe senyala i imposa un text mallorquí de Doctrina [...]. He escrit an el Governador estranyant això, i que la Junta d'Instrucció pública encara no haja promulgada la Base que fa mesos acordà, segons la qual la Doctrina se pot ensenyar en mallorquí i en castellà [170].

Alcover també ens fa testimonis dels esforços per començar la publicació de les obres de Ramon Llull –una aventura que el duria a embarcar-se en el conegut plet amb Salvador Galmés a partir del 1919 i que apareix

resumit a les planes finals del dietari. I, naturalment, apareixen aquí les sensacions d'Alcover sobre les reunions preparatòries de l'enorme obra del Diccionari. El 28 d'abril de 1900, Alcover apunta:

He proposat an el Bisbe de cridar jo a la Cúria tots aquells joves qui demostrin amor a les Lletres Mallorquines i proposar-los de donar-nos les mans i aplegar les cançons populars, fent un aplec complet, i replegar mots i frases en papeletes i fer el Diccionari Mallorquí, in que no hi haja Junta ni Reglament, sinó reunir-nos cada mes i cadscú presentar les cançons o mots que haja trobats, i guardar-los dins un moble que facem amb uns caixonets a posta; i convidar capellans, seminaristes i seglars. Li ha agradat la idea, i l'ha aprovada, i passarem avant, si Déu vol [270].

És així que gràcies a aquest dietari som testimonis directes de l'ambient eclesiàstic i intel·lectual en què es movia Alcover. Si per un costat ja coneixíem la immensitat de la seva obra intel·lectual, podem conèixer ara la intensitat de la seva dedicació a les tasques de gestió. Més encara, per la seva pertinença a un determinat grup ideològic –neotomista i regionalista– som capaços de comprendre la duplicitat de la tasca d'Alcover. Això sí, sense deixar de meravellar-nos per la seva capacitat de feina, de la qual ara i per obra d'aquest dietari esdevenim testimonis de primera línia.

El dietari acaba amb la transcripció de la darrera carta d'Alcover a Cambó, una carta que expressa la decepció del nostre autor per no haver pogut consumir la reconciliació, que desitjava de cor. Crec que precisament la publicació d'aquest dietari, i de tota l'obra d'Alcover que l'ha de seguir, pot ajudar a omplir totes les distàncies i a desfer tots els malentesos.

Nicolau Dols

LLEONARD MUNTANER
 ❧ ❧ ❧ Editor ❧ ❧ ❧

Baltasar Porcel.
La novel·la de la vida Planas, Antoni
 Próleg de Damià Pons i Pons
 Mallorquins en Diàleg/11
 224 pp.

Miquel Nigorra Oliver.
Arrels, branques i fruits
 Pla, Joan
 Mallorquins en Diàleg/12
 208 pp.

Conversa amb Gabriel Cañellas.
L'amo en Biel
 Sastre i Font, Jaume
 Mallorquins en Diàleg/13
 432 pp.

Pere Orpí.
Confessió general d'un capellà poeta
 Barceló Bover, Gabriel
 Mallorquins en Diàleg/14
 312 pp.

Els malnoms dels xuetes de Mallorca
 Planas, Rosa
 Refaubetx/16
 664 pp.

La abogacía en el Reino de Mallorca
 Planas Roselló, Antonio
 Refaubetx/17
 216 pp.

Els xuetes, des de la intolerància a la llibertat (Segles XVIII-XX)
 Riera i Montserrat, Francesc
 Refaubetx/18
 216 pp.

La ópera y el teatro en Mallorca (1824-1834). La década ominosa
 Garcías Estelrich, Domingo
 Refaubetx/19
 248 pp.

C/ Joan Bauçà, 33 - 1r · 07007 Palma (Mallorca)
 Tel. 971 25 64 05 · Fax: 971 25 61 39
 A/e: coc33@infonegocio.com

Miquel Àngel Limón Pons

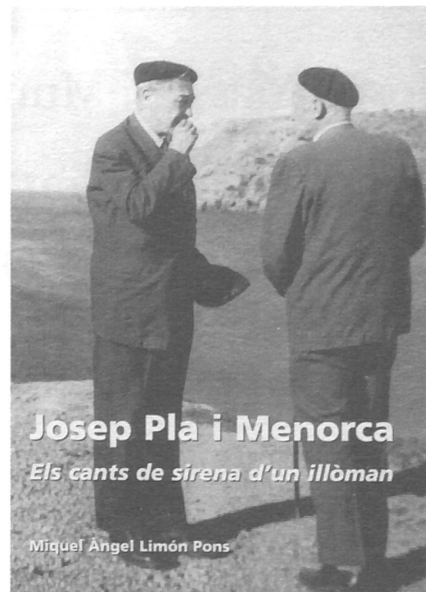
Josep Pla i Menorca Els cants de sirena d'un illòman

L'obra de Josep Pla és un continent quasi inabastable, tant per les seves dimensions, més de trenta mil pàgines, com per la multiplicitat d'assumptes que inclouen. M. A. Limón, periodista alaiorenc, hi ha volgut pouar, dins aquesta mina inexhaurible, un tema ben específic: la relació física i literària de l'escriptor amb l'illa de Menorca. El treball, prologat pel professor Angel Mifsud, ens informa de les diferents estades de Pla a l'illa, de les nombroses referències menorquines que es poden trobar dins l'obra planiana, de la intervenció menorquina en la planificació d'una fase de l'*Obra completa*, així com també en la indexació dels volums (va ser la professora Josefina Salord qui hi va participar), i, finalment, de la sèrie fotogràfica que el menorquí d'Es Castell Toni Vidal va fer a Pla en el seu mas pairal.

Quant a les visites a l'illa, segons el mateix autor varen ser sis, de les quals M.A. Limón n'ha pogut documentar quatre: el 1920, el 1948, el 1961 i el 1974. El primer va tenir una motivació sentimental: fou per a posar el punt i final a una relació amb una jove que havia conegut a Barcelona els anys d'estudiant. Va ser en aquesta ocasió quan feu coneixença i amistat amb Francesc Hernández Sanz. Foren aquest historiador maonès i, posteriorment, el seu fill, Joan Hernández Móra –amb ambdós hi intercanvià una abundosa i interessant correspondència–, els qui més l'ajudaren a conèixer l'illa, i a sentir-se'n profundament atret, tant per la realitat física, com la històrica i la cultural. El paisatge i la seva gent anònima, i l'Ateneu maonès, i la burgesia liberal i culta que girava al seu entorn, són les referències més vegades esmentades. El viatge de 1948 va respondre a la voluntat de documentar-se sobre el terreny per a la redacció d'una guia de les Balears que li havia encarregat l'editor Josep Vergès. L'estada

de 1961 fou per a redactar el capítol menorquí del llibre *Les Illes*. El darrer viatge documentat, el de 1974, respongué a la intenció de l'escriptor empordanès de parlar directament amb Hernández Móra sobre la seva *Obra Completa*, aleshores en procés de publicació, i sobre la qual l'intel·lectual menorquí, un gran coneixedor, des de l'admiració, de Pla, hi tenia coses a dir. Mitjançant un extens i insistent epistolari, havia pretès convèncer l'autor i l'editor que calia ampliar el nombre de volums prevists –una trentena–, fins a incloure-hi, de veritat, tota la producció de Pla. La cosa certa és que n'ha arribat a tenir prop de cinquanta. I això en bona mesura és una victòria de la tossuderia d'Hernández Móra i de la seva passió per l'escriptura planiana.

Les al·lusions a Menorca i als menorquins són presents a molts dels volums de l'*Obra completa* de Pla, de vegades tan sols rampellades escaduseres, sempre, però, carregades d'estimació. Aquestes referències ens remeten a aspectes ben diferents: el paisatge i la meteorologia, la mar i els pescadors, els formatges i la salsa maionesa... Sempre aquell materialisme epicuri i vitalista, tan planià. El llibre de Limón, ens permet veure, també, com hi guaiten un bon nombre de menorquins a les pàgines de Pla, de vegades reduïts a un esment dins textos esparsos, d'altres com a protagonistes d'alguns dels seus *Homenots*, aquest és el cas de Francesc de B. Moll, l'obra del *Diccionari* del qual sempre va produir-li una gran admiració. I també el del pintoresc rodamón Sadurní Ximénes. Un altre personatge ben atractiu que hi compareix és Llorenç Arguimbau, el Maonès, que va bastir una gran fortuna creant un servei regular de transport de llagosta entre l'Alguer i Marsella. Tot plegat, i aquesta era la pretensió de Limón, queda ben en evidència que al llarg de l'obra de

Miquel Àngel Limón Pons:
Josep Pla i Menorca. Els cants de sirena d'un illòman. Menorca, Institut Menorquí d'Estudis ("Cova de Pala", 17), 2003, 126 pàgs.

Pla hi ha nombrosos moments amaratats de menorquininitat. Amb la lectura d'aquest llibre, una nova aportació de notable interès, tenim l'oportunitat de copsar en la seva globalitat la història d'una relació amistosa entre l'escriptor empordanès i Menorca, una història certament intensa.

La passió planiana de M.A. Limón, combinada amb el coneixement profund que té de l'obra de l'empordanès, permeten que els lectors puguem llegir, a la part final del llibre, l'entrevista imaginària feta per l'autor, un experimentat periodista, a un escriptor ric en vida i en experiències: és l'*Epíleg apòcrif*. Unes pàgines molt útils, en la mesura que són una síntesi ben densa de la visió global que Pla va oferir de Menorca a la seva literatura.

Amb l'edició d'aquest llibre, l'Institut Menorquí d'Estudis ha demostrat, una vegada més, la bona tasca cultural que està fent. ■

Damià Pons i Pons

Josep Massot i Muntaner

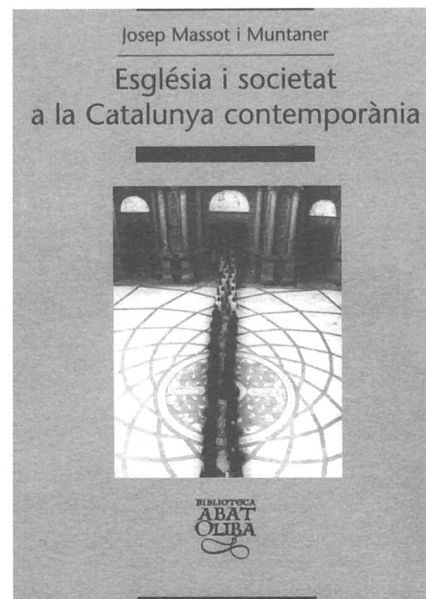
Església i societat a la Catalunya contemporània

Josep Massot i Muntaner torna aparèixer amb una altra novetat editorial força suggerent. Un llibre que complementa, enriqueix i posa al dia gairebé trenta anys d'investigacions diverses sobre la història religiosa de Catalunya, i, per extensió, també de la de Mallorca. Aquesta voluminosa obra, de 666 pàgines, està dividida en cinc grans capítols: Evolució de l'Església catalana durant el segle XX; De l'integrisme al nacionalisme; Cardenals, monjos i clergues; La Guerra Civil i l'Església, i La Recuperació de la postguerra, complementat amb un rigorós i utilíssim índex onomàstic. Tot plegat, una obra essencial per entendre l'evolució de l'Església catalana durant el segle XX, sobretot des del vessant cultural i de compromís amb el país.

De tots aquests capítols, el segon titulat *De l'integrisme al nacionalisme*, és especialment interessant per Mallorca, sobretot perquè inclou dos subcapítols directament relacionats amb l'Església mallorquina. Se tracta dels epígrafs "Fèlix Sardà i Salvany a Mallorca (1871-1915)" (pàgs. 129-216) i "Gaietà Soler i la Solidaritat Catalana" (pàgs. 217-244). Ambdós, amb la figura de fons de mossèn Antoni Maria Alcover, en el primer cas com a deixeble de Sardà i, en el se-

gon, per la seva implicació a favor del moviment unitari de Solidaritat Catalana. El primer, a més, està centrat gairebé íntegrament a Mallorca i es tracta d'un estudi publicat, anteriorment, en el volum col·lectiu *L'Església mallorquina durant la Restauració* (Barcelona 1992), del qual Massot n'ha enriquit considerablement l'aparell de notes. Així, es constata l'amplíssima bibliografia apareguda durant els darrers onze anys, amb aportacions essencials sobre Fèlix Sardà, Antoni Maria Alcover, Miquel Maura i Enric Reig Casanova, entre d'altres; així com estudis destacats sobre el Seminari Conciliar de Sant Pere, de Mallorca, el carlisme i l'integrisme illenc i, des d'una perspectiva més general, de la història de la Companyia de Jesús.

Aquest llibre, a més, apunta una sèrie de temes essencials en les relacions culturals i religioses, entre Mallorca i el Principat. Òbviament, hi destaca la figura emblemàtica de mossèn Alcover, però també la presència d'una sèrie de bisbes mallorquins a les diòcesis catalanes, com ara Josep Miralles, Gabriel Llompart i Joan Pirelló, més aviat poc compromesos amb el regionalisme i el nacionalisme. Per altra banda, es menester destacar el protagonisme d'alguns ordes i con-

Josep MASSOT I MUNTANER, *Església i societat a la Catalunya contemporània*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Biblioteca Abat Oliva, 255), 2003.

gregacions religiosos, sobretot els jesuïtes i caputxins, escassament estudiats des de Mallorca. I, finalment, hi destacaria, la presència sòlida i persistent dels intel·lectuals catòlics des de la Dictadura de Primo de Rivera, uns intel·lectuals que tingueren un fort ascendent sobre l'Església mallorquina i que possibilitaren, per extensió, un cert grau de renovació també a Mallorca.

Pere Fullana i Puigserver

L'Espill, 15

Present i futur de la llengua catalana

L'any 1979 Joan Fuster va fundar la revista *L'Espill* que, fins al 1991, va publicar vint-i-nou números. Després d'una interrupció de vuit anys, l'any

1999 va iniciar una segona etapa, que ha fet possible l'aparició de quinze nous números (el 15 és de l'hivern del 2003) amb una periodicitat que ara és quadrimestral. Dirigida per

Antoni Furió i publicada per la Universitat de València, compta amb un ampli Consell de Redacció integrat per membres d'arreu dels Països Catalans. El Cap de redacció, Gustavo Muñoz, ja va estar-hi vinculat durant bona part de la primera etapa.

L'Espill és una revista de pensament crític situada a l'àmbit de les ciències socials. Política, història, literatura, sociologia, economia, filosofia són alguns dels principals camps temàtics que tracta. Hi podem trobar treballs traduïts d'altres publicacions i escrits elaborats per encàrrec de la revista.

En el número 15, hi ha algunes

traduccions de texts de tema historicosocial (Sara Roy, “Viure amb l’holocaust”; Ronald Aronson, “El judici pòstum del comunisme”; Allen Feldman, “Terror polític i tecnologies de la memòria”), i articles de temàtica diversa d’Aurelio Martínez (“Inflació-deflació: els desafiaments de la política monetària”), Josep Vicent Boira (“Descentralització o revolució dels territoris? El cas francès i Espanya?”), Joan del Alcázar (“Lula, la síndrome Allende i la revolució passiva a la brasilera”), Lluís Bonada (“George Orwell, un moralista del segle XX”), Antoni Defez (“Filosofia i normativitat en l’obra de Josep Lluís Blasco”) i el text d’una conferència d’Evelyn Fox Keller sobre les innovacions en la recerca en el camp de la biologia (“L’evolució recent de la biologia”).

En la secció de Llibres s’han ressenyat *El regal de la comunicació* de S. Serrano, *Ensenyar la llengua* de J. Solà i *Espanya contra Espanya* d’I. Saz Campos.

En la secció de Documents es recupera un article de Ludwig Marcuse escrit l’any 1953, però que recents esdeveniments li han retornat l’interès (“L’antiamericanisme europeu”).

El dossier d’aquest número (“Present i futur de la llengua catalana”) està dedicat a la situació del català. Alguns dels articles se

centren en l’anàlisi de la situació en una part dels tres grans territoris, mentre que altres analitzen aspectes que afecten el conjunt. L’actualitat d’aquest dossier és indiscutible, tenint en compte que els governs del PP volen “introduir crispació en el debat polític i, amb aquesta finalitat, [utilitzen] entre d’altres, la qüestió lingüística” (Joan Melià). En general, els autors coincideixen en els perjudicis que ocasiona, “per interessos espuris o immorals” (Josep Vicent Forcadell) la instrumentalització política i periodística de la llengua “que, al capdavant, van en contra de l’ús normal” del català (Maria Josep Cuenca), en la incertesa sobre el futur de la nostra llengua, que pot orientar-se tant cap a “l’extrem de la minorització galopant com al del manteniment perdurable” (Josep Murgades) i en la necessitat de no limitar-nos a fer pronòstics en un sentit o un altre, sinó d’actuar des de les institucions i la societat civil “en la mateixa direcció de manera decidida i compromesa” (Miquel Àngel Pradilla), perquè “el futur de la llengua no es pronostica: es construeix” (Isidor Marí). En una societat tan complexa com la dels Països Catalans els canvis introduïts per la nova societat de la informació poden ser una “magnífica oportunitat de cohesió

L'Espill, Revista fundada per Joan Fuster, Segona època, núm. 15 (Hivern 2003). Universitat de València.

sociolingüística més que no un perill de desintegració” (Toni Mollà).

Joan Melià

ARTS GRÀFIQUES

DISSENY GRÀFIC

RETOLACIÓ

IMPRESSIÓ DIGITAL

PAPERERIA

LLIBRERIA

CARRER RENOU 62

07420 SA POBLA

ILLES BALEARS

TEL: 971 54 14 46

FAX: 971 54 18 51

gelabert@e-gelabert.com

GELABERT

PREMI DE NARRATIVA MEDITERRÀNIA PARE COLOM 2004

L'Ajuntament d'Inca, a través de l'àrea de Cultura i Educació, estableix el *Premi de narrativa mediterrània Pare Colom* amb la finalitat d'enaltir la figura del pare Colom, il·lustre poeta i lingüista de les nostres lletres. Aquesta nostra iniciativa, que dona suport a una de les activitats que el pare Colom més s'estimà, el conreu de la nostra llengua escrita, volem que honori el seu record, amb l'esperit mediterrani, esperit cultural singular, que afaïçonà la seva tasca. Amb aquesta finalitat, el plenari de l'Ajuntament d'Inca convoca el *Premi de narrativa mediterrània Pare Colom 2004*, d'acord amb les bases següents:

1. OBRES

Les obres aspirants al *Premi de narrativa mediterrània Pare Colom 2004* han de ser escrites en llengua catalana, i cal que siguin originals i inèdites. Cada autor només podrà concursar-hi amb una sola obra, la temàtica de la qual és lliure. Queden fora del concurs els reculls de narracions breus. Aquesta obra no podrà haver-se presentat a cap altre concurs literari.

2. PRESENTACIÓ DE LES OBRES

Les obres han de tenir entre 80 i 125 folis DIN A4 d'extensió, mecanoscrites a doble espai i per una sola cosa, en tipus Time o semblant, de cos dotze. Els autors participants han de trametre cinc còpies de l'original en suport paper i una còpia en suport informàtic, realitzada en un programa estàndard, com ara Word o WP, per a PC. A la portada només es consignarà el títol de l'obra. Als cinc exemplars de l'obra s'adjuntarà un sobre tancat, al damunt del qual també constarà el títol de l'obra, i dins el qual figuraran les dades de l'autor (nom i llinatges, DNI, adreça i telèfon). Els autors que ho desitgin podran participar-hi sota pseudònim, que figurarà devora el títol de l'obra a la portada de les còpies i juntament amb les dades de l'autor dins el sobre.

3. ADMISSIÓ DE LES OBRES

El termini d'admissió de les obres acabarà dia 31 de maig de 2004, a les 14h. Les obres es podran presentar a l'Àrea de Cultura i Educació de l'Ajuntament d'Inca, al Claustre de Sant Domingo d'Inca (avinguda de les Germanies, s/n, 07300, Inca; tel. 971 501 580), de dilluns a divendres, de 8 a 15 hores. Hi seran admeses les obres que es lliurin personalment o que hi arribin per correu, si la data d'emissió no és posterior a dia 31 de maig de 2004. L'àrea de Cultura i Educació de l'Ajuntament d'Inca lliurarà a l'autor un rebut de recepció de l'obra. En haver estat presentada al Premi, cap obra no podrà ser retirada per l'autor per tal de fer-hi correccions, ampliacions o per renunciar al concurs.

4. JURAT

El jurat estarà format per persones de reconegut prestigi dins l'àmbit de la cultura de parla catalana; pel regidor de l'Àrea de Cultura i Educació de l'Ajuntament d'Inca, com a President del jurat, amb veu i sense vot; per un tècnic de l'Àrea de Cultura i Educació de l'Ajuntament d'Inca, com a Secretari del jurat, amb veu i sense vot. La composició del jurat es farà pública abans que acabi el termini de presentació de les obres. El veredict emès pel jurat es farà públic dia 30 de juliol de 2004. El jurat podrà declarar desert el premi, però en cap cas no podrà atorgar-lo de manera compartida. El jurat podrà recomanar les publicacions que cregui oportunes de les obres finalistes. El jurat resoldrà tots aquells aspectes

que no contemplin aquestes bases. El veredict del jurat serà inapel·lable.

5. DOTACIÓ ECONÒMICA I EDICIÓ DE L'OBRA PREMIADA

El *Premi de narrativa mediterrània Pare Colom* dota amb 3.000€ l'obra guanyadora, a compte dels drets d'autor. L'obra serà publicada per Leonard Muntaner, Editor, a la col·lecció *Pare Colom*. La presentació d'aquesta edició es farà dia 21 d'octubre de 2004, data de commemoració del naixement del pare Miquel Colom.

6. CUSTÒDIA I RETIRADA D'EXEMPLARS

L'àrea de Cultura i Educació de l'Ajuntament d'Inca posarà esment en la custòdia dels originals mentre estiguin en poder seu, encara que no se'n farà responsable de la pèrdua o del deteriorament. Els treballs que no hagin estat premiats podran

ser retirats de l'Àrea de Cultura i Educació, sempre que se'n presenti el rebut corresponent, fins al 31 d'agost de 2004. Transcorregut aquest termini, els originals seran destruïts.

7. ACCEPTACIÓ D'AQUESTES BASES

La participació al *Premi de narrativa mediterrània Pare Colom 2004*, suposa la total acceptació d'aquestes bases.

Ho organitza i ho patrocina:

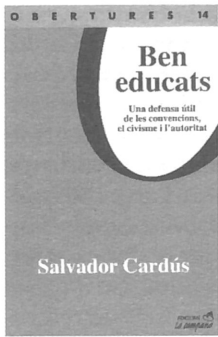

Ajuntament d'Inca

Inca, la ciutat que tu vols

PER A MÉS INFORMACIÓ:
ÀREA DE CULTURA I EDUCACIÓ DE
L'AJUNTAMENT D'INCA
Claustre de Sant Domingo - Centre Cultural
Av. de les Germanies s/n - 07300 Inca
Tel: 971 501 580

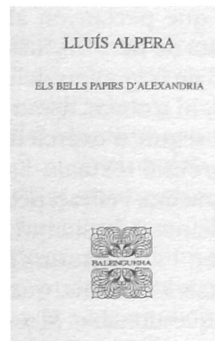

Salvador CARDÚS: *Ben educats*. Barcelona, Edicions La Campana ("Obertures", 14), 2003, 235 pp.

Des de la seva condició de sociòleg, és professor d'aquesta matèria a la Universitat Autònoma de Barcelona, i a partir de la constatació de la mancança de bona educació dins la societat actual, l'autor defensa la necessitat de reintroduir-hi un conjunt de convencions socials pràctiques que, al seu parer, permetrien la bona organització de la convivència. Això seria el civisme, que és reivindicat com a útil en ell mateix, més enllà que pugui anar aparellat o no a unes determinades conviccions o qualitats morals. Des del racionalisme, prefereix les bones maneres culturalment formalitzades a l'espontaneïtat; l'autoritat transparent a aquella altra que, sense deixar d'exercir, s'autooculta; el foment de la força de voluntat a la pràctica de la motivació com a estratègia educativa. Igualment hi trobam pàgines molt lúcides sobre el multiculturalisme, la societat del benestar, la incertesa moral dominant, la incapacitat comunicativa que pateixen una bona part dels ciutadans, la institució escolar, l'incivisme estructural i l'institucional... Al llarg del llibre, i sempre des d'un progressisme ideològic inqüestionable, s'afrenta la revisió autocrítica de molts dels postulats que podríem considerar representatius de la gent que va accedir a la vida adulta als voltants de 1970. Un llibre oportú i intel·ligent, dens i ben escrit.

Quasi dues mil pàgines per a presentar una antologia dels diferents col·laboradors, gèneres i períodes històrics d'una revista creada a Burgos pels catalans de Franco, que va evolucionar cap a un liberalisme europeista i cap a la defensa, en castellà, de la cultura catalana, fins arribar a ser una plataforma obertament favorable a la democràcia en el darrer franquisme. Una revista d'informació general i de cultura, amb una nòmina impressionant de col·laboradors de prestigi. La col·lecció completa constitueix una mina de documentació quasi inexhaurible per als estudiosos de la vida política, social i cultural catalana i espanyola de més de quaranta anys. L'edició ha anat a càrrec d'Alexandre Porcel, el qual ha duit a terme molt satisfactoriament una doble tasca: primer, un estudi de més de 50 pàgines on es fa la història i l'anàlisi evolutiu del setmanari; segon, una antologia extensíssima, i sempre molt interessant, dels materials que s'hi publicaren, degudament ordenats per anys i per gèneres.

tant un procés progressiu de més professionalitat i de més rigor. L'obra té, evidentment, un grau elevat d'especialització, això determina que pugui tenir un públic potencial selecte, però, sospitam, que pot ser d'abast internacional.

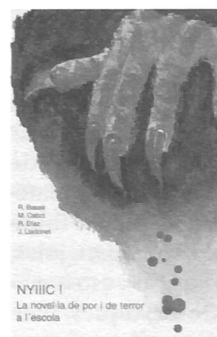
Lluís ALPERA: *Els bells papirs d'Alexandria*. Introducció d'Antoni Vidal Ferrando. Palma, Editorial Moll ("Balenguera", 109), 2003, 50 pp.

Aquest recull ja havia estat inclòs, l'any 1998, en l'edició de la poesia completa de l'autor. Un poeta valencià que segurament ja deu ser un dels veterans de la lírica catalana. Alpera va començar el seu trajecte els anys seixanta, adscrit al corrent del realisme històric, i, amb una producció caracteritzada per la seva continuïtat, ha anat derivant cap a una obra formalment més eclèctica i temàticament abocada al tractament d'aquells temes que, pel fet de ser inherents a la condició humana, són presents en la poesia de sempre. La vida com a viatge, amb la temptació permanent de fer-ne el balanç quan el passat viscut ja és inequívocament més llarg que el futur previsible. La nostàlgia per tots els tresors que s'han anat perdent, el de la infantesa entre d'altres. La celebració de la plenitud dels sentits. La consciència de l'amenaça de la mort. La poesia com a fotograma d'aquells moments que no hauríem volgut èfimers...

Bartomeu J. BARCELÓ *La gènesi de la intel·ligència musical en l'infant*. Barcelona, DINSIC Distribucions Musicals ("Manuals universitaris", 1), 2003, 271 pp.

A partir de la recollida sistemàtica i selectiva de les conductes musicals i premusicals dels seus mateixos fills, i fent servir una metodologia basada en l'observació de caràcter naturalista i en un treball de camp, l'autor realitza un estudi científic que és ben innovador en el context català i hispànic. Amb l'infant com a protagonista, cerca i analitza les relacions que s'estableixen entre la psicologia, la música i l'evolució. Un estudi, per tant, de psicologia evolutiva i de musicologia, fins a derivar cap a la formulació d'una epistemologia genètica de la música. I, a més a més, en català. Certament un tipus d'obra ben poc habitual. I ben segur que molt oportuna en un moment històric en què els estudis musicals estan experimen-

R. BASSA; M. CABOT; R. DÍAZ i J. LLADONET: *Nyiiic! La novel·la de por i de terror a l'escola*. Palma, Editorial Moll/Conselleria d'Educació i Cultura del Govern Balear ("Mar de fons", 5), 2003, 304 pp.

La crònica de "Destino". Antologia del semanario publicado entre 1937 y 1980. Edició a cura d'Alexandre Porcel. 2 volums. Barcelona, Edicions Destino ("Imago Mundi", 38), 2003, 826 + 1015 pp.

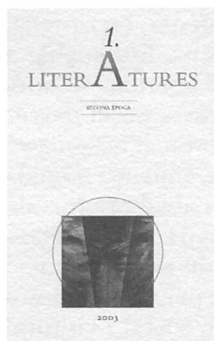
Una nova aportació d'aquest grup de professors –de Primària, de Secundària i d'Universitat–, tots ells especialistes en didàctica de la llengua i literatura catalanes, que han contribuït molt meritòriament a posar a disposició dels docents un conjunt de materials bibliogràfics que destaquen per la seva qualitat i pel seu caire innovador. En aquest cas concret, es tracta d'una obra que pretén donar a conèixer una sèrie d'autors i d'obres que pertanyen al gènere de la literatura de terror. A més d'una bona selecció de fragments dels textos clàssics triats, hi trobam, acompanyant-los, tot un seguit d'exercicis d'anàlisi i de comprensió textuals. És una proposta ben atractiva, i eficaç, per aproximar els estudiants al fet literari, a un gènere concret, i a uns autors i unes obres, universals i catalans, que són de referència inqüestionable: Maupassant, Nerval, Poe, Stoker, Conan Doyle, King, Perducho, Oliver...

Josep VILANOVA i Carme MARQUÈS: *Eivissa fascinant*. Presentació de Josep Marí. Comentaris poètics de Margarida Aritzeta. Mallorca, Editorial Moll, 2003, 311 pp.

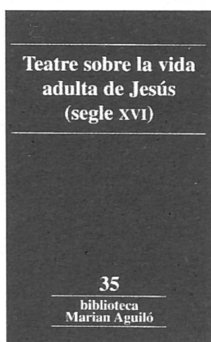
A les darreries dels anys seixanta, l'illa d'Eivissa havia tot just iniciat, com a conseqüència de l'arribada del primer turisme de masses, una transformació integral (econòmica, demogràfica, sociocultural i urbanística), que la duria a la situació actual. Aleshores, dos joves arquitectes, els autors d'aquest llibre, volgueren aixecar acta d'aquell món rural que ells intuïren que començava "un procés de deteriorament i d'extinció" que seria inevitable. Segurament no l'imaginaren d'una magnitud tan gran com la que finalment ha acabat tenint. Com a resposta feren centenars i centenars de fotografies, la majoria en blanc i negre, amb l'afany de documentar gràficament una forma ancestral de viure, tant en els seus elements materials, mobles i immobles (cases, finestres, portals, esglésies, mobiliari, joies, pous, instruments musicals, estris emprats a les tasques domèstiques, baulles, panyes, tancats de pedra...), com humans i animals (pagesos i pageses, aquestes amb la seva negritud abso-

luta, porcs, galls...). En definitiva, mitjançant unes fotografies tècnica-ment i plàsticament atractives, elaboraren la visió d'una realitat etnològica profunda, ancestral, ara ja quasi del tot desapareguda.

LITERATURES, 1. Segona època. 2003, 160 pp.

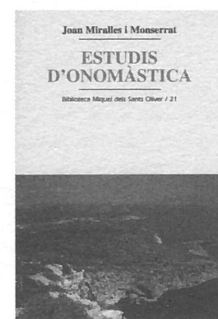
Una revista literària publicada per l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana. Jaume Pérez Montaner, per la seva condició de president de l'entitat, n'és el director. A la *Presentació* podem llegir que l'objectiu que es persegueix és el de propiciar "una constant i renovada reflexió al voltant del concepte i la pràctica de l'escriptura". Dels diversos treballs que s'hi publiquen, en són autors Dominic Keown, Antoni Martí, Jaume Pérez Montaner, Lluïsa Julià, Salvador Company, Juan Villoro i Josep Palàcios. Els escriptors que són objecte d'anàlisi són Arthur Terry i J.V. Foix, Montserrat Roig, Josep Pla, Joan Fuster, Kafka, Monzó i Cotzee. Igualment hi ha un article que parla del diari personal com a forma narrativa. El text de Josep Palàcios, de 55 pàgines, titulat *Una altra mesura*, té un interès ben notable. El contingut de la revista, sense excepcions, ofereix una considerable densitat teòrica, arrelada en un bon coneixement d'algunes de les propostes sobre el discurs literari que les darreres dècades han estat més influents.

Teatre sobre la vida adulta de Jesús (segle XVI). Edició i Introducció (135 pàgs) de Pere J. Santandreu. Barcelona. Publicacions de l'Abadia de Montserrat / Universitat de les Illes Balears - Departament de Filologia Catalana i Lingüística

General ("Biblioteca Marian Aguiló", 35), 2003, 289 pp.

Aquest llibre té el seu origen en la tesi doctoral que va presentar l'autor, fa uns pocs anys, a la Universitat de les Illes Balears. Es tracta de l'estudi i l'edició de cinc peces procedents del Manuscrit Llabrés, una recopilació de quaranta-nou peces teatrals del segle XVI, anomenades consuetes, que va ser descobert l'any 1887 per l'erudit Gabriel Llabrés. Aquest corpus és el repertori més valuós conservat del teatre català antic. En aquesta ocasió, Santandreu, a més de referir-se globalment al Manuscrit, analitza i edita cinc peces referides als episodis bíblics sobre la vida adulta de Jesús. De cada una d'elles, n'ofereix una anàlisi literària i musical, una indagació sobre l'autoria i la data de composició, el comentari dels aspectes escenotècnics, i la comparació amb mostres argumentals semblants existents als teatre europeu. Un gran nombre de notes a peu de pàgina, amb continguts explicatius de caràcter lingüístic i temàtic, acaben d'arrodonir un treball erudit fet amb gran rigor.

Joan MIRALLES I MONTSERRAT: *Estudis d'Onomàstica*. Pròleg de Josep Moran. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat / Universitat de les Illes Balears - Departament de

Filologia Catalana i Lingüística General ("Biblioteca Miquel dels Sants Oliver", 21), 2003, 205 pp.

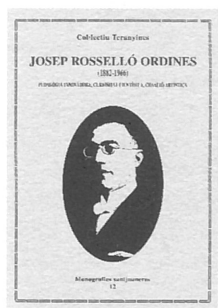
Aplec de tretze treballs, d'extensió desigual, elaborats des de 1982 fins a 1997, que s'agrupen en dues parts clarament delimitades, segons facin referència a l'antroponímia o a la toponímia. Dins el primer àmbit hi destaquen els articles titulats *Un corpus d'antropònims mallorquins del segle XVI les Normes per a l'aplec i l'estudi dels malnoms*; dins el segon, els titulats *Els estudis de toponímia a Mallorca, Sobre el nom antic de la ciutat de Palma, La toponímia de l'illa de Tabarca (Alacant)*, en aquest cas fet en col·laboració amb Cosme Aguiló, i *La revisió de la toponímia urbana*. Un cas concret. El llibre és una bona mostra d'una tasca d'investigació lingüística, la del Doctor Miralles, que ha fet valuoses aportacions

d'especialista al coneixement i a la recuperació de l'onomàstica mallorquina històrica. Han estat especialment molt útils les seves aportacions destinades a oferir propostes metodològiques de treball en el camp de l'onomàstica, de l'aplicació de les quals se n'han derivat una gran quantitat d'estudis, fets per un nombrós contingent de persones i referides als diferents indrets geogràfics de l'illa. ■

Joan GELABERT: *Tankas i haikús del bon amor* (2003). Pollença. El Gall Editor ("Trucs i baldufes", 3), 67 pp.

L'autor, que fins ara només era conegut com a novel·lista, ha volgut fer una adaptació del tot fidel d'aquestes dues formes poètiques japoneses tan antigues. Així, ha escrit unes tankas que tenen trenta-una síl·labes (5-7-5-7-7) i uns haikús que en tenen desset (5-7-5), allunyant-se d'aquesta manera de les adaptacions que habitualment n'havien anat fent els poetes catalans, amb tan sols vint-i-sis i catorze síl·labes respectivament. Els breus poemes de Gelabert en tots els casos tenen la subtileza, la densitat conceptual i la capacitat de suggerència que acostuma a ser patrimoni d'aquest gènere poètic japonès, que tant ha atret els autors occidentals al llarg del segle XX. ■

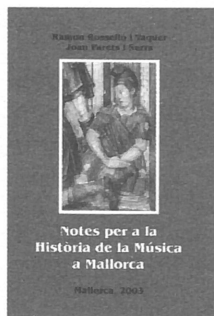

AUTORS DIVERSOS: *Josep Rosselló Ordines (1882-1966). Pedagogia innovadora, curiositat científica, creació artística* (2002). Pròleg de Vicenç M. Rosselló i Verger. Sant Joan. Edicions del

Col·lectiu Teranyines ("Monografies santjoaneres", 12), 219 pp

La lectura del llibre ens permet la descoberta d'un personatge certament molt interessant, sobretot per la seva condició de mestre innovador, practicant de l'escola activa, i d'activista del catolicisme social, des

d'uns orígens tradicionalistes fins al nacionalcatolicisme de la postguerra civil, passant per un període de major obertura ideològica els anys vint i trenta. I sempre amb un pòsit permanent de regionalisme literari i cultural. El volum inclou vuit aproximacions a un home extraordinàriament polifacètic: el mestre (a cura de Maria Josep Jaume), el geòleg (V.M. Rosselló), el poeta i el folklorista (Joan Bauçà i Barceló), el músic i el compositor (Joan Company), l'impulsor de l'escoltisme (Mateu Cerdà), el recercador d'un llenguatge universal (Xavier Margais i V.M. Rosselló) i el promotor de la millora de l'agricultura (Josep Rosselló i Botey). El volum inclou un gran nombre de fotografies. Una vegada més el Col·lectiu Teranyines ha fet una aportació molt lloable, de la qual a la força n'hem de deduir que el mestre Rosselló mereix tenir una major presència dins la nostra història cultural. ■

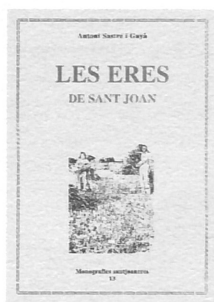
Ramon ROSSELLÓ i VAQUER; i Joan PARETS I SERRA: *Notes per a la Història de la música a Mallorca* (2003). Mallorca, Centre de Recerca i Documentació Històrico-musical de Mallorca ("Col·lecció Música", 3), 278 pp.

Centenars i centenars de notícies que tenen un element en comú: totes fan referència a la música, en qualsevol de les varietats de gènere, instruments, compositors o intèrprets... Abasten un període que va del segle XIII a 1939. En uns casos tenen el seu origen en la documentació conservada als arxius històrics –generals o municipals–, d'altres han estat localitzades a la premsa escrita dels segles XIX i XX. És una obra que posa a l'abast dels estudiosos de la història de la música a Mallorca una matèria primera que pot servir-los per a completar informació o per a obrir noves vies de recerca. El volum inclou abundants il·lustracions. ■

Joan GELABERT i MIRÓ; i M. Magdalena GELABERT i MIRÓ: *Societat, llengua i comunicació a Manacor: el paper dels joves* (2003). Fundació Pública Antoni M. Alcover, 111 pp.

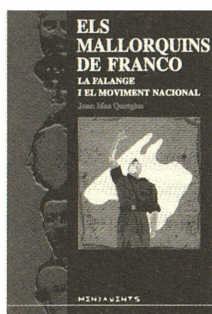
Dos joves professors de llengua catalana són els responsables d'aquest estudi sobre la realitat sociolingüística del Manacor actual, sobretot des del punt de vista dels joves. N'han entrevistat quatre-cents vint-i-nou. A partir de la realització d'un extens treball de camp, el llibre ens aporta una gran quantitat d'informació sobre les actituds, els prejudicis i els usos lingüístics que es manifesten amb més freqüència entre els joves, situats en els diferents àmbits d'ús. Els autors, a més d'oferir-nos les dades, n'extreuen tot un seguit de conclusions. I hi afegeixen unes propostes, concretes i pràctiques, d'actuació, traslladant-ne als mateixos joves, en uns casos, i a les institucions, en altres, la responsabilitat de dur-les a terme. L'estudi podria servir de model per a la resta de municipis del país. Caldria no oblidar que el futur de la llengua depèn del jovent, per tant analitzar-ne el seu comportament lingüístic, per a intervenir-hi a favor de la normalització del català, és a hores d'ara de primera necessitat. ■

Antoni SASTRE i GAYÀ: *Les eres de sant Joan* (2002). Pròleg de Francesc Canuto Bauzá. Sant Joan. Edicions del Col·lectiu Teranyines ("Monografies santjoaneres", 13), 243 pp.

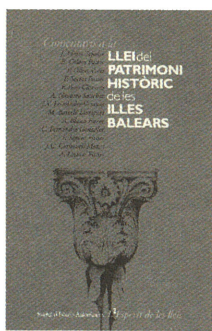
Un estudi etnogràfic sorprenent sobre un dels elements centrals del món rural mallorquí preturístic: les eres. L'autor, en base a fonts orals –"tots els informants són la darrera generació de santjoaners que bateren a les eres, i que al seu torn ja bateren amb els seus pares i padrins"–, n'ha registrades més de tres-centes setanta, només en el terme del municipi, amb la identificació de cada una de les famílies que hi feren feina. El llibre

en reproduïx la seva imatge: més de cinc-centes fotografies de carnet de santjoaners i santjoaneres, sempre amb un rostre en blanc i negre expectant. L'obra, que s'acaba convertint en un homenatge a tota la gent d'un poble profundament pagès, també dedica la seva atenció a la feina del batre, al bestiar que s'hi utilitzava, a les diferents varietats de blats que s'hi batién i al calendari de batuda. Per acabar, es reproduïxen nombrosos refranys i cançons que fan referència a aquesta activitat agrícola. ■

Joan MAS QUETGLAS, *Els Mallorquins de Franco. La Falange i el Moviment Nacional*, Edicions Documenta Balear (Menjaverns 49), Mallorca 2003.

L'autor analitza amb cura i rigorositat la II República, la Guerra Civil i el Franquisme a Mallorca, des de la perspectiva de la sociologia dels dirigents que donaren suport al cop d'estat i que consolidaren el règim durant varies dècades. És a dir, des del protagonisme de Falange i de les seves plataformes de poder. Per primera vegada, aquesta temàtica s'ha tractat, alhora, a partir del buidatge de la premsa contemporània i de fonts orals. Aquest enfocament ha donat com a resultat un llibre atractiu, suggerent i novetós, sobretot si convenim que estam davant una temàtica que a penes no s'ha estudiat de forma exhaustiva. ■

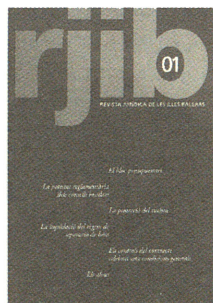

J. MASOT, B. COLOM, P. OLLERS i ALTRES. *Comentaris a la Llei de Patrimoni Històric de les Illes Balears*. Presentació: Maria Rosa Estaràs i Ferragut. Col·lecció *L'Esperit de les Lleis/2*. Institut

d'Estudis Autònoms (Govern de les Illes Balears). Palma, 2003, 408 pp.

Sota la coordinació de l'Institut d'Estudis Autònoms de Vicepresi-

dència del Govern de les Illes Balears, acaba de fer-se realitat aquesta obra de comentaris a la Llei de Patrimoni Històric de les Balears. Enhorabona als tretze especialistes que hi han col·laborat, en primer lloc per l'acurada tasca de tots i cada un d'ells i, en segon lloc, perquè ben segur que el llibre servirà d'estímul a altres professionals per continuar reflexionant sobre el paper clau que ha de desenvolupar a la nostra Comunitat la protecció d'una herència que no té preu: des de el patrimoni arquitectònic fins a l'etnològic, passant pel documental i bibliogràfic. ■

AUTORS DIVERSOS, *Revista Jurídica de les Illes Balears* / 1. Fundación Escuela de Práctica Jurídica del Ilustre Colegio de Abogados de Baleares. Palma de Mallorca, 2003, 352 pp.

Aquest és el primer número de la *rjib*, dirigida per Fèlix Pons Irazazábal i amb el jurista Lluís J. Segura Ginard com a secretari de la publicació. Impulsada per vuit institucions lligades al món jurídic de les Balears, han col·laborat en aquest número més de trenta persones: professors, magistrats, advocats, tècnics de l'administració, tots ells especialistes en alguna de les diverses branques del Dret, des del Dret Financer fins al Dret Civil Balear. La nova publicació, resta dividida en sis grans seccions: Estudis, Comentaris i notes, Jurisprudència, Activitat normativa, Activitat registral i Llibres. El segon volum sembla que estarà enllestit el mes d'abril. N'informarem puntualment. ■

Sebastià SANSÓ. *Era Penombra*. Pròleg de David Castillo Col·lecció La Butzeta/20. Leonard Muntaner, Editor. Palma 2003, 52 pp.

Sebastià Sansó (Manacor, 1980) és llicenciat (2002) en Ciències Am-

bientals per la UdG i actualment (2004), estudiant de Teoria de la Literatura i Literatura Comparada a la UAB. Al marge del seu amor per la música (és membre del grup *Espiral d'Embulls* com a baixista, deïdor i autor de diversos textos i músiques), en Sebastià, sobretot, exerceix de poeta, esperant *l'horabaixa per ofegar totes les paraules* (sic). Un llibre amb vint-i-set poemes i un pròleg de David Castillo, encara que curt, sense desperdici. Vegeu un petit tast de la seva poesia:

Al pit duc clavada l'estimera
com un gran incendi,
però la distància du diluvis.
La distància esflora tendreses,
fa aspre la quotidiana existència.
La distància és una taranyina
massa prima
per aguantar una sola ventada.

Els amors poden morir de distància. ■

Jaume F. Mulet i Ferragut
RETALLS DE LA MEMÒRIA
Anecdotes d'un metge en actiu

Jaume F. MULET i FERRAGUT. *Retalls de la memòria. Anecdotes d'un metge en actiu*. Pròleg d'Onofre Pons Sureda. Col·lecció Llibres de la Nostra Terra / 58. nard Muntaner, Editor. Palma, 2004, 128 pp.

Aquest llibre, de lectura plàcida i entretinguda, narra algunes de les anècdotes viscudes per l'autor en l'exercici de la seva professió, la medicina. És un llibre senzill que té l'altària d'endevinar ara i adesiària la verdadera mesura de l'home. Un bon manual, un manual de capçalera per estufats sense plomes que poques vegades entenen la vida. Són d'imprescindible lectura els capítols titulats: *Salvador te'n vas, Desvirgada i violada, Hola guapa ¿Como estas?, ... i vaig tallar-me les ungles del peu, Pare Noel i Hableme en cristiano*, entre moltes d'altres. ■

Gremi d'Editors
de Balears

ELS AUTORS
I ELS EDITORS
DE BALEARS
CONTINUAM
FENT PATRIMONI

Codi
P.Y.P.
163294

Consell de
Mallorca

La llengua és un sentiment, un símbol que t'identifica com a **mallorquí**. És la insígnia que determina els precedents de la nostra història i la continuïtat dels nostres drets com a **ciutadans lliures**.

paraules d'amor

Viure, pensar, parlar, llegir i escriure com a mallorquí són **paraules d'amor**.

TeNiM
UNa LLeNGUa
PeR SeNTIR